

รายงานวิจัย บัณฑิต

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและ
การตลาด ในพื้นที่ โครงการหลวง :
กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ปะหล่อง

โดย

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผ.ศ. ดร. พัชรา ตันติประภา

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University
Highland Research and Development Institute (Public Organization)

All rights reserved

เสนอต่อ

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

มกราคม 2550

บทคัดย่อ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง :กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ปะหล่อง” นี้ จะมุ่งเน้นศึกษาในเชิงลึกเฉพาะในส่วนของชาติพันธุ์ปะหล่องในพื้นที่บ้านนอแล ตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ในการดูแลของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะ ทักษะ ความต้องการ ของชาติพันธุ์ปะหล่อง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะผ้าทอ ในด้านความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน ข้อมูลในการศึกษาได้มาจากแหล่งต่างๆ และการสัมภาษณ์เจาะลึกเจ้าหน้าที่ของมูลนิธิโครงการหลวง และชาวปะหล่องที่บ้านนอแลจำนวน 12 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1. ชาวปะหล่องที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า งานหัตถกรรมผ้าทอเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ในอนาคตหากมีคนมาสั่งทำในลักษณะงานฝีมือ โดยมีแบบมาให้ดูก็อยากจะทำ สำหรับในอนาคตนั้นหลายคนคาดหวังว่าอยากทำผ้าทอเป็นอาชีพหลัก ในด้านความต้องการ ต้องการขยายตลาดให้กว้างขึ้น และตลาดที่สามารถส่งออกขายได้ตลอดทั้งปี เพราะที่ผ่านมามีการขายได้มากในช่วงเดือนตุลาคม - มกราคม ซึ่งเป็นฤดูท่องเที่ยว และอยากให้มีคนมาช่วยขายของให้

2. ในด้านศักยภาพในการผลิต ปะหล่องทอผ้าโดยใช้ “กี่เอว” ผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านจะทอผ้าเป็น แต่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้ามีจำนวนทั้งสิ้น 60 คน มีการทอโดยใช้ด้ายที่ข้อมจากสีเคมี และสีธรรมชาติ ส่วนใหญ่ทำเมื่อมีเวลาว่างและในเวลาากลางคืน ยกเว้นในช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม จะทำทุกวัน ผ้าคลุมไหล่ใช้เวลา 2-3 วัน / ผืน ผ้าพันคอ 1 วัน กระเป๋า 3 วัน ผ้าชิ้น 5 วัน

ส่วนเรื่องราวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวปะหล่อง ได้แก่ การแต่งกายสวมหม่องว่องบริเวณเอว ความเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของลูกหลานนางฟ้าหรือเงิน ส่วนเรื่องราวอื่นๆ ไม่สามารถบอกเล่าได้ สำหรับลวดลายในการทอนั้นผ้าทอดั้งเดิมของชาวปะหล่อง เป็นการทอโดย

ใช้สีต่างๆ มาสลับกัน ลวดลายอื่นๆ ที่ทอเป็นผ้าคลุมไหล่ ผ้าพันคอ ได้มีการพัฒนาขึ้นหลังจากที่โครงการหลวงได้เข้าไปส่งเสริม

3. ปัญหาด้านการผลิต ในช่วงที่อากาศชื้นและไม่ค่อยมีแสงแดด ในฤดูฝนและฤดูหนาว เป็นอุปสรรคต่อการย้อมสีผ้า และการทอ นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านเงินทุน ปัญหาด้านการตลาด ขายได้ดีเฉพาะช่วงเดือนตุลาคม-มกราคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมาก และนักท่องเที่ยวบางคนบอกว่าผลิตภัณฑ์มีราคาแพง

4. การทอผ้าของชนเผ่าปะหล่องเป็นการทอโดยใช้ “ กี่เอว ” การผลิตรูปแบบเดิมๆ ที่ทำได้แก่ เสื้อ ผ้าชิ้น ย่าม และผ้าโพกหัว ปัจจุบันได้มีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายขึ้น เช่น กระเป๋า ตุ๊กตา และผ้าคลุมไหล่ โดยกลุ่มที่เข้ามาสอนในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้แก่โครงการหลวง

วัตถุดิบซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน บ้านห้วยบักเลียม ร้านค้าที่อำเภอฝางและร้านค้าจากตลาดวโรรส (ภาคหลวง) ในจังหวัดเชียงใหม่ และยังฝากทหารและเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงซื้อให้อีกด้วย

ในด้านการจำหน่ายโครงการหลวงได้นำไปจำหน่ายที่ร้านขายผลผลิตที่ศูนย์ฯ อ่างาง และในงานของโครงการหลวง นอกจากนั้นยังมีการผลิตตามออเดอร์ การนำไปขายที่ฐานปฏิบัติการบ้านนอแลให้แก่นักท่องเที่ยว บริเวณหน้าบ้าน และศูนย์หัตถกรรมในหมู่บ้าน

5. ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจมากในแง่ของการสืบทอดวัฒนธรรมในกรรมวิธีการผลิต แต่การจะนำสู่ตลาดบน โดยอาศัยเรื่องราวเชิงวัฒนธรรม อาจทำได้ค่อนข้างยาก แต่อย่างไรก็ตามผ้าทอปะหล่องยังมีลวดลายและสีสันที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการของผู้ผลิตเอง ที่สวยงามไม่น้อย แต่ในด้านความประณีตในการทอยังต้องได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมอีก สำหรับการนำเข้าสู่ตลาดปัจจุบันนั้น การพัฒนารูปแบบเพื่อจำหน่ายในตลาดนักท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์และน่าสนใจแม้ว่าจะจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในการทอยังไม่ค่อยประณีตนัก แต่ก็มีที่สวยงาม และจำหน่ายในราคาไม่แพง

คำนำ

“การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าปักชาติพันธุ์ปะหล่อง” นี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง” ทำการศึกษาโดยเน้นชาติพันธุ์ต่างๆ 10 ชาติพันธุ์เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง เมียนมะละลิน ลัวะ ปะหล่อง มูเซอ อีเก้อ ม้ง และ ลีซอ ที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง

จากความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ในเบื้องต้นคณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและจัดทำรายงานวิจัยแยกตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ 10 กลุ่มดังกล่าว

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความร่วมมือจากหลายฝ่าย คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนในการศึกษาวิจัย ขอขอบคุณคุณสมชาย เขียวแดง หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขางที่ให้ความอนุเคราะห์ด้านข้อมูล และคุณทัศนีย์ แสงคุ้ม เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง ที่นอกจากประสานงานในพื้นที่แล้ว ยังให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ในขณะที่คณะผู้วิจัยปฏิบัติงานในพื้นที่ ตลอดจนคุณวาสนา เพทาย คุณสาวิตรี จำรัส เจ้าหน้าที่ฝ่ายหัตถกรรมมูลนิธิโครงการหลวง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ช่วยประสานงาน

ขอขอบคุณคุณเมทินี น้อยเรือน และคุณศศิวิมล แก้วดี ที่ช่วยในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง และขอขอบคุณนางสร้อย อาจารย์ นางนวย นวลคำ นางปิ่น ธรรมมอน นางพอง หมอกกอน นางโม นายซิม นางคำ อุดแสง นางสาวพงษ์ กอนแสง นางสาวอุง นายสาม นางหมัน ธรรมมอน นางเหนือ นามแสง นางแสง กัญนะ และนางหมาด หมอกแสง ที่ได้สละเวลาในการตอบคำถามและนำผลิตภัณฑ์มาให้ชม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

จิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พัชรา ดันติประภา

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ง
สารบัญแผนที่	จ
สารบัญรูปภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
แนวคิดในการศึกษา	2
ข้อจำกัดของงานวิจัย	7
ขอบเขตการศึกษา	8
วิธีการศึกษา	8
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์และชุมชน	12
ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์	12
ชุมชน	31
บทที่ 3 ผลการศึกษา	36
ผลิตภัณฑ์	36
ขั้นตอนการผลิต	42
แหล่งวัตถุดิบ	46
ช่วงเวลาในการผลิต	47
เรื่องราวเชิงวัฒนธรรม	47
รูปแบบของผลิตภัณฑ์	52
การบริหารจัดการและการกำหนดราคา	55
การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์	58
ปัญหาและอุปสรรค	60

ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม	62
ความคาดหวังและความต้องการ	62
บทที่ 4 สรุปวิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ	64
สรุปผลการศึกษา	64
การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด	67
ข้อเสนอแนะ	68
บรรณานุกรม	70
ภาคผนวก	71
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์	72
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่ม / ผู้รู้ / ผู้ส่งเสริม	76
ภาคผนวก ค แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิต	81
ภาคผนวก ง ประวัตินักวิจัย	86
สารบัญแนบที่	
แผนที่	หน้า
2-1 แสดงการเคลื่อนย้ายของชาวปะหล่องเข้ามาในประเทศไทยจากสหภาพ เมียนมาร์	15
2-2 หมู่บ้านชาวปะหล่องในเขตอำเภอฝาง	16

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญรูปภาพ

รูปที่		หน้า
2-1	การแต่งกายของผู้หญิงชาวปะหล่อง	20
2-2	การแต่งกายของผู้หญิงบ้านนอแล	20
2-3	การแต่งกายของชาย-หญิง	22
2-4	ลักษณะชุมชน	30
3-1	ผ้าคลุมไหล่	38
3-2	ผ้าพันคอ	38
3-3	ผ้าซิ่น	38
3-4	ข้อม	39
3-5	หมวก	39
3-6	เสื้อด้านหน้า	40
3-7	เสื้อด้านหลัง	40
3-8	ด้านหลังของตัวเสื้อ	40
3-9	ด้านหลังเสื้อและแขนเสื้อ	40
3-10	วัตถุดิบที่นำมาย้อมสีธรรมชาติ	41
3-11	เปลือกไม้มะกอกที่นำมาย้อมสี	42
3-12	เปลือกคั้นสารสกัดย้อมสี	42
3-13	ด้ายที่ย้อมสีธรรมชาติ	43
3-14	ด้ายก่อนม้วนและหลังม้วน	44
3-15	ม้วนด้าย (1)	44
3-16	ม้วนด้าย (2)	44
3-17	ม้วนด้าย (3)	44
3-18	เอาด้ายขึ้นกั	44
3-19	กี่เฮว	44
3-20	การสวมผ้าซิ่น	47
3-21	แผ่นโลหะและหนองว่อง	47
3-22	ลายแดงเล็กและลายแดงใหญ่	48

3-23	ผ้าชิ้นของกลุ่มผาหมื่น	48
3-24	ลายผ้าชิ้นของกลุ่มคอยลาย	48
3-25	ลายกะชีบกะบริ	49
3-26	กะชีบอ่าโคบ	49
3-27	ลายกะชีบกะห่าง	49
3-28	ลายกะชีบกะห่างเบรก	49
3-29	กะชีบบราก	50
3-30	กะชีบอากุ้ง	50
3-31	เคอะปรูน	50
3-32	ไปกะชีบ	50
3-33	ไปกะยอ	50
3-34	ไปหู้	50
3-35	ขายผ้าชิ้นสี่เหลี่ยมของผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน	51
3-36	ผ้าโพกหัว	52
3-37	ย่าม (1)	52
3-38	ย่าม (2)	52
3-39	ย่าม (3)	52
3-40	ตัวอย่างรูปแบบการผลิตในปัจจุบัน	53-54
3-41	วางขายหน้าบ้านตนเอง	58
3-42	วางขายที่ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล	58
3-43	ลักษณะของร้านค้าที่ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล	58
3-44	การวางจำหน่ายที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างช้าง	59

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

โครงการหลวงเป็นโครงการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นเป็นโครงการส่วนพระองค์เมื่อปี พ.ศ. 2512 โดยมีพระราชประสงค์ให้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยบนภูเขาและที่สูงต่างๆ ในภาคเหนือเลิกการปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอย อันเป็นสาเหตุสำคัญของการบุกรุกทำลายป่าต้นน้ำลำธาร ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้โครงการหลวง เปลี่ยนสถานภาพเป็นมูลนิธิโครงการหลวง มีขอบเขตการดำเนินงานอย่างกว้างขวางทั้งการศึกษาวิจัย ส่งเสริมเผยแพร่และฝึกอบรมเจ้าหน้าที่และเกษตรกรกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่โดยรอบพื้นที่โครงการฯ ปัจจุบันสถานีวิจัยและศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีทั้งสิ้น 36 แห่ง กระจายอยู่ในพื้นที่ 5 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน และได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพทั้งภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ให้มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง

การส่งเสริมนอกภาคเกษตรที่สำคัญคือ งานหัตถกรรมท้องถิ่น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ และสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ เครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ในระยะแรกกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ผลิตงานหัตถกรรมทอผ้า ปักผ้า จักสาน และการเครื่องเงิน ฯลฯ ไว้ใช้ในครัวเรือน โดยใช้เวลารว่างจากอาชีพเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง และเมื่อมีการผลิตเพิ่มขึ้น เริ่มมีการจำหน่ายภายในชุมชน ทำให้มีรายได้เสริมนอกจากอาชีพเกษตร ต่อมาสำนักงานพัฒนาเกษตรที่สูงได้ร่วมกับโครงการหัตถกรรม มูลนิธิโครงการหลวง เข้าไปส่งเสริมงานฝีมือหัตถกรรม ในด้านการผลิต รูปแบบ คุณภาพผลิตภัณฑ์ เพื่อพัฒนาคุณภาพและรูปแบบของสินค้าให้มีช่องทางการตลาดที่กว้างขวางมากขึ้น แต่จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ยังประสบปัญหาทางด้านคุณภาพของงานและช่องทางในการจำหน่าย ทำให้ไม่สามารถสร้างยอดขายให้แก่กลุ่มชาติพันธุ์ได้มากนัก

การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ในครั้งนี้จะมุ่งเน้นไปยังผลิตภัณฑ์หัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่น่าจะมีโอกาสสูงได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทผ้าและเครื่องเงิน โดยเหตุที่งานหัตถกรรมเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติพันธุ์ มีรูปแบบที่หลากหลาย บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์

การศึกษาครั้งนี้จึงจะทำการศึกษาโดยยึดชาติพันธุ์เป็นตัวแปรหลัก ได้แก่ ไทใหญ่ กะเหรี่ยง เมี่ยน
กะฉิ่น ลัวะ ม้ง ปะหล่อง มูเซอ อีเก้อ และลีซอที่อาศัยอยู่ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่โครงการหลวง
โดยจะศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะคนดี ความต้องการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง
ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม(ประเภทผ้าและเครื่องเงิน) ความสามารถในการ
ผลิต ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินการ เพื่อแสวงหาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับ
ตลาดระดับบนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริม
และพัฒนาทางด้านหัตถกรรมท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่โครงการหลวงในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับ ทักษะคนดี ความต้องการ ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงใน
พื้นที่โครงการหลวง ที่มีต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมเฉพาะเครื่องเงิน
ความสามารถในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
2. วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาด
ระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิง
วัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน

แนวคิดในการศึกษา

แนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ มีดังนี้

1. แนวคิดด้านการตลาด (Marketing) (ศิริวรรณ, 2541)

กระบวนการวางแผนและการบริหาร แนวความคิดเกี่ยวกับการตั้งราคาการส่งเสริมการตลาด
การจัดจำหน่ายสินค้าบริการหรือความคิด เพื่อสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยน เพื่อตอบสนองความพึง
พอใจของบุคคลและบรรลุเป้าหมายขององค์กร หรือกล่าวได้ว่า การตลาดเป็นการใช้เครื่องมือ
การตลาด โดยคำนึงถึงความพึงพอใจของลูกค้า โดยใช้ต้นทุนที่เหมาะสม และสามารถเปลี่ยนแปลง
กลยุทธ์ได้ทันเวลา ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix หรือ 4Ps) เป็นตัวแปรทางการตลาดที่
ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วยเครื่องมือ
ดังต่อไปนี้

ผลิตภัณฑ์

ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึงสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจในผลิตภัณฑ์ที่เสนอขาย ผลิตภัณฑ์ต้องมีรรถประโยชน์ (Utility) มีคุณค่า (Value) ในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องพยายามคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้ ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) เป็นกิจกรรมการออกแบบลักษณะต่างๆ ของผลิตภัณฑ์หรือบริษัทให้แตกต่างจากคู่แข่ง สามารถตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า องค์ประกอบหรือคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (Product Component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปร่างลักษณะ คุณภาพ การบรรจุภัณฑ์ คราสินค้า ฯลฯ ตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่าง และมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product Development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix) และสายผลิตภัณฑ์ (Product Line) ส่วนประสมผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่ธุรกิจผลิตออกมาเสนอขายให้กับผู้ซื้อ สายผลิตภัณฑ์ หมายถึง กลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด เช่น ผลิตภัณฑ์ทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ผลิตภัณฑ์ขายให้ลูกค้ากลุ่มเดียวกัน เป็นต้น

ราคา

ราคา (Price) หมายถึง คุณค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่า (Value) ผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ผลิตภัณฑ์นั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคา เขาก็ตัดสินใจซื้อ ดังนั้นผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึง คุณค่าที่รับรู้ (Perceived Value) ในสายตาของลูกค้า ซึ่งต้องพิจารณาว่าการยอมรับของลูกค้าในคุณค่าของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาของผลิตภัณฑ์นั้น ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง ราคาสินค้าจะต้องคำนึงถึงต้นทุนสินค้า และค่าใช้จ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้องบวกด้วยกำไรที่ต้องการ ภาวะการแข่งขัน การแข่งขันที่รุนแรงมีแนวโน้มที่ราคาสินค้าจะต่ำลง ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ภาวะเศรษฐกิจ กฎหมาย ความยืดหยุ่นของอุปสงค์ (Demand) ผู้ขายวัตถุดิบและปัจจัยการผลิต และจรรยาบรรณของธุรกิจ

การจัดจำหน่าย

การจัดจำหน่าย (Place หรือ Distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมายก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมที่ช่วยในการกระจายตัวของสินค้าประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการรักษาสินค้าคงคลัง การจัดจำหน่าย

ประกอบด้วย 2 ส่วนต่อไปนี้ ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of Distribution) หมายถึงเส้นทางที่ผลิตภัณฑ์และ(หรือ)กรรมสิทธิ์ที่ผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ประกอบด้วย ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม การสนับสนุนการกระจายตัวสินค้าสู่ตลาด (Market Logistics) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม ประกอบด้วย การขนส่ง (Transportation) การเก็บรักษาสินค้า (Storage) การคลังสินค้า (Warehousing) และการบริหารสินค้าคงเหลือ (Inventory Management)

การส่งเสริมการตลาด

การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขาย และการติดต่อสื่อสารโดยไม่ใช้คน เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประการซึ่งอาจเลือกใช้หนึ่งหรือหลายเครื่องมือ ต้องใช้หลักการใช้เครื่องมือสื่อสารแบบผสมประสานกัน (Integrated Marketing Communication: IMC) โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า ผลิตภัณฑ์คู่แข่ง โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกันได้ เครื่องมือส่งเสริมที่สำคัญมีดังนี้ การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์การ และ(หรือ)ผลิตภัณฑ์ หรือความคิด ที่ต้องมีการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) เป็นกิจกรรมการแจ้งข่าวสารและจูงใจตลาด โดยใช้บุคคล ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การขายโดยใช้พนักงานขายและการจัดการหน่วยงานขาย (Sales force Management) การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) หมายถึงกิจกรรมการส่งเสริมที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงาน การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจทดลองใช้ หรือการซื้อ การส่งเสริมการขายมี 3 รูปแบบคือ การกระตุ้นผู้บริโภค เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภค (Consumer Promotion) ได้แก่ การแจกของตัวอย่าง การลดราคา เป็นต้น การกระตุ้นคนกลางเรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่คนกลาง (Trade Promotion) ได้แก่ การแจกรางวัลสำหรับผู้ค้าส่ง การสะสมยอดขายเพื่อรับรางวัลของตัวแทนขาย เป็นต้น และการกระตุ้นพนักงานขาย เรียกว่าการส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่พนักงานขาย (Sales force Promotion) ได้แก่ การแข่งขันการทำยอดขาย การแจกโบนัสพิเศษ เป็นต้น การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and Public Relations) การให้ข่าวเป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน ส่วนการประชาสัมพันธ์ หมายถึง ความพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์การหนึ่งเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์การให้เกิดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การให้ข่าวเป็นกิจกรรมหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ การตลาดทางตรง (Direct Marketing หรือ Direct Response Marketing) และการตลาดเชื่อมต่อตรง (Online Marketing) เป็นการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง หรือหมายถึงวิธีการต่างๆ ที่นักการตลาดใช้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยตรงกับผู้ซื้อ และทำให้เกิดการ

ตอบสนองในทันที ประกอบด้วย การขายทางโทรศัพท์ การขายโดยใช้จดหมายตรง การขายโดยใช้แคตตาล็อก การขายทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือ หนังสือพิมพ์ ซึ่งจงใจให้ลูกค้ามีกิจกรรมการตอบสนอง เช่น ใช้คู่มือแลกซื้อ

2. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ความหมายของทัศนคติ (Attitudes) ที่มักจะมีผู้นำไปใช้ ได้แก่ ความหมายที่เขียนขึ้นโดย Gordon Allport ที่เขียนไว้เมื่อ 50 ปีก่อนว่า “ทัศนคติคือการเรียนรู้ที่มีความโน้มเอียงที่จะตอบสนองต่อวัตถุหรือประเภทของวัตถุในทางที่ชอบหรือไม่ชอบ” (Allport, 1935) ในการศึกษาเรื่องทัศนคตินั้น ทัศนคติจะหมายถึงสิ่งซึ่งเราทำการอธิบายด้วยวิธีการอ้างอิงถึงสิ่งที่อยู่ในความนึกคิดของผู้บริโภค ซึ่งสิ่งที่เป็นสาเหตุที่อยู่ภายในดังกล่าวนี้เองที่เป็นเหตุทำให้มีผลกระทบต่อแบบของพฤติกรรมที่แสดงออก

3. แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการพัฒนาตลาด

The Ansoff Matrix อาจเรียกว่า Product Market Expansion Grid, the Growth Vector Matrix and the Product Market Matrix โดยที่ H. Igor Ansoff ได้ตีพิมพ์เกี่ยวกับการวิเคราะห์การเจริญเติบโตโดยการใช้แมทริกซ์เป็นครั้งแรกในวารสาร Harvard Business Review ฉบับเดือนกันยายน/ตุลาคม ปี ค.ศ.1957 แมทริกซ์นี้เป็นหนึ่งในการวิเคราะห์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในการระบุถึงกลยุทธ์ทางเลือกที่กิจการจะใช้ในการเจริญเติบโต

product / market expansion grid เป็นเครื่องมือในการวางแผนที่ช่วยกิจการระบุถึงโอกาสทางการตลาดโดยใช้หนึ่งในสี่ของวิธีการ ที่ประกอบด้วย การเจาะตลาด การพัฒนาตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การขยายตัวด้านอื่น ดังแสดงในตารางที่ 1-1

การเจาะตลาด (Market penetration) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการเพิ่มยอดขายของสายผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในตลาดปัจจุบันโดยไม่ต้องปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์

การพัฒนาตลาด (Market development) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยการหาและพัฒนาส่วนใหม่ของตลาดใหม่สำหรับช่วงของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตโดยปรับปรุงผลิตภัณฑ์ที่มีในปัจจุบันให้ดีขึ้นหรือนำเสนอสินค้าใหม่ในส่วน of ตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

การขยายตัวด้านอื่น (Diversification) ในการใช้กลยุทธ์นี้กิจการจะเติบโตกิจการซื้อหรือเริ่มธุรกิจใหม่ที่อยู่นอกสายผลิตภัณฑ์ที่กิจการมีอยู่และส่วนของตลาดที่มีอยู่

ตารางที่ 1-1 การขยายผลิตภัณฑ์ (Product / market expansion grid)

		ผลิตภัณฑ์	
		ปัจจุบัน	ใหม่
ตลาด	ปัจจุบัน	การเจาะตลาด	การพัฒนาผลิตภัณฑ์
	ใหม่	การพัฒนาตลาด	การขยายตัวด้านอื่น

การตลาดย้อนยุค (Retro Marketing) (ชูศักดิ์และมนัสศิริ, 2548)

การย้อนสู่อดีต (Retroscape) นั้นมีอยู่ 2 แกน ฝั่งแรกทางซ้ายมือนั้นหมายถึงอะไรที่เป็นของแท้ ดั้งเดิมมี "Originality" ส่วนอีกฝั่ง ด้านขวามือเป็นการทำเลียนแบบขึ้นมาราวกับว่าเป็นของแท้ดั้งเดิม ฝั่งขวามือนี้เป็นพวก "Resemblance" ระดับของความเป็นของแท้จะลดลงตามลำดับเมื่อเราเคลื่อนจากซ้ายไปขวา ทั้งหมดแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตารางที่ 1-2 แสดงระดับของความเป็นของแท้

ขั้นที่ 1	ขั้นที่ 2	ขั้นที่ 3	ขั้นที่ 4
-Re-Search -Remain -Recount	-Repair -Restore -Revamp	-Rename -Regroup -Revive -Recapitulation	-Replicate -Remake -Reclaim -Repro -Refer Reactivate -Retro Futuristic
Trueno Retro	Semi Retro	Neo Retro	Pseudo Retro

Originality

Resem-
blance

-Authenticity

- Inauthenticity

-Antique

-Pseudoantique

ขั้นที่ 1: Trueno Retro

แกนซ้ายสุด ตรงนี้เป็นของแท้ คั้งเดิม “ไม่จำเป็น” ต้องอยู่ในสภาพที่ดี ความรู้สึกที่ได้เข้าไปจดจ่อ หาข้อมูล รอคอยรอคูน ของพวกนี้แต่ละอย่างนั้นก่อให้เกิดความสุข ทางใจอย่างยิ่ง ต้องเสาะหา (Re-Search) เพื่อให้ได้ของที่คงสภาพเดิมมากที่สุด (Remain)

ขั้นที่ 2: Semi Retro

มีการปรับ ซ่อม แปลง ไปบ้างจากของแท้คั้งเดิม มีบูรณภาพ ขั้นที่ 2 มีการ Repair, Restore, Renovate มีการเทียบสเปคเทียบเบอร์ ไซ้ของใหม่ใส่เข้าแทนที่บางตัวที่หาไม่ได้ มีการซ่อม สร้างใหม่ ผสม ไม่ได้ Remain, Antique คั้งเดิม คั้ง ขั้นที่ 1 ขั้นที่ 2 Revamp เช่น ใส่ใส่ทุเรียนเพิ่มเข้าไปในขนม เปียะ ไม่ได้ใช้สูตรวางตั้งต่อไป

ขั้นที่ 3: Neo Retro

ขั้นที่ 3 นั้นเป็นบริเวณที่เก็บซากเก่ามาทำใหม่ก็ไม่ใช่ ทำใหม่ให้เป็นของเก่าก็ไม่เชิง เช่น เอาเรือบรรทุกข้าวยุคคนจีน ใช้ขนข้าวมาตกแต่งบรรยากาศใหม่ หรือหา ปรับเป็นมุมพักผ่อน นั่งเล่น มีหลายห้องนอน สิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เรือเอี่ยมจูนปรับสภาพเป็น “Antiquarianist” ทั้งความโรแมนติก ลักษณะ “Romanticist” ผนวกกับการตกแต่งทันสมัยได้ ความหมาย Modernist รวมกันเป็น “Anachonist” ในการย้อนสู่อดีต

ขั้นที่ 4: Pseudo Retro

ถือเป็น Retro ที่ทำขึ้น “เสมือน” ประหนึ่งคั้งว่าเป็นของเก่าจริงๆ แต่เป็นของใหม่ที่ทำขึ้น ในวิญญาณเก่า

ขนมเปียะรุ่นใหม่ที่ใช้เค้าโครงเดิม แต่ภายในกลายเป็นชาเขียว ลูกพรุน สาหร่าย สไปรูรีน่า บราวน์ กาแฟคาปูชิโนของ Starbuck U.S.A. ถือเป็น “Pseudo Retro” อาศัยทำร่างแห่งขนมเปียะ ความดั้งเดิมหายไปสิ้น เหลือกลิ่นอายจางๆ เกลมความเป็นตำนาน เพียงแต่กล่าวอ้างถึง (Reclaim) “หาง” ของขนมเปียะ

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในช่วงระยะเวลาสั้น ชิ้นงานหลายชิ้นได้ถูกรวบรวมส่งให้โครงการหลวงซึ่งจะนำไปออกจำหน่าย และหลายชิ้นที่ผู้ผลิตขายไปแล้ว จึงอาจมีชิ้นงานที่สวยงามแต่คณะผู้วิจัยไม่มีโอกาสเห็น

ขอบเขตของการศึกษา

1. ประชากรในการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาแนวคิดเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่สนใจ การศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง ประชากรในการศึกษาได้แก่กลุ่มประชากรชาติพันธุ์ปะหล่อง ที่อาศัยอยู่ในแหล่งพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา ทำการศึกษาถึง ทักษะ ทักษะ ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการผลิต และการตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง ในแหล่งผลิตหลักของพื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง โดยศึกษาจากหัตถกรรมประเภทผ้าทอ ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับตลาดปัจจุบันและตลาดระดับบน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (อารีย์วรรณ อ่วมธานี, 2549) ต้องการเข้าใจความหมาย กระบวนการความรู้ที่นึกคิดโดยเชื่อมโยงกับบริบทของสังคม โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาโดยศึกษาจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภทดังนี้

ข้อมูลเบื้องต้น (Primary data)

เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูลโดยตรง มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) การสำรวจพื้นที่ที่ศึกษา เพื่อสังเกตข้อมูลโดยทั่วไป และสอบถามเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจสภาพความเป็นอยู่ และพื้นที่ ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ต่อไป

2) การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ซึ่งบุคคลที่รับการสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.1) หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

เพื่อทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาติพันธุ์ภายในสังกัดของศูนย์ เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และ ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

2.2) หัวหน้ากลุ่ม/ผู้เกี่ยวข้อง/หน่วยงานสนับสนุน

อย่างน้อยศูนย์ละ 2 ราย เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่น การดำเนินการด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์ต่างๆ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น

2.3) กลุ่มชาติพันธุ์ที่ผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทผ้าทอ

เพื่อทราบถึง ทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม

3) สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data)

เป็นการค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสารต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. การคัดเลือกตัวอย่าง

การคัดเลือกตัวอย่างใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จึงใช้ตัวอย่างจำนวนน้อย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสังเกต

คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการสังเกต ประกอบการซักถาม การจดบันทึกและการบันทึกภาพเกี่ยวกับลักษณะทางวัฒนธรรม สภาพวิถีการดำเนินชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต แนวทางการออกแบบลวดลาย และ การจัดการตลาด

การสัมภาษณ์

ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 3 ชุด ดังนี้

1) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อทราบลักษณะข้อมูลเบื้องต้น เช่น จำนวนและลักษณะของกลุ่มชาวไทยภูเขาภายในสังกัดของศูนย์ เช่น ประเภทหัตถกรรมที่ทำ รายชื่อบุคคลและหน่วยงานสนับสนุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม ทั้งในด้านการส่งเสริม การผลิต การจัดจำหน่าย และ ปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

2) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน / หัวหน้ากลุ่ม / ผู้รู้ / หน่วยงานสนับสนุน เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่างๆ เช่นการดำเนินการด้านการผลิต การบริหารจัดการ แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การตลาด เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) ตลอดจนทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์ต่างๆ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม และปัญหาและอุปสรรค เป็นต้น(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

3) แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม เพื่อทราบถึง ทัศนคติ ความต้องการ และความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตผลิตภัณฑ์หัตถกรรม(แบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

4. การสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลการส่งเสริมทั้งหน่วยงานของรัฐบาล และเอกชนเพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์

2) ศึกษารูปแบบและวิธีการสัมภาษณ์

3) ประมวลรายละเอียดจากเอกสารงานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถามผู้เกี่ยวข้องเบื้องต้น

4) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

5) ประชุมกลุ่มวิจัยย่อย เพื่อปรับปรุงแก้ไข

6) ประชุมกลุ่มวิจัยกลุ่มใหญ่ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อแก้ไขปรับปรุงแบบสัมภาษณ์

7) นำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้วไปดำเนินการเก็บข้อมูล

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการโดยการ สังเกต การสัมภาษณ์เจาะลึก และการถ่ายภาพประกอบ

6. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลทำตามลำดับขั้นดังนี้

- 1) ประมวลรูปภาพ และข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องบันทึกเสียงดิจิทัล เทปบันทึกเสียง เพื่อให้ประกอบการวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับข้อมูลที่จดบันทึกมาในแบบสัมภาษณ์
- 2) ตรวจสอบจำนวนตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของข้อมูลตามวัตถุประสงค์ หากยังไม่สมบูรณ์ในส่วนใด มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม
- 3) รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและสมบูรณ์แล้ว นำไปประชุมกลุ่มย่อยในคณะผู้วิจัย เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ความถูกต้องของข้อมูลร่วมกัน ก่อนนำข้อมูลไปใช้ในการทำรายงาน และการวิเคราะห์ต่อไป

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้จากข้อมูลทุกขุม และปฐมภูมิต่างๆ เป็นการวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) การวิเคราะห์ส่วนประกอบ(Componential Analysis) และการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) (สุถางค์, 2547)

8. การรายงานผล

รายงานผลโดยอ้างอิงคำพูดหรือเรื่องราวจริงจากกลุ่มตัวอย่าง (Report rich narrative) การสรุปผลจะสามารถใช้อ้างอิงได้เฉพาะกลุ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์และชุมชน

ปะหล่อง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่คนทั่วไปในประเทศไทยมากนัก เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อพยพเข้าสู่เมืองไทยเมื่อประมาณ 20 กว่าปีมานี้เอง การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารจึงได้จำนวนไม่มากนัก

ความเป็นมาของชาติพันธุ์

จากการศึกษาพบว่า มีชื่อหลายชื่อที่ถูกนำมาใช้เรียกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง คำว่า “ปะหล่อง” ที่เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปนั้น เป็นภาษาไทยใหญ่ที่ชาวไทใหญ่บางกลุ่มใช้เรียก ส่วนไทใหญ่บางกลุ่มก็เรียกว่า “กุนลอย” (Kunloi) ซึ่งมีความหมายว่า “คนคอย” หรือคนภูเขา ชาวเมียนมาร์เรียก “ปะลวง” (ประเสริฐ, 2542) หมายความว่า “กลุ่มคนที่อยู่ไกลความเจริญ” แต่เป็นชื่อที่ไม่มีความหมายสำหรับชาวปะหล่อง ในขณะที่พวกเขาเรียกตัวเองว่า “ดาละอั้ง” (Da-ang) หรือ “ดาระอั้ง” คำว่า “ดา” แปลว่าคน “ระอั้ง” หรือคืออั้ง หมายถึง “ภูเขา” รวมเข้าด้วยกัน “ดาระอั้ง” มีความหมายคนที่อยู่บนภูเขา (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

1. ประวัติความเป็นมา

ชาวปะหล่องมีความเชื่อว่า พวกเขาเป็นลูกหลานของนางฟ้าหรือเงิน โดยมีตำนานเล่าว่า มีนางฟ้าจากสวรรค์ 7 องค์ลงมาเล่นน้ำบนโลกมนุษย์ แต่นายพรานที่ล่าสัตว์อยู่มาเห็นเข้า จึงออกอุบายให้เถาวัลย์ทำเป็นบ่วงแล้วเหยียดไป เพื่อจับนางฟ้าที่กำลังเล่นน้ำอยู่ ซึ่งบ่วงนั้นก็ไปคล้องเอวของนางฟ้าองค์สุดท้ายพอดี นางฟ้าองค์นี้ ชื่อหรือเงิน เมื่อถูกจับนางฟ้าองค์นี้ก็ไม่สามารถไปสวรรค์ได้ จึงอยู่กับโลกมนุษย์กับนายพราน และกลายเป็นตำนานที่มาของการฟ้อนนางร้อยเงิน และสวมห่วงที่เอวของชาวปะหล่องทุกๆ คน เพื่อรำลึกถึงบรรพบุรุษที่เป็นนางฟ้า นางหรือเงินนั่นเอง (ประเสริฐ, 2542)

ในขณะที่อีกตำนานเล่าว่านางฟ้าหรือเงินได้ลงมายังโลกมนุษย์ แต่โชคร้ายไปติดแร้วของพวกภูเขอ ทำให้กลับสวรรค์ไม่ได้ ต้องอยู่ในโลกมนุษย์และเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์หลายกลุ่ม ดังนั้นปะหล่องจึงต้องสวม “หน่องว่อง” ซึ่งเปรียบเสมือนแร้วคักสัตว์ไว้เป็นสัญลักษณ์ เพื่อ

ระลึกถึงนางฟ้าหรือเงินตลอดเวลา และชาวปะหล่องเชื่อกันว่า การสวม “หน่องว่อง” จะทำให้เกิดความสุข เมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์ หากถอดออกจะทำให้สิ่งไม่เป็นมงคลเข้าครอบงำ หญิงชาวปะหล่องมักจะสวมหน่องว่องติดตัวตลอดเวลาแม้แต่ในเวลานอนก็ตาม (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

สำหรับสฤณี (อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ได้สรุปตำนานของการเกิดกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่องไว้ว่า

...เป็นลูกหลานของกษัตริย์แห่งพระอาทิตย์ (King of the Sun) เลือกลงที่อยู่นบนที่สูงอากาศหนาวเย็นในแถบเมืองน้ำจั้น บริเวณตอนเหนือของรัฐฉาน ประเทศพม่า ต่อมาลูกหลานได้เติบโตแยกย้ายออกไปตั้งถิ่นฐานที่อื่นในทางตอนใต้ของรัฐฉาน แถบเมืองเชียงตุง...

2. ถิ่นฐานเดิม

หลักฐานจากเอกสารพบว่า ปะหล่องเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมานานกว่า 1,300 ปี โดยเอกสารทางประวัติศาสตร์หลายฉบับกล่าวถึงชนชาวปะหล่องว่า เป็นพลเมืองกลุ่มหนึ่งภายใต้การปกครองของนครรัฐแสนหวี ซึ่งเป็นหนึ่งในก้านครรัฐของอาณาจักรไตมาว ซึ่งเป็นอาณาจักรยิ่งใหญ่ของชนชาติไต ครึ่งพุทธศักราช 1200 โดยมีศูนย์กลางของอาณาจักรในขณะนั้นอยู่บริเวณเมืองแสนหวีในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) และรายงานบางฉบับระบุว่าปะหล่องมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในโกสัมพี ซึ่งคำว่าโกสัมพี เป็นคำเรียกนครรัฐแสนหวี และกินความหมายครอบคลุมรัฐฉานได้ทั้งหมด (ประเสริฐ, 2542) เช่นเดียวกับงานเขียนของเสถียร โกเศศ (อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ที่เขียนไว้เมื่อปี พ.ศ. 2499 ว่า “ภาษาปะหล่องคือภาษาของชาวเขาซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในแคว้นคอยหลวง ประเทศพม่า ติดต่อกับพวกไทใหญ่แห่งแคว้นฉานเหนือ ”

นอกจากปะหล่องที่อยู่ในเมียนมาร์ประมาณ 300,000 – 400,000 คนแล้ว ยังมีชาวปะหล่องที่อยู่บนคอยสูงในประเทศจีนที่เมืองลูซีเจินทางในเขตปกครองตนเองยูนนาน กระจุกกระจายรวมอยู่กับชนเผ่าอื่น ถือว่า ไต และจิงโป อีกประมาณ 12,000 คน (สฤณี อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ส่วนการสำรวจขององค์การพิทักษ์สิทธิมนุษยชนประมาณว่ามีชาวปะหล่อง 1 ล้านคน ถิ่นที่อยู่กันหนาแน่น คือ บริเวณเทือกเขาในรัฐฉาน แถบเมืองตองแปง (น้ำจั้น) สีป้อ เมืองมิต และทางตอนใต้ของรัฐฉาน คือที่เมืองเชียงตุง และยังพบชาวปะหล่องกระจัดกระจายกันอยู่ทางใต้ของรัฐกะลีน และภาคตะวันตกเฉียงใต้ของยูนนานในประเทศจีน เมืองเหนือสุดที่ชาวปะหล่องอาศัยอยู่ คือ เมืองน้ำคำ ซึ่งเป็นเขตติดต่อกับเมืองเสี่ยวลี่ของสาธารณรัฐประชาชนจีน หรือที่ชาวปะหล่องเรียกว่า เมือง

มา ถัดลงมาคือเมืองน้ำซัน น้ำตู โมโล เมืองมิต เมืองกอก เมืองโหลง น้ำใส มานาม มานพัต จาว โม ปูโหลง เจียงตอง และตากวาง ซึ่งอยู่ห่างจากชายแดนไทยที่ค้อย่างขาง เขตอำเภอฝาง จังหวัด เชียงใหม่ ประมาณ 15 กิโลเมตร (ประเสริฐ, 2542)

นอกจากนั้นจากข้อมูลพื้นฐานระบบนิเวศ-สังคมลุ่มน้ำสาละวิน (2549) ระบุว่า บริเวณสอง ฝากฝั่งลุ่มน้ำสาละวิน ตั้งแต่ได้เทือกเขาหิมาลัยลงมาจนจรดอ่าวมะตะมะ เป็นพื้นที่ที่มีชาติพันธุ์ ต่างๆ อาศัยอยู่ไม่ต่ำกว่า 13 เผ่า และปะห่องก็เป็นหนึ่งในชาติพันธุ์ ที่มีการตั้งชุมชนตามที่ราบเล็กๆ กลางหุบเขา และที่ราบเล็กๆ ริมฝั่งแม่น้ำสาละวินอันเกิดจากแม่น้ำ หรือลำห้วยไหลลงมารวมกับ แม่น้ำสาละวิน

อย่างไรก็ตาม สกุกี (อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ได้แบ่งปะห่องโดยใช้กลุ่ม ใหญ่หรือกลุ่มที่สำคัญเป็นเกณฑ์ได้ 3 กลุ่มใหญ่คือ

- 1) ปะห่องแดง (Red) ได้แก่ กลุ่มที่อยู่ในประเทศไทย
- 2) ปะห่องเงินหรือรูไม (Silver or Rumai) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในเขตรัฐฉาน ของเมียนมาร์
- 3) ปะห่องทอง (Golden) อยู่ในเขตเมืองน้ำซันในสหภาพเมียนมาร์

3. การอพยพเข้าสู่ไทย

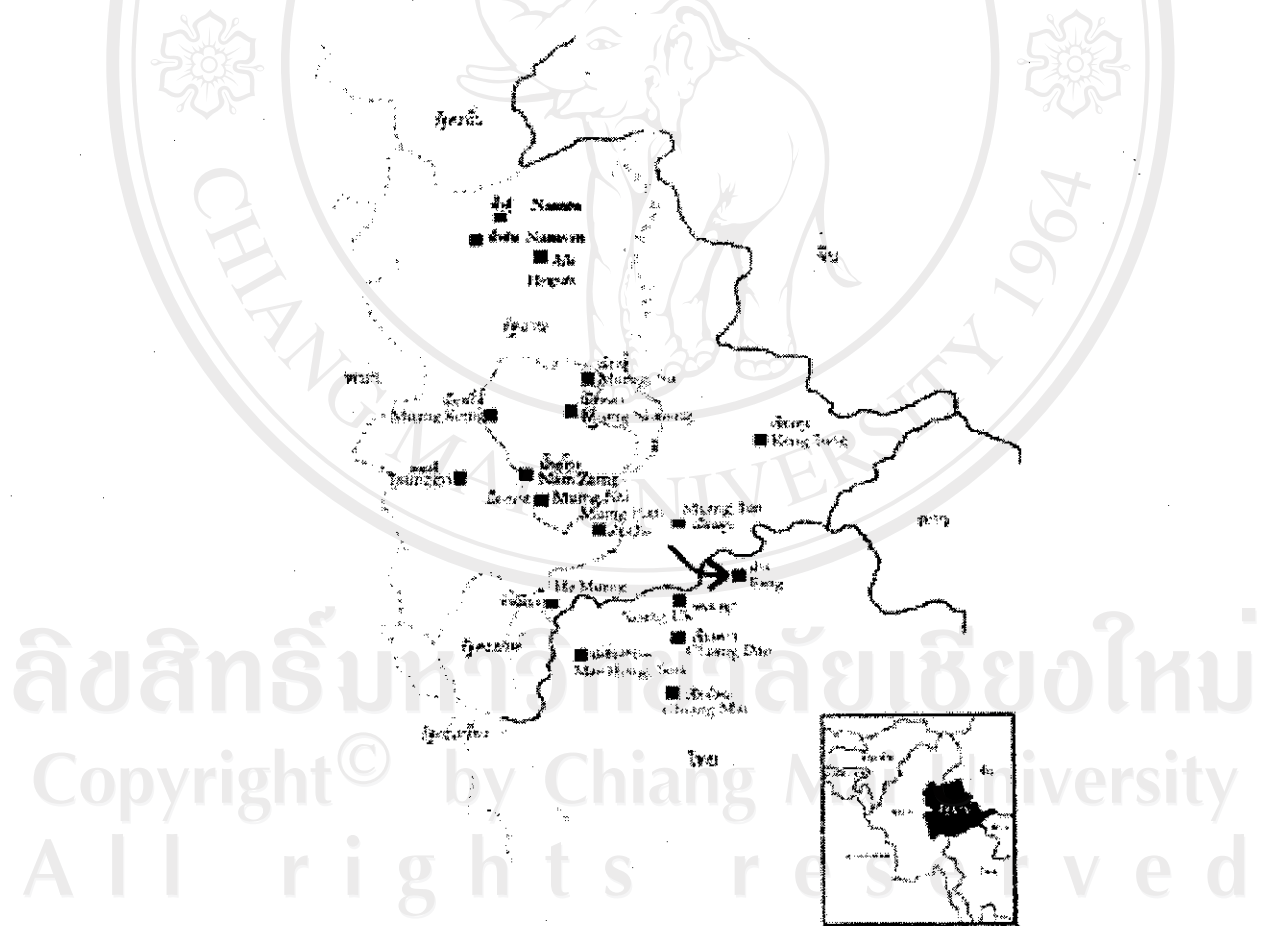
หลังจากที่สหภาพเมียนมาร์ได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี พ.ศ. 2490 (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ได้เกิดการขัดแย้งและสู้รบกันระหว่างกองกำลังชนกลุ่มน้อยกับทหารรัฐบาล การสู้ รบในแต่ละครั้งได้ส่งผลกระทบต่อชาวปะห่องทั้งทางตรงและทางอ้อม ชาวบ้านประสบความเดือดร้อน ต้องสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนั้นพื้นที่ที่ชาวปะห่องอาศัยอยู่ก็ยังเป็นพื้นที่เคลื่อนไหว ปฏิบัติงานมวลชนของพรรคคอมมิวนิสต์เมียนมาร์ ทหารฝ่ายรัฐบาลจะเข้าไปปฏิบัติการ โจมตี เพื่อ สกัดกั้นความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (ประเสริฐ, 2542)

ผลจากการสู้รบทำให้ชาวปะห่องจำนวนประมาณ 200 คนจากค้อยลาย ซึ่งอยู่ระหว่างเมือง เชียงตองกับเมืองปันทอนใต้ของเมืองเชียงตอง รัฐฉาน อพยพเข้าประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2525 โดยการเดินเท้าประมาณ 6 วัน มาพักรวมกลุ่มกันที่ค้อย่างขาง และตั้งบ้านเรือนตามตะเข็บชายแดน เมียนมาร์-ไทย เรียกกันต่อมาว่า “ชุมชนบ้านนอแล” หลังจากนั้นมีการอพยพโยกย้ายเข้ามาในเขต ประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 จำนวนชาวปะห่องเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งๆ ที่มี สถานภาพเป็น “ผู้อพยพ” ไม่มีบัตรประจำตัวประชาชน ไม่มีแม่กระทั่งบัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่ สูง (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ในช่วงที่อยู่บ้านนอแล ชาวปะหล่องประสบปัญหาความเดือดร้อน อันเนื่องมาจากพื้นที่นั้น อยู่ใกล้เขตอิทธิพลขุนส่า ทำให้ได้รับผลกระทบจากการสู้รบระหว่างทหารไทใหญ่ของขุนส่ากับกองกำลังรัฐบาล อันเนื่องมาจากผลประโยชน์จากการค้าฝิ่นอยู่เรื่อยๆ (ประเสริฐ, 2542) ประกอบกับ จำนวนที่เพิ่มขึ้นทำให้ต้องมีการขยับขยาย เพราะพื้นที่เพาะปลูกมีจำนวนไม่พอกับจำนวนคน การขาดแคลนพื้นที่ทำกิน ชาวปะหล่องจำนวนหนึ่งจึงต้องไปทำงานรับจ้าง ทำสวนชา ทำสวนลิ้นจี่ และเกี่ยวข้าว ที่หมู่บ้านอื่นๆ ในอำเภอฝาง และอำเภอเชียงดาว (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ประกอบกับภาวะอากาศที่หนาวเย็น ทำให้ชาวปะหล่องบางกลุ่มพากันอพยพโยกย้ายหาที่อยู่ใหม่ และกระจัดกันไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในหลายพื้นที่ (ประเสริฐ, 2542)

แผนที่ 2-1 แสดงการเคลื่อนย้ายของชาวปะหล่องเข้ามาในประเทศไทยจากสหภาพเมียนมาร์

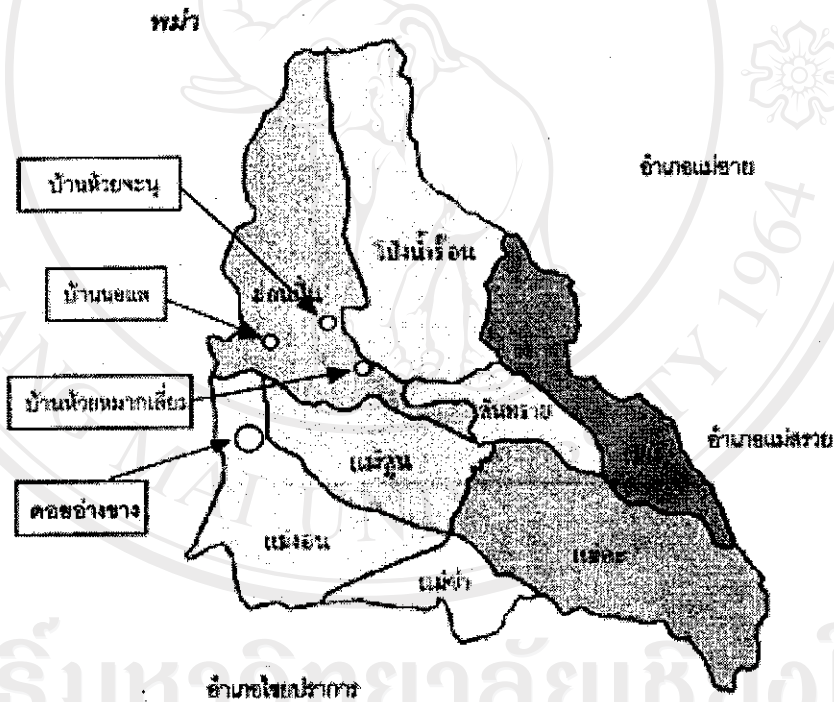

ที่มา : สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์ (2548)

ปัจจุบันจึงมีชาวปะหล่องอยู่ถึง 9 หมู่บ้านในเขต 3 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ คือ อำเภอฝาง อำเภอเชียงดาว และอำเภอแม่ฮาด ชาวปะหล่องที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอฝางตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านห้วยจะนู (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบ้านสวนขวา) บ้านห้วยหมากเหลี่ยม (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบ้านเวียงห้วย) และบ้านนอแล ส่วนชาวปะหล่องที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงดาวตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านแม่จอน บ้านห้วยปง บ้านปางแดงนอก บ้านใหม่พัฒนาปางแดง(ปางแดงใน) แยกจากบ้านทุ่งหลุก และชาวปะหล่องที่อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอแม่ฮาดตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ บ้านห้วยห้วยนอก และบ้านห้วยทรายขาว (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

แผนที่ 2-2 หมู่บ้านชาวปะหล่องในเขตอำเภอฝาง

แผนที่หมู่บ้านชาวปะหล่องในอำเภอฝาง

ที่มา : สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์ (2548)

4. การประกอบอาชีพ

เมื่ออยู่ในสภาพเมียนมาร์ ชาวปะหล่องมีอาชีพทำไร่ข้าว และทำสวนชา โดยเฉพาะชาวปะหล่องที่อยู่ทางทิศเหนือของรัฐฉาน เมืองตองเปง เมืองน้ำซัน และทางตอนใต้ของรัฐกะฉิ่น และยูนาน ชาที่ปลูกโดยชาวปะหล่องมีคุณภาพดีมากถึงขั้นเป็นสินค้าส่งออก (ประเสริฐ, 2542) แต่ชาวปะหล่องจากคอคอดกลายที่เข้ามาประเทศไทย ไม่ได้ทำสวนชาเป็นหลัก คงทำแต่ไร่ข้าว และปลูกพืชที่ใช้บริโภค เช่น ถั่วต่างๆ งา ข้าวโพด ยาสูบ มันเทศ อ้อย (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) เนื่องจากขาดแคลนที่ทำกิน และไม่มีที่ทำกินที่เป็นของตัวเอง บางหมู่บ้าน เช่น บ้านปางแดง เริ่มมีรายได้เสริมจากการรับนักท่องเที่ยวให้ค้างในหมู่บ้าน ซึ่งก็เป็นการดำเนินการของบริษัทท่องเที่ยว กับบุคคลบางครอบครัวในหมู่บ้านเท่านั้น ยังไม่มีการจัดระบบให้รายได้กระจายอย่างทั่วถึง (ประเสริฐ, 2542)

ส่วนที่บ้านนอแลนั้น โครงการหลวงอ่างปางได้มาส่งเสริมอาชีพให้ชาวปะหล่องที่นอแล โดยแบ่งพื้นที่ดินให้ครอบครัวละ 1 ไร่ และสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ให้ปลูกผักพื้นเมืองหนาว เช่น กะหล่ำหัวใจ กะหล่ำปลี สตรอเบอร์รี่ และสวนชา เมื่อได้ผลผลิตทางโครงการหลวงจะมีรถมารับไปจำหน่ายและหาคัดเกรดผลผลิตเท่านั้น นอกจากทำการเกษตรกับโครงการหลวงแล้ว บางคนไปรับจ้างทำงานตามแหล่งที่ต้องการลูกจ้าง เช่น สวนส้ม (มีรถรับ-ส่งไปทำงาน) นอกจากนี้ในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ชาวปะหล่องจะเก็บผักเมืองหนาวมาขายให้แก่นักท่องเที่ยวด้วย เช่น ผักชಾಯืดหรือยอดมะระหวาน เป็นต้น แต่จะมีจำนวนไม่มากอาจจะประมาณ 2-5 กำ เป็นอย่างมาก (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

อาชีพที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของชาวปะหล่องบ้านนอแล คือการทอผ้าเพื่อขายให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากการทอผ้าจะเป็นอาชีพเสริมของผู้หญิงชาวปะหล่องแล้ว บางครั้งมีการรับจ้างเย็บแฟกมุงหลังคา ทั้งเพื่อขายและเพื่อไว้ใช้เอง ส่วนเด็กนักเรียนชาวปะหล่องบ้านนอแลที่เรียนอยู่ที่โรงเรียนขอบดิ่ง ก็สมัครเข้าร่วมเป็นมัคคุเทศก์น้อย คอยนำท่องเที่ยวชมหมู่บ้านนอแลในวันเสาร์-อาทิตย์ และช่วงปิดภาคเรียนเป็นรายได้เสริม โดยจะคอยรับนักท่องเที่ยวที่ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล การนำนักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านหรือสถานที่ท่องเที่ยวไม่ได้คิดค่าบริการ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวจะให้เท่าไร และจะมีกล่องรับบริจาคสำหรับมัคคุเทศก์น้อยอยู่ที่ฐานปฏิบัติการนอแล (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ส่วนการเลี้ยงสัตว์ ทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงหมูและไก่เพื่อใช้ในพิธีกรรมเท่านั้น ซึ่งโดยปกติแล้วชาวปะหล่องไม่นิยมบริโภคเนื้อสัตว์ อาหารประจำวันส่วนใหญ่จะมีส่วนประกอบของผักและถั่ว (ประเสริฐ, 2542)

5. ที่อยู่อาศัยและโครงสร้างทางครอบครัว

ลักษณะที่อยู่อาศัย

Lebar, Hickey และ Musgrave (อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ระบุว่า ปะหล่องมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่ในป่าบนคดสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 6,000 ฟุต หรือกว่าหนึ่งพันเมตรขึ้นไป ในเมืองมีท รัฐฉาน สหภาพเมียนมาร์ หมู่บ้านชาวปะหล่องมักมีขนาดตั้งแต่ 2-50 หลังคาเรือนอยู่อาศัยร่วมกันเป็นครอบครัวแบบขยายในบ้านแบบ Long House หรือ “กางตั้ง” ในหมู่บ้านจะมีทางเดินหรือถนนผ่านกลางหมู่บ้าน มีบ้านเรียงรายอยู่สองข้างถนนบนไหล่เขา หรือที่สูงระหว่างหุบเขา กลางหมู่บ้านมี “วัด” หรือ โย่ง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ใกล้เคียงกันเป็นศาลาอเนกประสงค์หรือตลาด

ทางเหนือของหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของศาลผีเจ้าที่หรือ “คะมุเมิง” หรือ “ศาลผีเจ้าเมือง” หรือ “สะเมิง” ซึ่งถือเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ถัดจากสะเมิงไปก็จะเป็นป่าช้า เมื่ออยู่ในสหภาพเมียนมาร์ชาวปะหล่องจะทำรั้วล้อมรอบหมู่บ้าน มีประตูเข้าออก เหนือประตูหมู่บ้านจะมีไม้แกะสลักคำสวดหรือคาถาติดไว้เพื่อป้องกันอันตรายต่างๆ (สารกิ อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ส่วนลักษณะชุมชนปะหล่องในประเทศไทย มีการปรับเปลี่ยนไปบ้างตามสภาพแวดล้อมและสภาพภูมิประเทศ แต่ทุกหมู่บ้านยังคงรักษาไว้ซึ่งศาลผีประจำหมู่บ้าน เช่น ที่บ้านปางแดง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ หมู่บ้านจะตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา มีถนนกลางหมู่บ้าน เหนือหมู่บ้านเป็นที่ตั้งของศาลผีเจ้าที่ ที่สร้างขึ้นอย่างประณีตสวยงามและมีรั้วล้อมรอบ ไม่ปรากฏว่ามีวัด ศาลาอเนกประสงค์ และตลาด ซึ่งเป็นเสมือนศูนย์กลางของสมาชิกในชุมชนบริเวณกลางหมู่บ้าน ดังนั้นเมื่อจะประกอบกิจกรรมใดๆ ชาวบ้านจะใช้บริเวณลานหน้าบ้านของหัวหน้าหมู่บ้านเป็นที่ชุมนุม ส่วนในวันสำคัญทางศาสนาจะพากันไปทำบุญที่วัดซึ่งตั้งอยู่ใกล้หมู่บ้าน (วาสนา, 2546)

กรณีชุมชนปะหล่องที่บ้านนอและจะไม่มีรั้วล้อมรอบหมู่บ้าน เนื่องจากมีถนนผ่านกลางหมู่บ้าน มีรั้วเข้าออกตลอดเวลา ดังนั้นจึงไม่สะดวกต่อการล้อมรั้วรอบหมู่บ้านและการมีประตูเข้าออกหมู่บ้าน นอกจากนั้นเนื่องจากสภาพพื้นดินที่ลดหล่นไม่เท่ากัน บางครอบครัวจึงปลูกบ้านลงไป ในหุบเขา บางบ้านต้องปลูกยกพื้นทางด้านหลังบ้านสูงประมาณ 1-3 เมตร โดยใต้ถุนบ้านจะใช้เก็บพื้นไว้สำหรับหุงหาอาหาร หรือเป็นราวตากผ้า หรือใช้สอยประโยชน์อื่นๆ ลานรอบบ้านจะเป็นห้องน้ำ และคอกสัตว์เลี้ยง เช่น หมูหรือไก่ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ตัวบ้านทั่วไปทำด้วยไม้ เสาใช้เสาไม้จริง ฝาบ้านและพื้นทำด้วยไม้ไผ่ (เป็นไม้กระดาน บ้างแต่มีไม่มากนัก) หลังคามีทั้งแบบมุงด้วยหญ้าคา กระเบื้อง หรือสังกะสี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของแต่ละครอบครัว บ้านแบบก่ออิฐถือปูนที่นอและส่วนใหญ่จะเป็นของชาวไทยใหญ่ จีนฮ่อ

หรือบ้านของคนเมืองเท่านั้น มีบ้านชาวปะหล่องเพียง 1-2 หลังคาเรือนที่ปลูกสร้างในลักษณะนี้ บริเวณเหนือประตูทางเข้าบ้าน จะมี “ตแลว” และ “แมงจะร่าง” ติดไว้ เพื่อป้องกันอันตรายต่างๆ บางบ้านจะติดไว้เหนือประตูอย่างเดียว แต่บางบ้านจะติดล้อมรอบหน้าบ้านด้วย (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ภายในบ้านจะแบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นส่วนต่างๆ คือ หน้าบ้านจะมีชานบ้านและถ้าเป็นบ้านแบบชาวปะหล่องดั้งเดิมจะมีเตาไฟอยู่กลางบ้าน มีหิ้งพระอยู่ทางทิศเหนือ มีห้องนอนกันเป็นสัดส่วนแล้วแต่สมาชิกในครอบครัว บางบ้านอาจจะ มี 1 ห้องนอน หรือ 2-3 ห้องนอน ปัจจุบันนี้มักจะสร้างห้องครัวแยกออกมาอีกต่างหาก สำหรับเตาไฟกลางบ้านนั้นบางบ้านก็มี บางบ้านทำครัวหุงหาอาหารในครัวที่ต่อขึ้นใหม่และใช้เตาพื้น หรือเตาแก๊สแบบสมัยใหม่ บางบ้านปรับเปลี่ยนโดยนำเตาไฟกลางบ้านไปไว้ในครัวที่ต่อเติมอีกต่างหาก (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

๖. โครงสร้างทางครอบครัว

ปะหล่องในสหภาพเมียนมาร์ นอกจากจะมีลักษณะครอบครัวขยายทางฝ่ายชายแล้ว ยังพบว่ามีารอยู่ร่วมกันของครอบครัวเดี่ยวหลายๆ ครอบครัวในบ้านหลังเดียวกัน บางหลังคาเรือนอยู่รวมกันถึง 20 ครอบครัว แต่ละครอบครัวอาจจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติหรือไม่ก็ได้ หากสมัครใจรักใคร่สนิทสนมและปรารถนาจะอยู่รวมบ้านเดียวกันก็จะตกลงกัน และช่วยกันสร้างบ้านเป็นหลังยาว โดยแบ่งจำนวนห้องเท่ากับจำนวนครัวเรือนที่อยู่ด้วยกัน กฎของการอยู่รวมกันคือทุกครอบครัวต้องปรองดองและเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสของบ้าน (ประเสริฐ, 2542)

ส่วนชาวปะหล่องกลุ่มที่โยกย้ายมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทย จะมีลักษณะครอบครัวขยายทางฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงจะต้องย้ายมาอยู่บ้านฝ่ายชายเมื่อแต่งงานกัน ชาวปะหล่องจะถือระบบครัวเดี่ยวเมียเดี่ยว แต่ก็สามารถหย่าขาดจากกันและยังแต่งงานมีครอบครัวใหม่ได้ แต่บางครั้งในบ้านเดียวกันก็จะรับเลี้ยงดูชาวปะหล่องที่ขาดญาติพี่น้องให้อยู่ด้วยกันเสมือนญาติ ซึ่งก็เช่นเดียวกับที่บ้านนอแล มีหลายครอบครัวที่รับชาวปะหล่องที่แก่ชราหรือเด็กชาวปะหล่องที่ไม่สมบูรณ์ประกอบเข้าเลี้ยงดูในบ้าน (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

6. ศาสนาและความเชื่อ

ชาวปะหล่องนับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท และเป็นพุทธศาสนิกชนที่เคร่งครัดมาก ทุกหลังคาเรือนจะมีหิ้งพระเป็นที่เคารพสักการะ (ประเสริฐ, 2542) วัดจะเป็นที่รวมจิตใจของคนในชุมชน ชาวปะหล่องส่วนใหญ่จะทำบุญถือศีลในวันพระ และประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา เช่น วันพระ วันเข้าพรรษา พิธีถือศีล 8 นอนวัดในช่วงวันเข้าพรรษา พ่อแม่จะสนับสนุน

ให้ลูกชายบวชเณรและบวชพระ ทั้งนี้เพื่อเล่าเรียนธรรม สร้างอนิสงฆ์ให้แก่บิดามารดา และที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อจะได้มีโอกาสเรียนหนังสือในระดับที่สูงขึ้น (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

นอกจากศาสนาพุทธแล้ว ชาวปะหล่องยังนับถือผีทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต 2 ระดับด้วยกันคือ (Lebar et als. อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) วิญญาณหรือผีระดับแรก เรียกว่า kar-bu กาบู เป็นวิญญาณอยู่ในคนและในสัตว์ ซึ่งจะวนเวียนอยู่หลังจากการตายประมาณ 7 วัน จากนั้นวิญญาณก็จะไปตามเส้นทางแห่งวิญญาณหลังการตาย และอีกระดับเรียกว่า kar-nam กาน้ำ เป็นวิญญาณในพืชและสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งหลาย เช่น ภูเขา แม่น้ำ บ้าน หมูบ้าน ทางเดิน ไร่ข้าว ฯลฯ (ประเสริฐ, 2542)

นอกจากนั้นชาวปะหล่องยังมีความเชื่อในการसानตะขาบ จะเชือกเส้นใหญ่สาน และใช้ไม้คึดไว้บนขอบประตูหน้าบ้าน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของงูเขียว โดยจะสานด้วยมือซ้าย เพราะเชื่อว่าทำด้วยมือซ้ายจะแข็งแรงกว่ามือขวา เพื่อป้องกันสิ่งชั่วร้าย และจะมีการแขวนพืชไว้ที่หน้าประตูทางเข้าบ้าน โดยเฉพาะบ้านที่มีเด็กเล็กๆ เพื่อป้องกันภูตผีปีศาจเพื่อไม่ให้เข้ามาหาเด็ก ในอดีตจะมีการล้อมบ้านด้วยด้ายสีแดงและคำเพื่อป้องกันภูตผี (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

7. วัฒนธรรม ประเพณี และพิธีกรรม

ภาษา

ชาวปะหล่องเป็นคนสุภาพ ในการพูดคุยกันก็จะมีการทักทายทุกข์สุขกัน ถ้อยคำที่ใช้ทักทายกันเป็นประจำเมื่อพบปะกันก็มักจะเป็นการถามเรื่องความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ความเจ็บไข้ จากการศึกษาของเบญจวรรณ (อ้างในสุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) ได้จัดแบ่งภาษาในกลุ่มย่อยปะหล่อง-เรียง แสดงให้เห็นว่าภาษาปะหล่องของชาวปะหล่องในประเทศไทย มีความเหมือนหรือใกล้เคียงกับภาษาดารัง (Darang) ที่พูดกันที่เชียงตุง มากกว่าภาษาอื่นๆ ในกลุ่มย่อยเดียวกัน โครงสร้างคำส่วนใหญ่จะประกอบด้วยพยางค์หลักและพยางค์รอง (อาจจะไม่มีหรือไม่มีพยางค์รองก็ได้) โดยจะเน้นพยางค์หลัก ส่วนพยางค์รองจะไม่ได้รับการเน้น (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ในขณะที่นักภาษาศาสตร์บางคน จัดให้ภาษาปะหล่องอยู่ในกลุ่มภาษาปะหล่อง-วะ นอกจากนั้นภาษาปะหล่องยังปรากฏการหยิบยืมคำมาจากภาษาต่างๆ ทั้งภาษาเมียนมาร์ คะฉิ่น ไทใหญ่ ภาษาลีซอ เป็นต้น ในการติดต่อกับคนต่างเผ่า ปะหล่องจะใช้ภาษาไทยใหญ่เป็นหลัก ส่วนใหญ่ปะหล่องในประเทศไทยนั้น ปัจจุบันเด็กๆ และผู้ชายวัยกลางคนมักพูดภาษาไทยเหนือได้บ้าง ส่วนการสื่อสารกับผู้หญิงต้องอาศัยล่าม เพราะผู้หญิงฟังภาษาไทยเข้าใจแต่ไม่กล้าได้ตอบด้วยภาษาไทย (ประเสริฐ, 2542)

การแต่งกายและเครื่องประดับ

1) ผู้หญิง

เสื้อผ้าที่ใช้ใส่ตามปกติในชีวิตประจำวัน เป็นเสื้อผ้าหน้า แขนกระบอก เอวลอย สีพื้น สดใส ส่วนมากมักเป็นสีฟ้า สีน้ำเงิน สีเขียวใบไม้ หรือใช้สีดำสำหรับผู้สูงวัย ตัวเสื้อจะไม่มีการ ตกแต่ง เป็นแบบเรียบๆ เป็น ในปัจจุบันใช้ผ้ากำมะหยี่ลายสีสนสไต (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ส่วนเสื้อที่ใช้ใส่ออกงานจะเป็นเสื้อที่ตกแต่งชายเสื้อประดับประดาด้วยเครื่องเงิน เบี่ยง เมล็ดพันธ์พืชต่างๆ เป็นโลหะ เป็นด้ายหรือเชือกถักสวยงาม บางครั้งเป็นผ้าทอ ร้อยเรียงผูกติดกับเสื้อ พื้น และมีพู่ไหมพรมห้อยรอบด้นแขนเสื้อทั้ง 2 ข้าง (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

สำหรับผู้สูงอายุชาวปะหล่องจะใส่เสื้อพื้นสีดำ สวมเสื้อทั้งสองข้างเป็นสีแดง โปกหัวสีดำ และจะต้องมียามสำหรับใส่ของเป็นชุดที่ใช้ออกงาน สวมผ้าซิ่นที่ทอขึ้นเอง สีแดงสลับลายรี้วขาว เล็กๆ ขวางลำตัว ความยาวจากอกถึงข้อเท้า โปกศีรษะด้วยผ้าทอสีดำประดับลวดลาย (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ส่วนซิ่นในปัจจุบันนี้นอกจากจะเป็น ซิ่นสีแดงสลับขาวแล้ว ยังสวมซิ่นสำเร็จรูปที่เป็นสี พื้น เช่น สีชมพู อีกด้วย และหญิงชาวปะหล่องรุ่นใหม่จะนิยมสวมเสื้อยืดและกางเกงขายาว ไว้ข้างใน อีกชั้นหนึ่ง (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

รูปที่ 2-1 การแต่งกายของผู้หญิงชาวปะหล่อง
ที่มา : คนดอย, 2549

รูปที่ 2-2 การแต่งกายของผู้หญิงบ้านนอแล

เครื่องประดับอื่นจะใส่ตุ้มหู สวมกำไลเงิน สร้อยคอ และสะพายย่าม (ศูนย์วัฒนธรรม บ้านนอแล, 2549)

ลักษณะที่โดดเด่นของเครื่องแต่งกายหญิงชาวปะหล่อง คือ การสวมวงหวายไว้ที่เอว (หรือที่เรียกว่า “หน่อง”) การสวมหน่องที่เอว นั้น เด็กผู้หญิงจะเริ่มสวมหน่องที่เอวเมื่ออายุประมาณ 7-8 ปี (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) และจะสวมติดตัวตลอดตามความเชื่อ (ดูเพิ่มเติมประวัติความเป็นมาของชาติพันธุ์) นอกจากหน่องแล้วบางคนก็ใช้โลหะสีเงินเหมือนแผ่นสังกะสี นำมาติดเป็นแถบยาว ตกกลายและขดเป็นวง สวมที่เอว (คนดอย, 2549)

หน่องแบ่งตามชนิดของหวายแบ่งเป็น 3 ประเภท ตามสีของหวาย คือ

ประเภทที่ 1 คือ วงหวายที่ถักเส้นหวายเล็กๆเป็นลายและลงรักสีดำ เรียกว่า หน่อง ว่อง (สุจริตลักษณ์ และปิยนันท์, 2549) มีผู้สันนิษฐานว่าเดิมหน่องว่องของปะหล่องทำด้วยเงินแท้ๆ และเป็นเครื่องแสดงฐานะของผู้สวมใส่ด้วย ต่อมาเมื่อต้องเผชิญกับสงครามและการอพยพโยกย้าย ทำให้ถูกปล้นและแย่งชิงอยู่เนืองๆ จนไม่เหลือหน่องว่องที่เป็นเงินแท้ๆ ให้เห็นในชุมชนปะหล่องที่อยู่ในประเทศไทย (คนดอย, 2549)

ประเภทที่ 2 คือ วงหวายเส้นใหญ่ ทาสีแดง (เดิมใช้ครั่ง) เรียกว่า หน่อง เรจญ์ จะสวมได้ก็ต่อเมื่อหญิงชาวปะหล่องนั้นเคยผ่านประเพณีการนอนวัด (การถือศีล 8 ปฏิบัติธรรมโดยนอนค้างคืนที่วัดในวันพระใหญ่ช่วงเทศกาลเข้าพรรษา) แล้วเท่านั้น (สุจริตลักษณ์ และปิยนันท์, 2549)

ประเภทที่ 3 คือ ทำจากเงินแกะสลักลายสวยงามเรียกว่า หน่อง เริน ปัจจุบันมักทำจากวัตถุอื่นที่มีสีเงินแทนก่อนที่จะสวมหวายคาดเอว จะมีผ้าสีขาวรัดเอว ก่อน 1 ชั้น เรียกว่า หน่อง รอ้อ (สุจริตลักษณ์ และปิยนันท์, 2549)

2) ผู้ชาย

ในอดีตผู้ชายจะใส่เสื้อคล้ายกับเสื้อไทใหญ่กระดุมจะทำด้วยเงินแท้ ถ้าเป็นผู้ชายที่มีฐานะดีตัวเสื้อจะผ่าไขว้และติดกระดุมเงิน 3 แถว ถ้าฐานะไม่ดีนั้นก็ผ่าหน้าและติดกระดุมแถวเดียว มุ่งกางเกงแบบไทใหญ่ มีผ้าเคียนศิริชะ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) โปกหุ้มมีมัดพกดัดไว้ที่เอว ตลอดเวลาและสะพายย่ามด้วย (คนดอย, 2549) ผู้ชายจะไม่สวมหน่องว่องเพราะผู้ชายจะเข้มแข็งคุ้มครองตนเองได้ (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

ในปัจจุบันนี้ผู้ชายชาวปะหล่องจะแต่งกายแบบชาวพื้นราบทางภาคเหนือ คือ ใส่เสื้อยว สะดอ ใส่เสื้อเชิ้ตแขนยาว มักจะเป็นเสื้อมีสีสัน สดใส เมื่อใส่เวลามีงานพิธีทับเสื้อคอกลมข้างใน สะพายย่าม สวมรองเท้ายาว (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) และมีเพียงผู้เฒ่าบางคนเท่านั้น ที่ยังคง

สุบยาด้วยกลองสุบยา ขนาดยาวประมาณ 1 ฟุต ทำจากไม้แกะสลักเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความ เป็นประหล่งที่แตกต่างไปจากชนเผ่าอื่น ๆ ในประเทศไทย (คนคอย, 2549)

เครื่องแสดงฐานะของชาวประหล่งที่นิยมกันในกลุ่มหญิงและชายอีกอย่างหนึ่งคือ การ เลี่ยมฟันด้วยโลหะคล้ายทองทั้งปาก และประดับด้วยพลอยหลากสี ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงมีความนิยม เช่นนี้ปรากฏให้เห็น (คนคอย, 2549)

รูปที่ 2-3 การแต่งกายของชาย-หญิง
ที่มา : ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล (2549)

ดนตรี

เครื่องดนตรีประหล่งมี 3 อย่างคือ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

1) คิ่ง

เป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวประหล่ง มีลักษณะคล้ายกับพิณสามสายใน อดีต เป็นอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ในการเกี่ยวสาว จะเล่นโดยการตีค

2) ว่อ

เป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายน้ำเต้าผสมกับขลุ่ย จะเล่นโดยการเป่า

3) ชะกวัน

เป็นเครื่องดนตรีอีกชนิดหนึ่ง แต่ปัจจุบันที่บ้านนอแลไม่มีใครสามารถเล่นได้แล้ว

การฟ้อนรำ

ชาวประหล่งมีการฟ้อนรำต่างๆ ดังนี้ (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

1) การฟ้อนรำ นางหรอยเงิน

การแสดงฟ้อนเป็นการแสดงดั้งเดิมของชาวปะหล่อง ซึ่งจะแสดงในงานเข้าพรรษา และงานสงกรานต์ของชาวปะหล่อง โดยจะรำพร้อมๆ กับร้องเพลงไปด้วย เนื้อร้องจะเกี่ยวกับการอพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทย และการปลูกฝิ่น แต่หลังจากที่โครงการหลวงเข้ามาส่งเสริมอาชีพ พวกเขาจึงเลิกสูบฝิ่น และรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระราชินีเสมา มาที่ช่วยให้พวกตนอยู่อย่างสงบสุข ไม่เคียดแค้น

2) การฟ้อนดาบ

การฟ้อนดาบจะฟ้อนทั้งผู้ชายและผู้หญิง ในอดีตนั้นมีสงครามเกิดขึ้นจึงมีการฝึกทั้งชายและหญิง เพื่อใช้ดาบเป็นและใช้ป้องกันตนเองในยามสงคราม แต่ในปัจจุบันไม่มีสงครามจึงได้พัฒนาการฟ้อนรำเป็นการแสดงที่มีความสวยงาม การฟ้อนดาบจะฟ้อนเช่นเดียวกับช่วงฟ้อนนางหอรยเงินคือ ช่วงวันเข้าพรรษาและสงกรานต์ของชาวปะหล่อง

ประเพณีและพิธีกรรม

ในสังคมปะหล่องมีประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

1) งานปีใหม่

งานปีใหม่มะตรงกับช่วงสงกรานต์ของคนไทใหญ่ และสงกรานต์ของคนไทย ในช่วงเดือนเมษายนทุกปี เทศกาลสงกรานต์ของชาวปะหล่องจัดว่าเป็นเทศกาลสำคัญ เพราะญาติพี่น้องลูกหลานที่อยู่หมู่บ้านอื่นหรือที่แยกบ้านไปแล้ว จะได้มารคน้ำขอพรจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ปีใหม่ของชาวปะหล่องกินเวลานาน 5 วัน ตลอดเวลา 5 วันนี้ชาวปะหล่องจะหยุดทำงาน หากทำงานในช่วงนี้จะถือว่าผิดประเพณี การเตรียมงานมีดังนี้ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

1.1) วันที่ 11-12 เมษายน มีการตัดไม้ไผ่ เตรียมสร้างที่สรงน้ำพระ

1.2) ทำขนมสำหรับเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเรียกว่า “ขนมข้าวโป๊” เป็นขนมที่จะทำเฉพาะเทศกาลนี้เท่านั้น ขนมนี้ทำจากแป้งข้าวเหนียวผสมกับแป้งข้าวเจ้า บางบ้านใส่ถั่วลิสงหรือใส่ งา ใส่น้ำอ้อย หลังจากส่วนผสมเข้ากันดีแล้ว จะปั้นเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมใส่ใบตองแล้วก็นำไปนึ่งจนสุกรสชาติจะคล้ายๆ ขนมขบ่ง ขนมข้าวโป๊นี้เป็นขนมที่ชาวปะหล่องนำไปทำบุญใส่บาตร ทั้งกับพระและเทวดา เวลาสรงน้ำพระ และนำไปไหว้ผู้อาวุโสตอนไปรดน้ำคำหัวด้วย และจะนิยมทำขนมข้าวโป๊กันทุกครัวเรือน

1.3) ไปวัดฟังเทศน์ซึ่งพระจะเทศน์เกือบตลอดทั้งวัน หลังจากฟังเทศน์แล้วมีการนั่งสมาธิ จนวันที่ 14 เมษายน คือวันเนาจะเป็นวันที่ไปรดน้ำคำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และเป็นวันรับเทวดา

1.4) การรับเหตาคืนอยู่กับปฏิทินปีใหม่ของปีนั้นๆว่าเหตาคจะลงมาเวลาไหน ซึ่งผู้ที่น่าและทำพิธีรับเหตาค คือค้าย่าน

1.5) เมื่อรับเหตาคแล้ว ชาวปะหล่องแต่ละครอบครัวจะทำตุ่งเท่ากับจำนวนคนในครอบครัว และบวกของเหตาคประจำบ้านอีก 1 อัน ปัจจุบันไม่ได้ใช้อ้อยแล้ว แต่จะใช้ไม้ไผ่ปล้องเล็กและนำมาเจาะรู ใส่ข้าวสารในปล้องไม้ไผ่เหล่านั้น และแบกไปไว้ที่วัด โดยจะนำขนมข้าวไปเท่าจำนวนคนในครอบครัว และเพิ่มของเหตาคอีก 1 อัน ไปวัดด้วย เมื่อไปถึงวัดชาวปะหล่องจะนำตุ่งข้าวไป อ้อย พร้อมทั้งใบดอกที่เป็นมงคลมาตั้งขบวนแห่รอบโบสถ์ 3 รอบ ก่อนที่จะนำไปวางไว้ในโบสถ์ หลังจากนั้นก็จะฟังเทศน์และอธิษฐานขอให้อย่ามีเคราะห์ ขอให้ยู่คีมีสุข สุขกายสบายใจตลอดปี

1.6) ปัจจุบันในช่วงนี้จะมีกิจกรรมอย่างอื่นร่วมด้วย เช่น การแข่งขันเตะฟุตบอลกับหมู่บ้านอื่นๆหรือในหมู่บ้านเดียวกัน จะแบ่งเป็นกลุ่มๆ เพื่อแต่ละกลุ่มจะได้มาแข่งขันกัน

สำหรับกิจกรรมแต่ละวันตลอด 5 วันมีดังนี้ (วาสนา, 2543)

วันแรก ตรงกับวันที่ 12 เมษายน ชาวปะหล่องทำขนม “ขนมข้าวไป” ไปทำบุญใส่บาตร และจะช่วยกันขนทรายเข้าวัด เนื่องจากเชื่อว่าการมาวัดในช่วงปีที่ผ่านมาได้นำดินทรายติดเท้าออกไปจากวัด จึงต้องช่วยกันขนทรายเข้ามาไว้ในวัดตามเดิม ทรายที่ถูกขนกลับเข้าวัดจะถูกจัดวางเป็นกอง 9 กอง แต่ละกองมีตุ่งปักไว้เป็นการบูชาพระพุทธเจ้า บริเวณข้างวัดใกล้กับกองทราย ชาวปะหล่องจะช่วยกันสร้างศาลาไม้ไผ่เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดเล็ก

วันที่สอง ตรงกับวันที่ 13 เมษายน ผู้ชายชาวปะหล่องจะตื่นตั้งแต่เช้ามืด เพื่อออกไปรับนางสงกรานต์ มีการจุดประทัด ยิงปืน กิจกรรมในวันนี้ส่วนใหญ่คือการทำความสะอาดวัด ชุมชนบ้านเรือน ผู้เฒ่าปะหล่องมักจะเข้าไปถือศีลที่วัดตั้งแต่นั้น ส่วนเด็กหนุ่มสาวก็เริ่มสาดน้ำหยอกล้อกัน ในขณะที่ผู้หญิงที่แต่งงานแล้วจะชักชวนลูกหลานให้ช่วยกันเตรียมเครื่องปรุงสำหรับการประกอบอาหาร ขนมสำหรับไปทำบุญในวันรุ่งขึ้น ซึ่งพระจะเทศน์เกือบตลอดทั้งวัน หลังจากฟังเทศน์แล้วมีการนั่งสมาธิ

วันที่สาม ตรงกับวันที่ 14 เมษายน คือวันเนาจะเป็นวันที่ไปรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ และเป็นวันรับเหตาค จะนำอาหารทั้งคาวหวานไปทำบุญที่วัด หลังจากนั้นผู้ชายจะอัญเชิญพระพุทธรูปออกไปประดิษฐานที่ศาลาไม้ไผ่ที่เพิ่งสร้างขึ้นข้างวัด ชาวปะหล่องจะนำดอกไม้ รูปเทียน ข้าวตอกน้ำส้มป่อยมาประกอบพิธีสงฆ์พระพุทธรูป โดยจะทยอยกันมาสงฆ์เรื่อยๆ ตลอดวัน

วันที่สี่ ในวันที่ชาวปะหล่องวัยกลางคนจะนำอาหาร ข้าวตอก ดอกไม้ รูปเทียน น้ำส้มป่อยไปไหว้ผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งเรียกว่าเป็นการ “ทำบุญผู้เฒ่า” เพื่ออวยพรให้คนเฒ่าคนแก่มีอายุ

ยื่น มีสุขภาพแข็งแรง และคนเฒ่าคนแก่ก็จะให้พรลูกหลานด้วยเช่นกัน ส่วนหนุ่มสาวจะนำขนมที่เตรียมไว้ไปแจกให้บ้านทุกหลังในชุมชน และไปรดน้ำคำหัวพ่อแม่ ผู้อาวุโสของชุมชน

วันที่ห้า ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของงานปีใหม่ เป็นวันสำคัญที่สุด ตอนเช้าชาวปะหล่องทั้งคนเฒ่าคนแก่ หนุ่มสาวจะนำอาหารไปถวายพระที่วัด และประกอบพิธีสืบชะตาหมู่บ้านที่บริเวณวัด หลังจากนั้นในเวลาบ่ายจะนิมนต์พระมาที่ไ้บ้าน เพื่อประกอบพิธีสะเดาะเคราะห์ปีครึ่งความทุกข์ร้ายต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านให้ออกไปจากหมู่บ้าน เพื่อไม่ให้ผีเหล่านั้นมาทำร้ายชาวบ้านได้ พิธีกรรมในวันนี้เป็นพิธีกรรมเพื่อความเป็นสิริมงคล เพื่อการเริ่มต้นที่ดีของปี

2) งานปิดประตูผี หรือ “กะบิโก่บัก” หรือปิดประตูเมือง

พิธีปิด-เปิดประตูผีหรือปิดประตูเมือง เป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญอย่างมาก ในเวลาที่ประกอบพิธีปิดประตูนี้ ประตูหมู่บ้านของปะหล่องก็ปิดด้วย บุคคลภายในและภายนอกหมู่บ้านไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าออกนอกชุมชนในช่วงเวลาดังกล่าว หากจำเป็นต้องค้างคืนก็ต้องนอนอยู่หน้าหมู่บ้าน จนกว่าจะผ่านพ้น 2 วันของการทำพิธีไปแล้ว จึงสามารถเข้าออกหมู่บ้านได้ตามปกติ (วาสนา, 2543)

พิธีปิดประตูเมือง หรือ ประตูแก้วประตูแสงของชาวปะหล่องที่บ้านนอแล เป็นพิธีเกี่ยวกับการเพาะปลูก จะเริ่มตั้งแต่หมอผีหรือหมอเมิงจะติดต่อกับผีเจ้าเมือง เพื่อหาวันที่ดี และเพื่อจะได้จัดของถวายได้ถูกต้องว่าจะเป็นวันฝักินไก่หรือฝักินหมู ก็จะได้ใช้ไก่หรือหมูในการบูชา สำหรับการเลือกวันฝักินไก่หรือฝักินหมูหรือฝักินอะไรนั้น จากการบอกเล่าของคำย่านหรืออาจารย์วัดคือ ผู้ที่อ่านหนังสือออกสามารถอ่านตำราที่มีอยู่ได้ว่า ในแต่ละปีวันใดควรเป็นวันที่จะทำพิธีกรรมซึ่งจะมีระบุไว้ในตำรา คำย่านมักจะเลือกวันที่ฝักินไก่ เพราะว่าสะดวกในการจัดเตรียมไก่สำหรับบูชาเจ้าเมือง ซึ่งวันปิดประตูเมืองส่วนใหญ่จะตรงกับ วันแรม 8 ค่ำ เดือน 7 จัดเป็นพิธีกรรมที่ต้องทำก่อนวันเข้าพรรษา เนื่องจากวันเข้าพรรษาก็จะมีพิธีถือศีลนอนวัดอีกด้วย การที่ทำพิธีปิดประตูเมืองนั้นเป็นการขอให้เจ้าเมืองส่งลูกน้องไปดูแลไร่นาให้ เพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์ป่ามาทำลายพืช (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2549)

พิธีปิดประตูเมืองนี้จะเริ่มตั้งแต่ตอนเช้า โดยชาวปะหล่องส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ชายจะช่วยกันทำอาหาร และช่วยกันเตรียมสิ่งของที่จะต้องใช้ในการให้เจ้าเมืองใช้ในการส่งลูกน้องไปดูแลไร่นา ได้แก่ “แมงกะรัง” 8 อัน “วันฮีน” 8 อัน และ “ตุงใหญ่” 8 อัน ซึ่งการจัดทำสิ่งของเหล่านี้จะทำจากกระดาษและไม้ไผ่ นอกจากนี้แล้วก็จะมีการบูชาสำหรับให้เจ้าเมืองด้วยคือ หน้าไม้ ลูกดอก ปืน หอก ดาบ ทั้งหมดอย่างละ 8 อัน ตุงเล็ก 11 คู่ สำหรับตุงเล็กนั้นจะมัดรวมกันกับใบชา 1 ห่อ ยาเส้น 1 ห่อ

เทียน 2 เล่ม ดอกเล็ก 2 คู่ ไม้ดอก 1 คู่รวมเป็น 1 มัด รวมทั้งหมดจะมี 11 มัด (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2549)

หลังจากเตรียมสิ่งของเสร็จเรียบร้อยแล้วประมาณบ่าย 3 โมง ชาวบ้านก็จะเดินทางไปทำพิธีที่หอสะเมิง (ศาลเจ้าเมือง ประจำหมู่บ้าน) โดยมีหมอเมิงเป็นผู้นำในการทำพิธี และมีผู้ช่วยอีก 2-3 คน เมื่อไปถึงหอสะเมิง ผู้ช่วยหมอเมิงจะช่วยกันจัดเตรียมสถานที่ โดยใช้ใบตองรองข้าวและพันเสาศาลทั้ง 2 ศาล เพื่อให้รู้ว่าเป็นของใหม่และนำสิ่งของทั้งหมดคือ ดุงใหญ่ แมงกะรัง วันฮิน นำมาประดับที่หอสะเมิงโดยรอบทั้ง 4 ด้าน ปิดกวาดทำความสะอาดทั้งหมดแล้ว หมอเมิงนำข้าวสุกอาหารที่นำมาเลี้ยงผี (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2549)

จากนั้นหมอเมิงถวายของแก่เจ้าเมือง และโยนข้าวอาหารเล็กน้อย เพื่อให้ผีมากินอาหารที่ไหว้ จากนั้นหมอผีก็จะนำอาหารในพิธีไปไหว้ที่ศาลเจ้าเมืองทั้ง 2 หอ ซึ่งเรียกว่า หอเจ้าพี่ และหอเจ้าน้อง ซึ่งอยู่ด้านหลังศาล อาหารส่วนหนึ่งจะนำไปไหว้ที่ต้นไม้ใหญ่ หรือ ผีเจ้าป่า ที่เรียกว่า “กะหย้าแปร” ผีเจ้าป่านี้เป็นผีศักดิ์สิทธิ์ที่คอยดูแลป่าไม้ ป่าไม้ธรรมชาติ หลังจากไหว้ผีเจ้าป่าเสร็จแล้ว ชาวปะหล่องที่ไปร่วมพิธีกรรมนี้จะเข้าไปกราบไหว้ขอพรจากศาลเจ้าเมือง หลังจากเสร็จพิธีจะร่วมกันรับประทานอาหารที่นำมา และมีการทำนายกระดูกไก่ด้วย สำหรับวันเปิดประตูเมืองนั้นตรงกับวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 12 หรืออาจเป็น 13 ค่ำ เดือน 12 ก็ได้ ซึ่งอาจารย์วัดจะตรวจดูอีกครั้งว่าจะใช้วันใด (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2549)

พิธีเปิดประตูเมืองจะทำพิธีเหมือนกับการเปิดประตูเมืองทุกอย่าง เพียงแต่ไม่มีการมอบอาวุธให้กับผีเจ้าเมือง (วาสนา, 2543) ในช่วงการเปิดประตูเมืองนี้จะไม่มีการแต่งงาน และหลังจากวันทำพิธีเปิดประตูเมืองแล้ว ชาวปะหล่องจะหยุดงานไม่ไปทำไร่อีก 1 วัน เพื่อให้ลูกน้องเจ้าเมืองไปดูแลไร่เนา จากนั้นจึงจะไปทำงานตามปกติ เมื่อถึงวันเปิดประตูเมือง ซึ่งเป็นวันที่บอกให้เจ้าเมืองทราบว่า จะเปิดประตูเมืองแล้วบ่าวสาวสามารถแต่งงานกันได้ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2549)

3) งานบุญสะด้างเคี้ยะ

กิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญของชาวปะหล่อง คือ การจัดงาน “สะด้างเคี้ยะ” หรือการรับศีล ที่จัดขึ้นในช่วงวันพระ 15 ค่ำ ระหว่างเช้าพรรษาทั้ง 7 ครั้ง ถือเป็นงานบุญร่วมกันของชุมชน ก่อนถึงวันเข้าพรรษาชาวปะหล่องจะเตรียมทำกัณฑ์ ดุง ถัดออกพระธรรมลงในกระดาษสา ทำความสะอาดวัดและชุมชน งานบุญสะด้างทั้ง 7 ครั้งนี้ เป็นสะด้างส่วนรวม 3 ครั้ง คือสะด้างแรกซึ่งตรงกับวันเข้าพรรษา สะด้างที่ 4 ซึ่งเป็นสะด้างกลางพรรษา สะด้างที่ 5 ซึ่งเป็นสะด้างใหญ่ที่สุด มีการเชิญชาวปะหล่องจากต่างหมู่บ้านมาร่วมงาน และสะด้างที่ 7 ซึ่งเป็นสะด้างสุดท้ายซึ่งตรงกับวันออกพรรษา ส่วนสะด้างที่เหลือ 3 ครั้ง เป็นสะด้างที่มีเจ้าภาพ คือสะด้างที่ 2 และสะด้างที่ 3 เป็น

ชาวบ้านรวมกลุ่มกันรับเป็นเจ้าภาพ และเสด้างที่ 6 เป็นเสด้างที่คนหนุ่มสาวในหมู่บ้านรวมกันเป็นเจ้าภาพ เจ้าภาพจะต้องรับผิดชอบการเตรียมงาน การเชิญแขก นิมนต์พระ การเตรียมอาหารต้อนรับแขกที่มาร่วมงาน (วาสนา, 2543)

4) การบวช (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

การบวชของชาวปะหล่อง ในปัจจุบันนั้นจะมีการบวชเหมือนชาวไทยทางภาคเหนือ ส่วนใหญ่ชาวปะหล่องบ้านนอแลจะนำบุตรหลานไปบวชที่วัดพระบาทอุดมหรือวันศรีบุญเรืองในอำเภอฝาง เนื่องจากเป็นวัดที่มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อบุตรหลานจะได้ศึกษาเล่าเรียนด้วย

ชาวปะหล่องที่มีบุตรหลานพร้อมที่จะบวชและกำหนดวันบวชเรียบร้อยแล้ว ญาติผู้ใหญ่จะเดินถือธาดาสีหมาก พลุ เทียน ธูป มีชา มีข้าวตอก ดอกไม้ ไปตามครัวเรือนต่างๆ ทักหมู่บ้านเพื่อบอกกล่าวว่าลูกหลานตนเองจะบวช และเพื่อให้เพื่อนบ้านได้อนุโมทนาบุญด้วย แล้วแต่ว่าใครจะร่วมทำบุญบวชเท่าใด เมื่อแต่ละครัวเรือนร่วมอนุโมทนาบุญเสร็จแล้ว เจ้าภาพจะแจกเทียนไขให้ 2 เล่ม การแจกเทียนไขนี้เป็นการทำตามประเพณีของไทยใหญ่ เหมือนกับเป็นของตอบแทนในการร่วมทำบุญ พอถึงวันบวชชาวปะหล่องที่หมู่บ้านจะไปร่วมงานบวชด้วย โดยจะมีคำยาน (อาจารย์วัด) และกรรมการวัด หรือชาวบ้านที่จะร่วมทำบุญบวชเดินทางไปด้วย เมื่อถึงวัดศรีบุญเรืองจะนำธาดาสีหมากไปเข้าร่วมพิธีการบวชหมู่ ตามแบบของการบรรพชาอุปสมบทของชนเมืองพื้นราบ

5) งานปอยพระเวสสันดร (วาสนา, 2543)

เป็นงานบุญที่สำคัญอีกงานหนึ่ง จัดขึ้นในช่วงหลังพรรษา ชาวปะหล่องเชื่อว่าเป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อต้อนรับพระเวสสันดรกลับมายังบ้านเมือง หลังจากเดินทางรอนแรมไปปฏิบัติธรรมอยู่ในป่าเป็นเวลานาน งานปอยนี้เป็นงานใหญ่มาก ระยะเวลาการจัดงานนานนับสัปดาห์ ปอยพระเวสสันดรจึงไม่ใช่งานบุญของชุมชนใดชุมชนหนึ่ง เมื่อครั้งอยู่คอตาย ชาวปะหล่องทั้ง 11 หมู่บ้านต่างร่วมเป็นเจ้าภาพ ร่วมกันรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจำนวนมากที่ใช้ในการจัดงาน ตลอดระยะเวลาของงานบุญข้าวปลาอาหารจะถูกเตรียมเพื่อรองรับชาวปะหล่องที่มาร่วมงานจากทุกหมู่บ้าน แต่เนื่องจากงานปอยนี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมาก จึงไม่สามารถจัดขึ้นได้ทุกปี

6) การบูชาผีเจ้าที่ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

นอกจากการทำบุญและประกอบพิธีกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาแล้วพิธีสำคัญที่สุดที่ชาวบ้านต้องกระทำทุกปีคือ การบูชาผีเจ้าที่ การบูชาผีเจ้าที่จะกระทำปีละ 2 ครั้ง คือ ช่วงก่อนเข้าพรรษา 1 ครั้ง และช่วงก่อนออกพรรษาอีก 1 ครั้ง

พิธีบูชาผีเจ้าที่ก่อนเข้าพรรษาเรียกว่า "เฮียงกะน้ำ" มีจุดมุ่งหมายเพื่อบอกกล่าวแก่ผีเจ้าที่หรือเป็นการอำเภผีเจ้าที่ว่าในช่วงเข้าพรรษา ชาวบ้านจะไม่มีกรเอาผ้าอาเมียบ หรือมีพิธีแต่งงาน

เกิดขึ้นจากนั้นจึงทำพิธี "กะปี่ สะเมิง" คือ ปิดประตูศาลผีเจ้าที่ เมื่อใกล้จะออกพรรษาชาวบ้านก็จะทำพิธี "แสวะ ออกวา" คือบูชาผีเจ้าที่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อทำการเปิดประตูศาลผีเจ้าที่หรือ "วะ สะเมิง" เพื่อเป็นการบอกกล่าวว่าจะช่วงฤดูที่ชาวบ้านจะมีการแต่งงานกันมาถึงแล้ว และในพิธีแต่งงานนี้ จะมีการเชื้อเชิญผีเจ้าที่ออกไปรับเครื่องเซ่นบูชาด้วย

ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนจะต้องร่วมในพิธีนี้โดยนำไก่ต้มสับเป็นชิ้น ๆ นำไปรวมกันที่ศาลผีเจ้าที่จากนั้น "คำย่าน" หรือผู้นำในการทำพิธีกรรมก็จะเป็นผู้บอกกล่าวแก่ผีเจ้าที่ต่อไป

7) การเกี่ยวพาราตีและการแต่งงาน (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

หนุ่มสาวประหล่องไม่นิยมแต่งงานกับคนต่างเผ่า การพบปะกันของชายหนุ่มหญิงสาวมักจะเกิดขึ้นในเทศกาลหรือพิธีทำบุญต่าง ๆ เมื่อชายหนุ่มถูกใจหญิงสาวคนใดก็จะหาโอกาสไปเที่ยวบ้านในตอนกลางคืนโดยจะเป่าปี่ (เว่อ) หรือตีตลุง (ตึง) เป็นเพลงบอกกล่าวให้หญิงสาวตื่นขึ้นมาเปิดประตูรับ หากสาวไม่รังเกียจก็จะลุกขึ้นมาเปิดประตูให้ และพากันเข้าไปในบ้านนั่งคุยกันที่เตาไฟ การพูดคุยจะเกิดขึ้นเช่นนี้ โดยไม่มีเรื่องเพศสัมพันธ์เข้ามาเกี่ยวข้อง จนหนุ่มสาวเข้าใจกันและตกลงจะแต่งงานกันจึงบอกพ่อแม่ และพ่อแม่ฝ่ายชายจึงจะไปสู่ขอกับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ส่วนใหญ่สินสอดที่เรียกร้องกันจะอยู่ระหว่างสามถึงสี่พันบาท ค่าใช้จ่ายในพิธีแต่งงานเป็นของฝ่ายชายทั้งหมด เมื่อเสร็จพิธีแต่งงานแล้วฝ่ายหญิงต้องไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายชาย

กรณีที่ฝ่ายชายไม่มีเงินค่าสินสอด พ่อแม่ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายออกค่าใช้จ่ายในการแต่งงานให้และหลังพิธีแต่งงานฝ่ายชายจะต้องไปอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงเป็นการขึ้นเขย ทำงานชดใช้ค่าสินสอดเป็นเวลา 3 ปี จากนั้นจะแยกครอบครัวหรือทางฝ่ายหญิงไปอยู่กับครอบครัวของตนได้พิธีแต่งงาน จะมีทั้งการเลี้ยงผีเรือนผีปู่ตาภายในวันมัดมือ และหลังจากนั้นคู่แต่งงานก็จะพากันไปทำบุญที่วัด เป็นการทำพิธีทางศาสนา

8) การเกิด (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ในอดีตการคลอดลูกของชาวประหล่องจะเป็นการคลอดที่บ้าน โดยมีเพื่อนๆ ผู้หญิงของผู้ที่ตั้งครรภ์ (เป็นเพื่อนที่แต่งงานและเคยมีลูกด้วยการคลอดเองตามธรรมชาติอย่างปกติ) เป็นผู้ช่วยในการคลอด สามีของหญิงที่คลอดแล้วจะอยู่ด้วยก็ได้และเมื่อคลอดแล้ว จะต้องอยู่ไฟอีก 30 วัน ไฟนี้จะจุดด้วยฟืนที่พ่อของเด็กได้เก็บเตรียมไว้ ในระหว่างอยู่ไฟแม่ของเด็กจะต้องกินอาหารตามที่กำหนด ยกเว้นของแสลงต่างๆ และผู้อยู่ไฟจะได้รับการนวดตัวจากเพื่อนๆ ด้วย ปัจจุบันชาวประหล่องที่นอนแลไปคลอดลูกที่โรงพยาบาล ไม่ค่อยมีคนคลอดลูกที่บ้านแล้ว ข้อห้ามของคนหลังคลอด คือ ไม่ให้กินของหมักดอง เช่น ผักดอง ปลาร้า หรือพืชที่มีกลิ่นแรง เช่น ยอดถั่วลิสงเตา กะหล่ำ ถั่วเน่า รวมทั้งห้ามกินโสมด้วย

9) การตั้งชื่อ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548)

ชาวปะหล่องแต่ละคนจะมี 3 ชื่อ โดยการตั้งชื่อแรกนี้จะต้องปรึกษากับหมอดู ซึ่งอาจจะเป็นคำย่านหรืออาจารย์วัด หรือสลา ว่าควรตั้งชื่อว่าอะไรตามวันเกิด

ชื่อแรก ได้มาตั้งแต่เกิดเป็นชื่อที่ใช้เรียกวัยเด็ก-วัยหนุ่มสาว ในกรณีของเด็กชื่อ ก. เมื่อชื่อนี้แล้วไม่สบายก็จะไปหาหมอดู และตั้งชื่อใหม่เพื่อให้เด็กสบายขึ้น เช่น ด.ญ.ชญา น ชื่อภาษาปะหล่องว่า นางเชิง ครั้นไม่ค่อยสบาย จึงไปเปลี่ยนชื่อเป็น นางแสง โสง ก็หายสบายขึ้น

ชื่อที่สอง จะได้รับการตั้งเมื่อแต่งงาน เป็นชื่อที่ใช้เรียกเมื่อออกรับทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง เมื่อแต่งงานแล้ว คู่บ่าว-สาวจะต้องไปรับลูกของพี่สาว/พี่ชายมาเป็นลูกบุญธรรมของตัวเอง เพื่อบ่งบอกว่าแต่งงานแล้วโตแล้ว เหมือนเป็นการเปลี่ยนสถานภาพจากเด็กไปเป็นผู้ใหญ่ต้องมีความรับผิดชอบ

ชื่อที่สองที่ได้มาจะได้ตามชื่อของลูกบุญธรรมคือเป็นพ่อแม่ของลูกบุญธรรมคนนั้น แต่ก่อนพระสงฆ์ที่วัดจะเป็นผู้ตั้งชื่อให้บ่าว-สาว โดยจะถามว่าจะรับบุตรเป็นลูกบุญธรรมกี่คน แล้วบุตรก็จะมามีคมีอบ่าว-สาวและบุตรจะเรียกบ่าว-สาว ว่าพ่อและแม่ แต่ปัจจุบันนี้ไม่ได้ใช้วิธีนี้แล้ว เมื่อไปทำบุญที่วัดแล้ว ก็กลับบ้านและก็ไปเอาลูกญาติพี่น้องมารับเป็นลูกบุญธรรมและตั้งชื่อใหม่เป็นพ่อของ...(ชื่อของลูกบุญธรรม) แม่ของ...(ชื่อของลูกบุญธรรม) และจะไม่เรียกชื่อเดิมที่ได้มาตั้งแต่เกิด แต่จะเรียกชื่อใหม่ที่ได้หลังแต่งงาน เช่น บ่าว-สาวไปรับลูกญาติที่ชื่อ รอด มาเป็นลูกบุญธรรม บ่าว-สาวก็จะได้ชื่อใหม่เป็น พ่อของรอด และแม่ของรอด ดังนี้เป็นต้น และคนในหมู่บ้านก็จะเรียกพ่อ ไร่รอด แม่ ไร่รอด ต่อไป หลังจากนั้นเมื่อบ่าว-สาวมีลูกคนแรก เช่นเมื่อรับลูกบุญธรรม ชื่อรอด เป็นพ่อ ไร่รอด แม่ ไร่รอดแล้ว พอมีลูกคนแรกชื่อ ด.ญ.เจน ก็จะเปลี่ยนไปเรียกว่า พ่อนางเจน แม่ นางเจน เป็นต้น ชื่อที่เรียกเป็นชื่อที่สองนี้จะเรียกตามลูกคนโตเท่านั้น ถึงแม้จะมีลูกคนที่สองและที่สามก็จะเรียกเป็นพ่อ นางเจน แม่ นางเจน เท่านั้น

ชื่อที่สาม เป็นชื่อที่ได้รับตั้งให้โดยพระสงฆ์ ใช้เรียกในวัยสูงอายุ เมื่อไปนอนวัดครั้งแรก ก็จะได้ชื่อมาเป็นชื่อทางธรรม โดยทางวัดจะมีใบประกาศชื่อให้ด้วย เช่น นายยะเมื่อ ไปถือศีล 8 และผ่านการนอนวัดในช่วงเข้าพรรษาแล้วก็จะได้ชื่อที่สามว่า “นายกอนเฮิง” และภรรยา นายยะจะได้ชื่อเดียวกัน เพียงเปลี่ยนจาก นาย เป็น นาง กรณีภรรยาไปนอนวัดหรือ ไปถือศีล 8 ก่อนสามี ก็จะได้ชื่อที่สามมาก่อนและเมื่อสามีผ่านพิธีนอนวัดจะได้ชื่อที่ 3 มาเป็นชื่อเดียวกับภรรยาที่ได้มาก่อนหน้านั้นแล้ว

10) การตาย (สุจริตลักษณ์ และปิยนันท์, 2548)

เมื่อชาวปะหล่องตาย วิญญาณของผู้ตายจะเป็นกาบู่และจะวนเวียนหาที่เกิดใหม่ในระยะเวลา 7 วัน ชาวปะหล่องจึงเชื่อว่าการตายเป็นสิ่งที่น่าเกรงกลัว โดยเฉพาะกับความเชื่อที่ว่า วิญญาณผู้ตายจะวนเวียนหาที่เกิดใหม่ การตายที่ไม่ปกติ เช่น เกิดจากความรุนแรง ฟ้าผ่า หรือเด็กทารกที่ตายตอนคลอดจะถูกนำไปฝังทันที การฝังนี้จะทำในจุดที่ห่างไกลผู้คน ในป่าและไม่มีโลงศพ แต่ถ้าเป็นการตายตามปกติ เช่น แก่ตายหรือเป็นโรคตาย จะมีการตั้งศพเป็นเวลา 2-5 วัน แล้วแต่ฐานะของครอบครัว มีการเลี้ยงขาทังหมูบ้านตลอดพิธีงานศพ เมื่อถึงเวลานำไปเผาที่ป่าช้า จะนิมนต์พระสงฆ์มาชักนำศพไปเผาและมีการสวด ในสหภาพเมียนมาร์เมื่อมีการตายเกิดขึ้น จะมีการเผาศพเฉพาะพระสงฆ์หรือผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ถ้าคนทั่วไปจะใช้การฝัง ก่อนฝังจะมีการอบน้ำศพและแต่งตัวใหม่ แล้วจึงนำไปฝังในป่าช้าของหมู่บ้าน ถ้าตายตอนเช้าก็จะฝังในวันเดียวกัน ถ้าตายตอนบ่ายหรือค่ำ จะฝังในวันรุ่งขึ้นนับจากวันตายไปอีก 7 วัน จะมีการอ่านบทสวดในพุทธศาสนาตรงประตูทางเข้าบ้าน มีการนำอาหาร ไปถวายพระพุทธรูปที่วัดใกล้ๆ และถวายข้าวสารแก่พระสงฆ์จนครบ 7 วัน วันสุดท้ายเป็นวันที่วิญญาณของผู้ตายจะต้องจากไปตามเส้นทางของวิญญาณหลังความตาย และไปเกิดเป็นชีวิตใหม่ จะมีการหว่านข้าวพระพุทธรูปในปริมาณที่มากกว่าปกติ โดยญาติพี่น้องและเพื่อนของผู้ตาย เพื่อวิญญาณจะได้้นำอาหารติดตัวไปในการเดินทาง แต่ในประเทศไทยจะมีแต่การเผาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

ชุมชน

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการทำหัตถกรรมผ้าทอของชาวปะหล่อง ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของโครงการหลวง ผลการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจึงเลือกพื้นที่ในการศึกษา ที่บ้านนอแล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างาง

1. ความเป็นมาของชุมชน

บ้านนอแล ตั้งอยู่หมู่ที่ 14 ตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่บริเวณชายแดนไทย-เมียนมาร์ จากการสัมภาษณ์พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ที่บ้านนอแลประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ปะหล่อง ไทใหญ่ จีนฮ่อ คนเมือง อย่างละ 1 หลังคาเรือน ส่วนปะหล่องซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดนั้นมี 167 ครอบครัว ประชากรประมาณ 700 คน ซึ่งปะหล่องที่อาศัยอยู่ที่บ้านนอแลประกอบด้วยหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผาหมื่น กลุ่มคอยลาย และกลุ่มปางฮก

รูปที่ 2-4 ลักษณะชุมชน

บ้านนอแลตั้งขึ้นเมื่อชาวปะหล่องรุ่นแรกประมาณ 200 คน ได้อพยพหนีภัยสงครามจากสหภาพเมียนมาร์ อพยพเข้าประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2525 โดยการเดินเท้าประมาณ 6 วัน มาพักรวมกลุ่มกันที่คอยอ่างขาง และตั้งบ้านเรือนตามตะเข็บชายแดนเมียนมาร์-ไทย เรียกกันต่อมาว่า “ชุมชนบ้านนอแล” ในช่วงแรกที่มาตั้งบ้านเรือนที่บ้านนอแลนั้น ความไม่สงบและความรุนแรงในสหภาพเมียนมาร์ยังคงดำเนินอยู่โดยตลอด ชาวปะหล่องที่ตั้งหลักแหล่งในเมืองไทย เมื่อกลับไปเยี่ยมญาติที่คอยอ่างขาง ได้เล่าให้ญาติฟังถึงความร่มเย็นเป็นสุข การทำมาหากิน และไม่มีการรบราฆ่าฟันในประเทศไทย ทำให้ชาวปะหล่องโยกย้ายเข้ามาในเขตประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2527 จำนวนชาวปะหล่องเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ (สุจริตลักษณ์ และ ปิยนันท์, 2548) สถานการณ์ครั้งนั้นนำความลำบากใจมาสู่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างยิ่ง เนื่องจากกลุ่มผู้อพยพครั้งนี้เป็นชาวปะหล่องจากคอยอ่างขาง อยู่ระหว่างเมืองเชียงตองกับเมืองป๋น เขตเชียงตุง ฉะนั้นบุคคลเหล่านี้จึงถือเป็นบุคคลที่อพยพเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (ประเสริฐ, 2542)

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรชาวเขาเผ่ามูเซอ ที่บ้านขอบด้ง ในพื้นที่โครงการหลวงคอยอ่างขาง ปะหล่องคนหนึ่งจึงได้นำความกราบบังคมทูลของอนุญาตอาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งเป็นผลให้โปรดเกล้าฯ จัดที่อยู่ให้ในฐานะผู้อพยพที่บ้านนอแล จนถึงปัจจุบัน (ประเสริฐ, 2542)

2. การเดินทางกลับบ้านนอแล

บ้านนอแลตั้งอยู่ที่หมู่ 14 ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงคอยอ่างขาง การเดินทางกลับบ้านนอแลสามารถใช้เส้นทางได้ 2 เส้นทาง คือ (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงคอยอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่, 2549)

เส้นทางที่ 1 จากตัวเมืองเชียงใหม่ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง เลี้ยวซ้ายทางแยกตำบลเมืองงาย ตรงเข้าเส้นทางหลวงหมายเลข 1178 ผ่านบ้านอรุโณทัยไปยังสถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

เส้นทางที่ 2 จากตัวเมืองเชียงใหม่ ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 107 สายเชียงใหม่-ฝาง ถึง กม. 137 แยกบ้านปางควาย เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 1249 ตรงไปประมาณ 25 กิโลเมตร

3. แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล

ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแลตั้งอยู่ที่บ้านนอแล ภายในศูนย์ฯ ได้จัดแสดงหุ่นการแต่งกาย เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน รูปภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรม ฯลฯ

ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล

ตั้งอยู่บริเวณพรมแดนไทย-เมียนมาร์ จากจุดนี้สามารถมองเห็นทิวทัศน์สวยงามของธรรมชาติบริเวณพรมแดนไทย – พม่า (อาหารล้านนา, 2549)

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง

สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง ตั้งอยู่บนเทือกเขาตะนาวศรี ณ ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง ที่ระดับความสูง 1,400 เมตร เป็นสถานีวิจัยแห่งแรกในโครงการหลวง โครงการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงพระราชดำริขึ้นเพื่อช่วยเหลือ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวไทยภูเขา และเริ่มก่อตั้งมาพร้อมกับการก่อตั้งโครงการหลวง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่, 2549)

เรื่องกำเนิดของสถานีฯ แห่งนี้เป็นเกร็ดประวัติเล่ากันต่อมาว่า เมื่อปี 2512 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จทางเฮลิคอปเตอร์ผ่านยอดดอยแห่งนี้ และทอดพระเนตรลงมาเห็นหลังคาบ้านคนอยู่กันเป็นหมู่บ้าน จึงมีพระดำรัสสั่งให้เครื่องลงจอด เมื่อเสด็จพระราชดำเนินลงมาทรงทอดพระเนตรเห็นทุ่งดอกฝิ่น และหมู่บ้านบริเวณนั้นก็คือหมู่บ้านของชาวเขาเผ่ามูเซอ ซึ่งในสมัยนั้นชาวเขากลุ่มนี้ยังไร้แคละถักเปียยาว แต่งกายสีดำ สะพายดาบ พระองค์จึงมีพระราชดำรัสที่จะแปลงทุ่งฝิ่นให้เป็นแปลงเกษตร (“อาหารล้านนา, 2549) กรมพัฒนาที่ดินจึงเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ดังกล่าว โดยจัดเตรียมเป็นแปลงทดลองปลูกพืชต่างๆ ต่อมา พ.ศ. 2513 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโครงการหลวง ได้ทรงขอให้ศาสตราจารย์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นอาสาสมัครปฏิบัติงานสนองตามพระราชดำริ ในการทดลองพันธุ์ไม้เมืองหนาวชนิดต่างๆ เพื่อนำไปส่งเสริมแก่

ชาวเขาปลูกทดแทนฝิ่น โดยตั้งเป็นสถานีวิจัยพืชเมืองหนาวขึ้น ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า "สถานีวิจัยเกษตรหลวงอ่างขาง" (ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่, 2549)

สถานีเกษตรหลวงอ่างขางจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจแห่งหนึ่ง ในจังหวัดเชียงใหม่ ที่คอยอ่างขางจะมีอากาศเย็นตลอดทั้งปี จึงสามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี จนผู้คนต่างพากันขนานนามว่า "สวีตเซอร์แลนด์แห่งแดนสยาม" (ไทยฟาร์มโซน, 2549) นักท่องเที่ยวสามารถชมแปลงทดลองปลูกไม้ผลเมืองหนาว ได้แก่ ท้อ บ๊วย พลัม สตรอเบอร์รี่ สาลี่ ราสเบอร์รี่ พลัม กีวี ลูกไทร เป็นต้น พืชผักเมืองหนาว เช่น แครอท ผักสลัดต่างๆ ฯลฯ แปลงไม้ดอก เช่น คาร์เนชั่น กุหลาบ แอสเตอร์ เบญจมาศ ฯลฯ มีการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ปลูกในบริเวณโครงการฯ ให้แก่นักท่องเที่ยวตามฤดูกาล นอกจากนี้ยังมีสวนบอนไซเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ไม้เขตอบอุ่นและเขตหนาวทั้งในและต่างประเทศ ปลูก คัด แต่ง โดยใช้เทคนิคบอนไซสวยงามน่าชม และในบริเวณเดียวกันก็มีสวนสมุนไพรด้วย (อาหารล้านนา, 2549)

จุดชมวิวกีวลม

อยู่ทางด้านซ้ายมือก่อนถึงทางแยกซึ่งจะไปหมู่บ้านนอแลทางหนึ่ง และบ้านมูเซอขอบด้งทางหนึ่ง สามารถชมวิวดูทั้งพระอาทิตย์ขึ้นและตก หรือทะเลหมอก มองเห็นทิวเขารอบด้าน และหากฟ้าเปิดจะมองเห็นสถานีเกษตรหลวงอ่างขางด้วย ("อาหารล้านนา", 2549)

คอยผ้าห่มปก

อยู่ในเทือกแดนลาวที่ทอดตัวยาวมาตั้งแต่ตอนใต้ของยูนนาน ลงมาแบ่งชายแดนไทย-เมียนมาร์ ตั้งแต่เชียงรายจนถึงแม่ฮ่องสอนจึงไปจรดกับเทือกเขาดนนงชัย คอยแห่งนี้มีความสูงเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ (2,297 เมตร) มีเมฆหมอกปกคลุมอยู่ตลอดเวลาจึงมีผู้เปรียบเปรยว่า ผ้าห่มปก การที่ขึ้นไปสัมผัสหมอกหนาวและไอเย็นที่นี่ นอกจากจะได้ชมทัศนียภาพที่สวยงามแล้วยังจะได้พบนกนานาชนิดที่อาศัยที่นี่เป็นทั้งที่พักพิงชั่วคราวและประจำ ("อาหารล้านนา", 2549)

บ่อน้ำร้อนฝาง

ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอฝางไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ประมาณ 8 กิโลเมตร ในเขตตำบลบ้านปิน มีน้ำร้อนมากกว่า 50 แห่ง เกิดจากหินแกรนิตที่มีความร้อนเกือบเดือด หรือเดือดระหว่าง 90°-100° เซลเซียส บ่อใหญ่มีไอน้ำพุ่งขึ้นสูง ส่งกลิ่นกำมะถันกระจายไปทั่ว (อาหารล้านนา, 2549)

หมู่บ้านขอบด้ง

เป็นที่ที่ชาวเขาเผ่ามูเซอดำและเผ่ามูเซอแดงอาศัยอยู่ร่วมกัน คนที่นี่นับถือผี มีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย หมู่บ้านแห่งนี้ได้รับการส่งเสริมจากโครงการหลวงในด้านการเกษตรและด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน (เช่น อาบูแค เป็นกำไลถักด้วยหญ้าไช้หาที่มีสีส้มและกวาดลายในแบบของมูเซอ) บริเวณหน้าหมู่บ้านจะมีการจำลองบ้านและวิถีชีวิตของชาวมูเซอ โดยชาวบ้าน ครู และนักเรียนโรงเรียนบ้านขอบด้งช่วยกันสร้างขึ้นมาเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ มีโอกาสเรียนรู้และศึกษาวัฒนธรรมของหมู่บ้านโดยไม่เข้าไปรบกวนความเป็นส่วนตัวของเขามากเกินไป และยังมีโครงการมัลลเทศก์น้อยที่อบรมเด็กนักเรียน โรงเรียนบ้านขอบด้งเพื่อช่วยอธิบายวิถีชีวิตของพวกเขาให้ผู้มาเยือน ทั้งนี้เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึกและสร้างความรักท้องถิ่นให้เด็กๆ ด้วย (อาหารล้านนา, 2549)

หมู่บ้านคุ้ม

ตั้งอยู่ใกล้กับสถานีฯ เป็นชุมชนเล็กๆ ประกอบด้วยผู้อยู่อาศัยหลายเชื้อชาติอยู่ร่วมกัน อาทิชาวไทยใหญ่ ชาวพม่าและชาวจีนฮ่อ ซึ่งได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนี้และเปิดร้านค้าบริการแก่นักท่องเที่ยว (“อาหารล้านนา”, 2549)

หมู่บ้านหลวง

ชาวหมู่บ้านหลวงเป็นชาวจีนยูนานที่อพยพมาจากประเทศจีนในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 และประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นหลัก อาทิ ปลูกผักผลไม้ เช่น พลัม ลูกท้อ และสาละ (“อาหารล้านนา”, 2549)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 3

ผลการศึกษา

การศึกษาข้อมูลด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในบทนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในการผลิตผ้าทอของชาวปะหล่อง บ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 15-16 กรกฎาคม 2549

บุคคลที่เกี่ยวข้องที่คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ได้แก่

- นายสมชาย เขียวแดง หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง
- นางทัศนีย์ แยมตุ่น เจ้าหน้าที่ห้องเทียบศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง
- นางสร้อย อาจารย์ หัวหน้ากลุ่มแม่บ้าน
- นางนวย นวลคำ หัวหน้ากลุ่มแม่บ้านเยวชน
- นางปิ่น ธรรมมอน ผู้ผลิต
- นางพอง หมอกกอน ผู้ผลิต
- นางโม นายซิม ผู้ผลิต
- นางคำ อุดแสง ผู้ผลิต
- นางสาวพงษ์ กอนแสง ผู้ผลิต
- นางสาวอุง นายสาม ผู้ผลิต
- น.ส.หมั่น ธรรมมอน ผู้ผลิต
- นางเหนือ นามแสง อายุ 40 ผู้ผลิต
- นางแสง กัญนะ อายุ 19 ปี ผู้ผลิต
- นางหมาด หมอกแสง อายุ 47 ปี ผู้ผลิต

ผลจากการศึกษาแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

ผลิตภัณฑ์

จากการศึกษาพบว่า ชาวปะหล่องที่บ้านนอแลไม่มีการทำเครื่องเงิน การศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรมครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเฉพาะหัตถกรรมผ้าทอเท่านั้น

1. หน่วยงานสนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีหน่วยงานและองค์กรได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือ ด้านการทำผ้าทอที่บ้านนอแล เช่น โครงการหลวงพาวทยากรมาอบรม คุณทัศนีย์ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวง ที่เพิ่งเข้ามารับผิดชอบงานในส่วนนี้เมื่อปลายปี 2548 บอกว่า

“...คือส่งเสริมให้ทอให้มีคุณภาพดีกว่านี้ แล้วสอนขึ้นลาย แต่ยังไม่ค่อยเป็นกัน เราก็บอกว่างั้นก็ค่อยเป็นค่อยไป แต่ก็มือบรม ปีนี้ก็จะมือบรมอีก ซึ่งที่ขึ้นลายที่เคยมาสอน ยาก บางคนทำได้ บางคนก็ทำไม่ได้ ก็บอกเค้าไปว่า จะทำใหม่ จะเอาง่ายๆ ...”

นอกจากโครงการหลวงแล้วยังมีหน่วยทหารที่ไปตั้งฐานปฏิบัติการบ้านนอแล ได้เคยส่งครูมาสอนทำกระเปาะและให้ความช่วยเหลือเรื่องเงินทุน แต่ปัจจุบันไม่ได้มาสอนหรือให้เงินสนับสนุนแล้ว

2. ผู้ผลิตที่บ้านนอแล หมู่ 14 ตำบลม่อนปิน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้หญิงปะหล่องทุกบ้านจะทอผ้าได้ โดยเฉพาะผ้าซิ่นซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายประจำเผ่า ส่วนผู้ที่ทอขายนั้นมีไม่น้อยกว่า 60 คน เห็นได้จากจำนวนสมาชิกกลุ่ม 2 กลุ่มรวมกันก็มีถึง 60 คนแล้ว ในขณะที่ยังมีชาวปะหล่องอีกบางส่วนที่ทอผ้าขาย โดยไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดเลย

ส่วนข้อมูลส่วนตัวของผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

1. นางปิ่น ธรรมมอน อายุ 21 ปี ทอเพื่อการจำหน่ายมาเกือบ 2 ปีแล้ว โดยเริ่มเรียนทอผ้าตั้งแต่อายุ 10 ขวบ ต่อมาเรียนเพิ่มเติมกับกลุ่มแม่บ้านของบ้านนอแล มีครูมาสอน ผ้าพันคอ ผ้าคลุมไหล่ เมื่ออายุ 18 ปี

2. นางพอง หมอกกอน อายุ 24 ปี ทอเพื่อการจำหน่ายมาแล้ว 4-5 เดือน โดยเริ่มเรียนทอผ้าตอนอายุ 7-8 ขวบ และมีกะเหรี่ยงจากแม่ฮ่องสอนมาสอนให้ทำ เป็นลายของกะเหรี่ยงแต่ก็ไม่ได้ทำตามนั้น

3. นางโม นายจิม อายุ 39 ปี เริ่มทอตั้งแต่อายุ 7-8 ขวบ และมีกะเหรี่ยงจากแม่ฮ่องสอนมาสอนให้ทำ เป็นลายของกะเหรี่ยงแต่ก็ไม่ได้ทำตามนั้น

4. นางคำ อุดแสง อายุ 96 ปี เริ่มทอตั้งแต่วัยเด็ก ปัจจุบันทำเป็นอาชีพหลัก

5. นางสาวพงษ์ กอนแสง อายุ 20 ปี ทอเพื่อการจำหน่ายมาแล้ว 1 ปี โดยเริ่มเรียนตอนอายุ 19 ปี มีอาจารย์เข้ามาสอน

6. นางสาวอุง นายสาม อายุ 18 ปี ทอเพื่อการจำหน่ายมาแล้ว 1 ปี โดยเริ่มเรียนตอนอายุ 17 ปี จากยายและอาจารย์ที่มาสอน

7. น.ส.หมั่น ธรรมมอน อายุ 23 ปี เริ่มเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านตั้งแต่ปี 2545 รวมแล้วเป็นเวลา 4 ปี แต่การทอผ้าที่เรียนรู้และทอเป็นตั้งแต่ตอนเป็นเด็กอายุ 3-4 ขวบ น.ส.หมั่นบอกว่า

“...ผู้หญิงปะหล่องทอผ้าเป็นทุกคน คือดูจากแม่ทอแล้วก็มาทอล่นๆ ตอนแรกเห็นแม่ทอเราก็อยากทอบ้าง แต่แม่ก็ไม่ได้สอน การทอผ้าก็เหมือนกับการบังคับให้ทำ แม่จะบอกว่า ถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ต้องทำ ไม่ต้องใส่เสื่อผ้า เราก็ดูไม่ได้ใส่ ไปดูแม่ทำ เห็นว่าง่าย ก็เลยเอาฝ้ายแม่มาต่อแล้วก็ลองทำดู ก็ทอเป็นแล้ว...”

8. นางเหน้อย นามแสง อายุ 40 ปี ทอผ้าเพื่อการจำหน่ายมาแล้ว 5 ปี เริ่มเรียนรู้การทอผ้าที่ทำจากคุณวาสนา เป็นเจ้าหน้าที่โครงการหลวง ตอนอายุ 35 ปี ปัจจุบันทำเป็นอาชีพหลัก

9. นางแสง กัญญา อายุ 19 ปี ทอผ้าเพื่อการจำหน่ายมาแล้ว 3 ปี โดยเรียนรู้การทอผ้าของวัฒนธรรมตัวเองมาตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก แต่ก็ไม่ได้มีการตั้งใจสอนอย่างจริงจัง คือดูแม่และผู้หญิงคนอื่นๆ ทอกัน แล้วก็จำเอาเพราะเด็กผู้หญิงต้องทอเป็นทุกคน ส่วนการทอตามที่โครงการหลวงเข้ามาสอนนั้น เป็นการยืมสีผ้าจากธรรมชาติ (ให้ได้สีที่หลากหลายมากขึ้น) เรียนจากโครงการหลวงตอนอายุ 16 ปี

10. นางหมาด หมอกแสง อายุ 47 ปี ทอผ้าเพื่อขายมาแล้ว 4-5 ปี เริ่มเรียนรู้การทอผ้าจากแม่ เมื่ออายุ 15 ปี

3. จำนวนผลผลิต

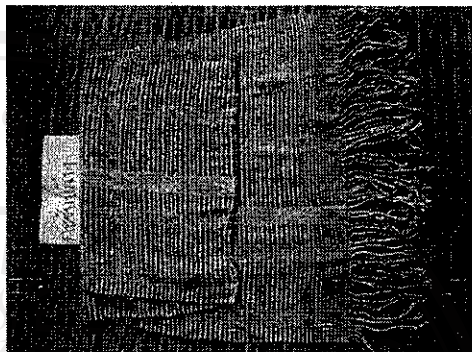
การทอผ้าของชาวปะหล่องที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม ยกเว้นนางคำ และนางเหน้อยที่ทำเป็นอาชีพหลัก เมื่อถามถึงจำนวนชิ้นงานที่ผลิตได้ในแต่ละเดือน และจำนวนที่ผลิตได้ในแต่ละปีนั้น ทุกคนตอบว่าไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่นอนได้ นางสร้อยบอกว่า ทำเฉพาะเวลาและฤดูที่ว่างจากงานหลัก จำนวนชิ้นงานที่ผลิตจึงไม่แน่นอน เพราะไม่ได้ทำตลอดอย่างสม่ำเสมอ น.ส.หมั่น ยังเพิ่มเติมว่าโดยเฉพาะจำนวนผลผลิตต่อปีไม่มีการจดบันทึกไว้จึงไม่สามารถคำนวณได้ เนื่องจากเมื่อทอไว้แล้วก็ขายไปเรื่อยๆ

แม้ว่าจะไม่สามารถบอกได้ว่ามีชิ้นงานกี่ชิ้นที่ทำในแต่ละเดือน แต่ส่วนใหญ่สามารถบอกได้ว่าชิ้นงานแต่ละชิ้นใช้เวลาประมาณเท่าใด ดังนี้

ผ้าคลุมไหล่

นางแสง นางหมาด นางเหน้อย นางนวย และนางคำ ทอผ้าคลุมไหล่ 1 ผืน ใช้เวลาในการทำ 2-3 วัน ในขณะที่นางปิ่น นางพอง น.ส.พงษ์ และน.ส.อุง ทอได้วันละ 1 ผืน

รูปที่ 3-1 ผ้าคลุมไหล่

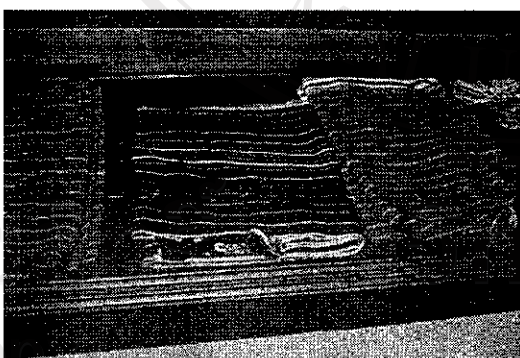
ผ้าพันคอ

นางแสง นางปิ่น นางพอง ทอผ้าพันคอ 1 ผืน ใช้เวลาในการทำ 1 วัน ส่วนนางหมาด นางเหน้อย นางคำ และนางนวย ใช้เวลา 2 วัน ในการทอผ้าพันคอ 1 ผืน ในขณะที่น.ส.พงษ์ และน.ส.อุง ทอได้ 2 ผืน ในเวลา 1 วัน

รูปที่ 3-2 ผ้าพันคอ

ผ้าซิ่น

รูปที่ 3-3 ผ้าซิ่น

นางโม ทอผ้าซิ่น 3-4 วัน/ผืน ส่วนน.ส.พงษ์ ทอผ้าซิ่น 3 วัน และน.ส. อุง ผ้าซิ่น 2 วัน ในขณะที่นางปิ่น บอกว่า ผ้าซิ่น ถ้าทำได้เร็ว และทำต่อเนื่องกัน 1 ผืน จะใช้เวลา 2 วัน นางแสง นางเหน้อย และน.ส.หมัน ใช้เวลาในการทำ 5 วัน น.ส.หมันยังบอกว่าผ้าซิ่นผืนหนึ่ง ต้องทอตลอดทั้งวัน พักช่วงเวลารับประทานอาหาร ถ้าไปทำงาน แล้วตอนเย็นค่อยมาทอทำกว่าจะเสร็จก็นาน ถ้าเราจะทำ ต้องทำให้เสร็จเป็นช่วงๆ

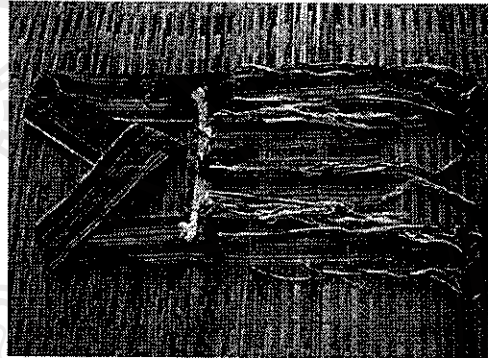

กระเป๋าย่อม

นางแสง กระเป๋า ใช้เวลาในการทำ 3 วัน นางเหนือ นางโม นางคำ กระเป๋าย่อมใช้เวลาทำ 2 วัน สำหรับนางพอง น.ส. พงษ์ และน.ส. อุง ทำกระเป๋า 1 วัน/ใบ นางสร้อยใช้เวลาทอ 3 วัน (1 เดือน ทอย่อมได้ 10 ใบ) นางหมาด ย่อมใช้เวลาในการทำ 5 วัน

รูปที่ 3-4 ย่อม

หมวก

นางคำ ทำหมวก 3-4 วัน/ใบ

รูปที่ 3-5 หมวก

4. ชิ้นงานที่ทำยากที่สุด

สำหรับชิ้นงานที่ทำยากนั้น นางปิ่นบอกว่าไม่มีชิ้นไหนทำยากขึ้นอยู่กับความชำนาญของแต่ละคน ในขณะที่ผู้ผลิตบางคนเห็นว่าชิ้นงานที่ทำยากที่สุดสำหรับคนมีเพียงชิ้นเดียว แต่บางคนก็มีชิ้นงานที่ทำยากหลายชิ้น โดยน.ส.หมั่น นางเหนือ และนางแสง บอกว่าผ้าชิ้นเป็นชิ้นงานที่ทำยาก เพราะใช้เวลาในการทอาน นางหมาดบอกว่าย่อมเป็นชิ้นงานที่ทำยากที่สุด เพราะใช้เวลาในการทำนานเช่นกัน นางพอง และน.ส. พงษ์ บอกว่าเสื่อที่ทำใต้อเองจะทำยาก โดยน.ส.พงษ์ได้เพิ่มเติมว่าเสื่อที่ทำขายจะแพง เพราะมีการตกแต่งที่ส่วนแขนของเสื่อ ซึ่งก็เหมือนกับเสื่อที่ปะหล่องสวมใส่กัน

ส่วนนางโม บอกว่า ชิ้นงานที่ทำยากได้แก่ ผ้าซิ่น (รูปที่ 3-3) กระเป่า และเสื้อปะหล่อง สำหรับน.ส.อุง บอกว่า เสื้อและผ้าซิ่น เป็นชิ้นงานที่ทำยากที่สุด และชิ้นงานที่ทำยากของนางคำ ได้แก่ หมวก และย่าม

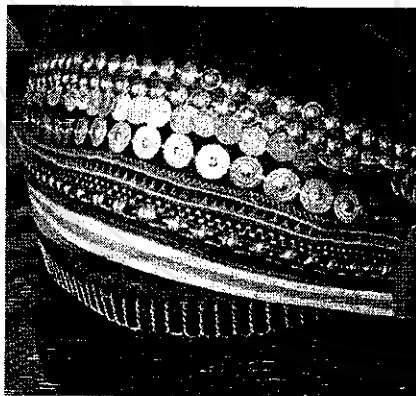

รูปที่ 3-6 เสื้อด้านหน้า

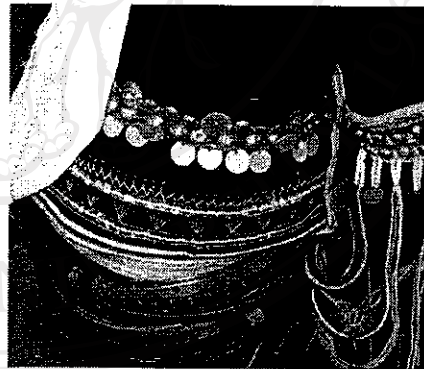
ที่มา : ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549

รูปที่ 3-7 เสื้อด้านหลัง

รูปที่ 3-8 ด้านหลังของตัวเสื้อ

รูปที่ 3-9 ด้านหลังเสื้อและแขนเสื้อ

5. ลายที่เป็นที่นิยมของลูกค้า

ส่วนลายที่เป็นที่นิยมของลูกค้านั้น นางแสงบอกว่าลายที่คล้ายสี่เหลี่ยมเอียงๆ แต่ไม่ทราบว่าจะชื่อวาลายอะไร นางเหนือบอกว่า ลายสลับ นางสร้อยบอกว่าลายกะชีบ นอกจากนั้นนางสร้อย น.ส.หมั่น นางพอง น.ส.พงษ์ และนางหมาด ยังบอกว่าลูกค้าจะนิยมสี่พื้นๆ เรียบๆ ง่ายๆ นางปิ่นบอกว่าลายที่ลูกค้านิยมไม่มี ขึ้นอยู่กับความพอใจของแต่ละคน ส่วนคนอื่นที่เหลือไม่ทราบว่าลายใดเป็นที่นิยมของลูกค้า

ขั้นตอนการผลิต

สำหรับขั้นตอนในการผลิต มีดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมผ้าและการย้อมสี

การเตรียมผ้า

นำเส้นฝ้ายดิบมาแช่น้ำไว้ 1 คืน จากนั้นนำมาซักให้สะอาดเพื่อเอาแป้งออก เส้นฝ้ายจะนุ่ม พร้อมทั้งจะอู๋มีสี นำมาต้มเพื่อช่วยละลายไขมัน (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

การเตรียมสีธรรมชาติ

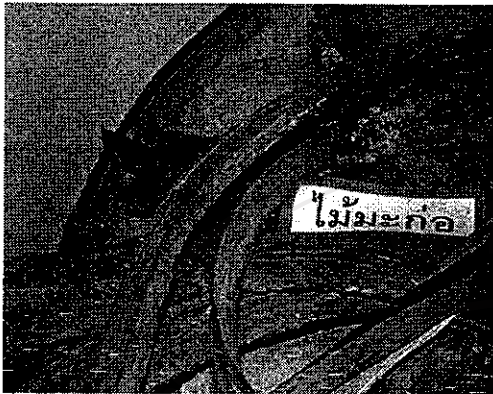
นำวัตถุดิบธรรมชาติจากพืช ให้สีที่ต้องการย้อม เช่น สารภีคอกย มะกอก อ่อม มะม่วง ฯลฯ โดยนำส่วนของใบที่แก่จัด หรือเปลือกไม้ หรือส่วนอื่นๆ ที่จะนำมาใช้ย้อม มาสับให้เป็นชิ้นเล็กๆ โดยใช้อัตราส่วน ใบไม้ 4 กิโลกรัมต่อฝ้าย 1 กิโลกรัม ถ้าเป็นเปลือกใช้ 2 กิโลกรัมต่อฝ้าย 1 กิโลกรัม (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

ต้มใบไม้ที่สับแล้วประมาณ 1 ชั่วโมง ต้องระวังอย่าให้น้ำเดือดเกินไป จากนั้นกรองเอาเศษใบไม้ออก ให้เหลือเฉพาะน้ำสี (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

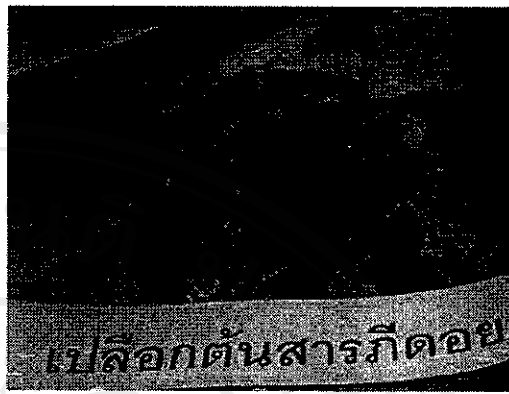

รูปที่ 3-10 วัตถุดิบที่นำมาย้อมสีธรรมชาติ

ลิขสิทธิ์ภาพถ่ายโดยศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปที่ 3-11 เปลือกไหมมะกอกที่นำมาข้อมสี

รูปที่ 3-12 เปลือกต้นสารภีคดอยที่นำมาข้อมสี

การข้อมสี

เอาเส้นฝ้ายที่ผ่านการทำความสะอาดและต้มซักรแล้ว ใส่งไปในหม้อต้ม กดเส้นฝ้ายให้จมมีคาน้ำตลอดเวลา ในระหว่างที่ต้มนั้นจะใช้ไม้กั้นเส้นฝ้ายขึ้นให้ถูกอากาศเป็นช่วงๆ ใช้เวลาต้มนานประมาณ 3 ชั่วโมง รักษาอุณหภูมิให้มีไอน้ำขาวๆ ขึ้น แต่อย่าให้น้ำเดือดเกินไป สิ่งสำคัญในขั้นตอนการข้อม คือ จะต้องมีการกวนพร้อมกับพลิกค้ายบ่อยๆ เพื่อให้สีสามารถกระจายตัวได้ดี และแทรกซึมเข้าไปในเส้นค้ายได้ทุกส่วน และยังช่วยป้องกันไม่ให้เกิดรอยค่างของสีข้อม การกวนและพลิกค้ายควรทำในกรณีทั้งข้อมร้อนและข้อมเย็น เมื่อข้อมเสร็จ ค้ายที่ข้อมแล้วควรทิ้งไว้สักครู่หรือตากให้แห้งเลยก็ได้ แล้วจึงนำมาซัก กวาดตากค้ายในที่ร่ม และมีลมพัดผ่านตลอดเวลา (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

เทคนิคการข้อมค้าย ฝ้าย ฝ้ายผืน ด้วยสีข้อมธรรมชาติ ในปริมาณที่กลุ่มทอผ้าครัวเรือนใช้ อยู่ในขณะนี้ ต่างจากการข้อมสีเคมีในระบบอุตสาหกรรม เริ่มตั้งแต่ปริมาณของค้ายหรือวัตถุดิบที่ใช้ข้อม คุณภาพของวัตถุดิบ สีจากวัสดุธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงง่ายตามแหล่งที่ปลูก สภาพอากาศ และอายุของต้นไม้ที่ให้สี การข้อมให้ได้ผลดี และสีติดอย่างสม่ำเสมอไม่ต่างเป็นแห่งๆ ต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้ข้อม ความช่างสังเกต ความสม่ำเสมอ และ แน่นนอนในเรื่องของการซัง ตวง วัด วัตถุดิบ และวัสดุให้สี การควบคุมเวลา รวมทั้งการทำบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะการทดลองข้อมหรือการพัฒนาใหม่ๆ ซึ่งต้องเอาใจใส่ และปฏิบัติต่อเนื่องทุกๆ ขั้นตอน ดังนี้ (ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล, 2549)

ขั้นตอนที่ 1 การทำความสะอาดเส้นค้ายก่อนการข้อมสี โดยการผสมสบู่และโซดาแอซ กับน้ำ นำไปต้มจนสารสบู่ละลาย ใส่งค้ายหรือผ้าที่ต้องการทำความสะอาดลงไป ต้มเป็นเวลา 1 ชั่วโมง นำค้ายขึ้นล้างสบู่ออกให้หมด เพราะถ้าล้างออกไม่หมดเมื่อนำไปข้อม สีจะไม่สามารถไป

เกาะติดเส้นใยได้ดีพอ เมื่อทำความสะอาดเรียบร้อยแล้ว จะยังไม่นำไปย้อมต่อทันที ควรผึ่งผ้าให้แห้ง และเก็บในที่มืดชื้น

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมน้ำย้อมจากวัตถุดิบธรรมชาติ เริ่มจากเตรียมวัตถุดิบที่ให้สีที่จะย้อม เช่น ส่วนประกอบของดินไม้ดินแดง โคลน การต้มสกัดสี นำวัสดุให้สี พร้อมน้ำที่แช่ไปต้ม 1 ชั่วโมง ถ้าน้ำแห้งให้เติมน้ำลงไปให้อยู่ในระดับเดิม เสร็จแล้วเอาผ้าขาวบางมารองแยกกากออก

ขั้นตอนที่ 3 การย้อมสีให้ดึมน้ำ โดยค่อยๆ เพิ่มอุณหภูมิของน้ำย้อมจนเดือดอ่อนๆ แล้วจึงใส่ผ้าลงไปย้อม เวลาต้มให้คุมไฟ ไม้ให้น้ำเดือดพล่าน แก่เดือดอ่อนๆ ก็ใช้ได้แล้ว

รูปที่ 3-13 ผ้าที่ย้อมสีธรรมชาติ

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตถึงการย้อมสีนั้น ส่วนใหญ่มีขั้นตอนที่คล้ายคลึง อาจแตกต่างกันบ้างในชนิดของวัตถุดิบตามธรรมชาติที่นำมาย้อม ดังนี้

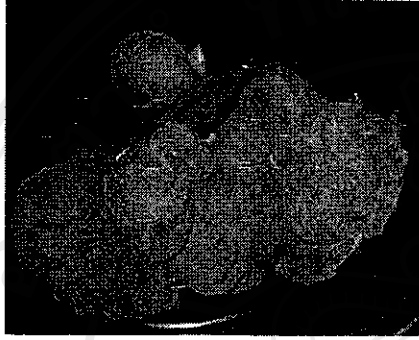
การย้อมเริ่มจากซื้อผ้ามา (ไม่ปลูกเองเพราะไม่มีที่ดิน) แล้วเอามาซักกับผงซักฟอก และนำไปต้มไล่ไขมัน(นางพองจะเอาผ้ามาต้มกับน้ำข้าวที่หนึ่ง นางแสงต้มผ้ากับสบู่หรือว่าผงซักฟอก) แล้วเอาผ้าที่ต้ม ไปล้างสบู่หรือว่าผงซักฟอกออก โดยการต้มน้ำเดือดแล้วนำผ้าลงไปซัก แล้วแช่สบู่ และซักอีกครั้งหนึ่ง

ส่วนการเตรียมสี นำเอาเปลือกไม้ที่หาได้ตามป่าจากฝั่งพม่า เช่น สารภีคอย (ใช้ได้ทั้งดอกและเปลือก) หรือใช้มะกอก ใบส้ม เปลือกมะม่วง หมาด (จากป่าฝั่งประเทศไทยหรือบริเวณใกล้เคียงบ้านนอแล) มาตำ กรองเอากากออกเหลือแต่น้ำสีนำไปต้มทิ้งไว้ 30 นาที - 1 ชั่วโมง ในการต้มนี้นี้ให้ใส่สารส้มหรือเกลือลงไปด้วยเพื่อป้องกันสีตก หลังจากนั้นนำผ้าไปจุ่มในหม้อสีที่ต้มไว้ แล้วนำผ้าไปสะบัดและคลี่ผ้าให้แยกออกจากกัน และนำไปตากหากมีแดดออกตลอดทั้งวันจะใช้เวลา 1 วัน หลังจากนั้นก็เอามาซักอีกครั้ง และนำผ้าที่ผึ่งแดดแห้งแล้วมาม้วนเป็นกลุ่มเพื่อเตรียมไว้ทอดต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การทอผ้า

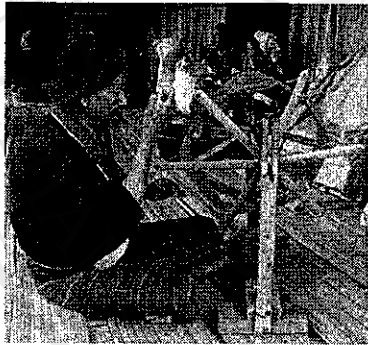
หลังจากด้ายแห้งแล้วก็เอามาปั่นเป็นก้อน และม้วนโดยใช้จุกจาย พอม้วนเสร็จก็เอาขึ้นเครื่องทอที่เรียกว่ากี่เอว

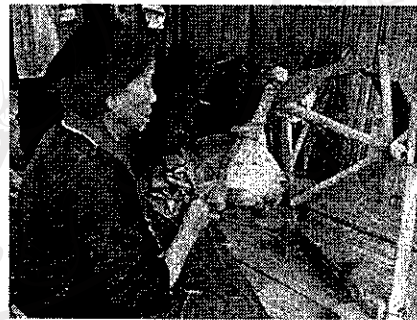
รูปที่ 3-14 ด้ายก่อนม้วนและหลังม้วน

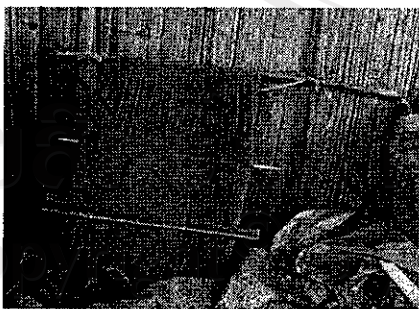
รูปที่ 3-15 ม้วนด้าย (1)

รูปที่ 3-16 ม้วนด้าย (2)

รูปที่ 3-17 ม้วนด้าย (3)

รูปที่ 3-18 เอาด้ายขึ้นกี่

รูปที่ 3-19 กี่เอว

ขั้นตอนที่ 3 แปรรูป

การทอผ้าที่บ้านนอและทอผ้าเป็นผืนยาวๆ ส่วนความกว้างของหน้าผ้าส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับงานที่จะนำไปทำ เช่น ถ้าจะทำผ้าคลุมไหล่ก็จะทอผ้าหน้ากว้างกว่าทำผ้าพันคอ เป็นต้น หลังจากทอผ้าเป็นผืนเสร็จแล้ว ก็จะตัดตามขนาดที่ต้องการ ถ้าเป็นผ้าพันคอและผ้าคลุมไหล่จะนำผ้านั้นมาม้วนปลายขึ้นชายผ้า แล้วนำออกขายได้ ส่วนที่ทำเป็นกระเป๋า ตุ๊กตา ฯลฯ ก็นำไปเย็บเข้ารูปตามที่ต้องการ

แหล่งวัตถุดิบ

วัตถุดิบที่ชาวปะหล่องใช้ในหัตถกรรมผ้าทอแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ ด้าย และวัสดุประดับตกแต่งเสื้อ

1. ด้าย

ด้ายที่ใช้ในการทอผ้า ผู้ผลิตส่วนใหญ่ซื้อจากร้านค้าในตัวอำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โดยซื้อเป็นเงินสด ส่วนนางสร้อยไปซื้อเองที่เชียงใหม่ ซื้อด้วยเงินสดเช่นกัน น.ส.พงษ์ และน.ส.อุษบอกล่าวอาจารย์ซื้อมาให้ น.ส.หมั่น นางหมาดไปซื้อที่ฝางหรือฝากทางโครงการหลวงซื้อ ซื้อทั้งเงินสดและเงินผ่อน ในอดีตฝากอาจารย์หนึ่งซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่โครงการหลวงให้ซื้อขึ้นมาให้ โดยรวมกันกับผู้ผลิตรายอื่นๆ ซื้อคราวละมากๆ (ปัจจุบันอาจารย์หนึ่งย้ายไปที่อื่นแล้ว) ด้ายซื้อจากฝางหรือว่าภาคหลวงที่เชียงใหม่ สำหรับนางเหนือบอกว่ากลุ่มทหารซื้อให้ ถ้าขายได้กำไรจึงเอาเงินไปให้กลุ่มทหาร บางครั้งก็ให้ อ.วาสนาซื้อให้ บางครั้งให้ อ.เหนือ(ชื่อสุวรรณ นามสกุลนั้นจำไม่ได้) เป็นอาจารย์ในโครงการซื้อมาให้

2. วัสดุประดับตกแต่งเสื้อ

นอกจากการใช้ด้ายปักกลดลายตกแต่งชายเสื้อและแขนเสื้อบริเวณเหนือข้อศอกแล้ว ผู้หญิงชาวปะหล่องยังนิยมใช้กระดุมโลหะสีเงิน (ชาวปะหล่องเรียกว่า เม็ด) ในการตกแต่งเสื้ออีกด้วย โดยนางแสงบอกว่าซื้อของตกแต่งเสื้อจากปะหล่องบ้านห้วยหมากเหลี่ยม ซึ่งเป็นหมู่บ้านชาวปะหล่องที่อยู่ในตำบลม่อนปินเช่นกัน ส่วนนางนวยบอกว่าไปซื้อที่ฝางและภาคหลวง(ตลาดวโรรส ในตัวเมืองเชียงใหม่) ก็มีมาก

ช่วงเวลาในการผลิต

ในช่วงเดือนตุลาคม พฤศจิกายน และธันวาคม เป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน และไปเที่ยวที่ฐานปฏิบัติกรบ้านนอแล ในช่วงนี้จะมีคนนำผ้าทอและผลิตภัณฑ์อื่นๆ ไปวางขายที่ฐานฯ หลายคนจะเร่งทอผ้า นางนวยบอกว่าภายใน 3 เดือนนี้ ทอได้มากเท่าไรยิ่งดี ถ้าถึงเดือนมกราคม กุมภาพันธ์ และมีนาคม ช่วงกลางคืนจะทอ กลางวันก็จะเอาไปขายอย่างเดียว ไม่มีเวลาทอ คนจะมาเที่ยวเยอะ แต่บางครั้งคนเฒ่าคนแก่ที่เอาไปวางขายบนฐาน ก็ไปทอบนฐานทุกวัน นั่งทอทุกวัน แล้วขายไปด้วย ส่วนช่วงอื่นก็ทำเตรียมไว้ก่อน

ผู้ผลิตที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จะทอผ้าในเวลาว่างจากการทำอาชีพหลัก ในขณะที่นางเหนือ และนางคำบอกว่าทำทุกวันบางวันก็ไปทอบนฐาน นางโมจะทอทุกวัน และตอนกลางคืนก็จะทำ ส่วนนางปิ่น และน.ส.หมั่นบอกว่าช่วงเดือนมีนาคม - เมษายน เป็นช่วงฤดูร้อนไม่ค่อยมีงานทำสวน มีเวลาว่างมากก็ทำทั้งวัน ส่วนช่วงที่มีงานทำสวนหรือรับจ้าง หลังจากทำงานเสร็จก็จะกลับมาทอที่บ้าน ก็จะมีเวลาว่างวันละ 2-4 ชั่วโมง

เรื่องราวทางวัฒนธรรม

1. ความเป็นมาของการทอผ้าของปะหล่อง

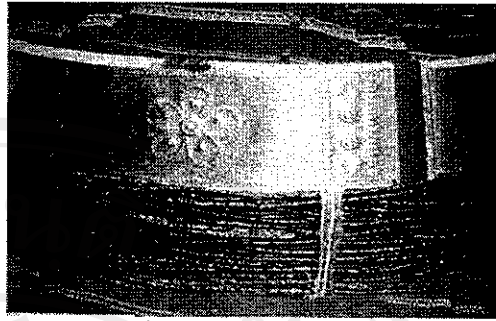
จากการสัมภาษณ์ พบว่า พ่อของนางสร้อยพอจะรู้เรื่องราว แต่พ่อนางสร้อยได้เสียชีวิตไปแล้ว ในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีใครสามารถบอกเล่าได้ถึงเรื่องราวหรือความหมายในการทอผ้า บางคนบอกว่าอาจจะมีแต่ตนเองไม่ทราบ เท่าที่ทราบมีเพียงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเครื่องแต่งกาย ที่ผู้หญิงทั้งเด็กและผู้ใหญ่จะต้องสวมหม่องว่อง (หวายขดเป็นวง) ที่เอว เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นลูกหลานนางฟ้าหรือยงิน (ดูเพิ่มเติมประวัติความเป็นมา)

ส่วนนางปิ่น และน.ส.อุบบอกว่าไม่ทราบเรื่องราวความเป็นมา รู้แต่เพียงมีการทำต่อๆ กันมาเป็นประเพณี และตนเห็นคนอื่นทำก็อยากทำตาม

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

รูปที่ 3-20 การสวมผ้าซิ่น

รูปที่ 3-21 แผ่นโลหะและหนองว่อง

2. ลายดั้งเดิม และลายที่เป็นเอกลักษณ์ของปะหล่อง

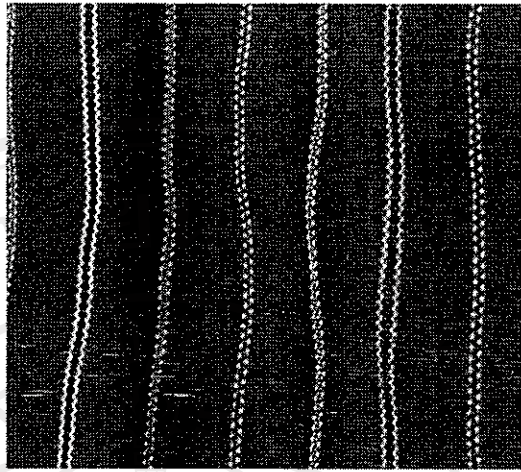
นางแสงบอกว่าผ้าซิ่นของปะหล่องจะต้องใช้สามว่อง (เนื่องจากการใช้กี่เอวในการทอผ้า ทำให้ความกว้างของหน้าผ้ามีขนาดไม่กว้างนัก การเย็บเป็นผ้าซิ่นที่มีความยาวมาก จึงต้องนำผ้าที่ทอมาต่อกัน 2-3 ชิ้น) ต่อหนึ่งผืน บางคนจะใช้ห้าว่อง

จากการสัมภาษณ์ นางสร้อยบอกว่าผ้าซิ่นลายดั้งเดิมและเป็นเอกลักษณ์ของชาวปะหล่อง ได้แก่ ลายแดงเล็ก (บางคนเรียกแดงน้อย) และลายแดงใหญ่ เป็นการทอโดยใช้สีแดงเป็นหลัก สลับกับสีอื่นเพียง 2-3 เส้นตามชื่อลาย คือลายแดงเล็กจะมีสองเส้นสีละเส้นคั่นระหว่างสีแดง เส้นคั่นนั้นจะใช้สีอะไรก็ได้ ส่วนลายแดงใหญ่มีเส้นคั่นสาม เส้นของผาหมื่นกับคอยลายจะไม่เหมือนกัน เส้นสีไม่เหมือนกัน คือชายผ้าซิ่นของผาหมื่นจะมีแถบใหญ่สีขาวหรือเหลือง ส่วนชายผ้าซิ่นของคอยลาย แถบจะเล็กกว่าและสลับสีเขียวสีเหลือง

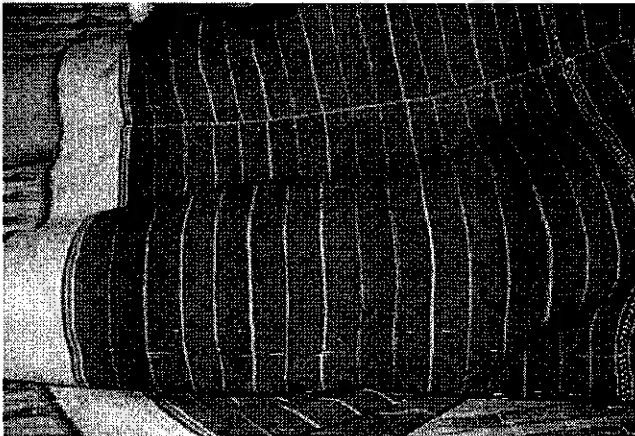
นางแสงบอกว่าลายดั้งเดิมของผ้าทอมีชื่อ “ว่อง” “สะแกร่น” “กระเป๋าร้า” นางปิ่นและนางโมบอกว่า ลวดลายบนผ้าซิ่น “ลายซากร่น” “ว็อก” “ซากร่นต่าง” “ซากร่นกะซิบ” “กาบ” นางคำบอกว่า “ลายจิงใจ” ส่วนน.ส. พงษ์ และน.ส. อุง ลายของผ้าซิ่น โดยจะมี “ลายกะซิม” ที่ส่วนปลายของผ้าซิ่น

ส่วนเสื้อนั้นนางสร้อยบอกว่า ลายดั้งเดิมที่ปักตามเสื้อ ลายเหมือนดาวเรียกว่า “ดาว”

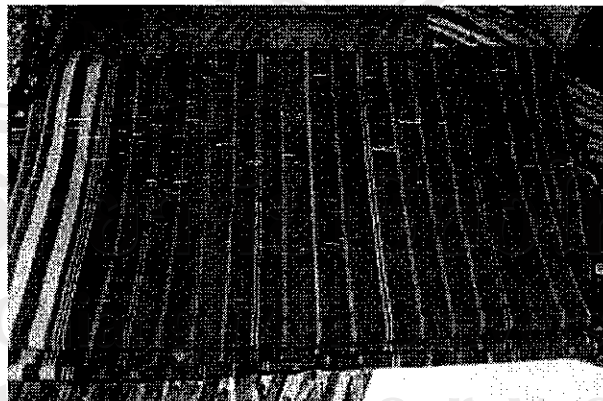

รูปที่ 3-22 ลายแดงเล็กและแดงใหญ่

รูปที่ 3-23 ผ้าซิ่นของกลุ่มผาหมั่น

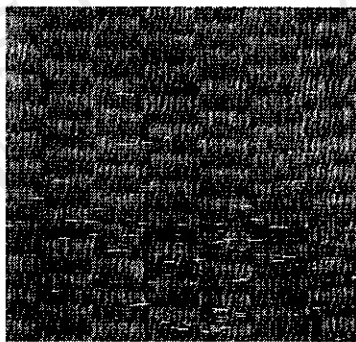
รูปที่ 3-23 ผ้าซิ่นของกลุ่มคอยลาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

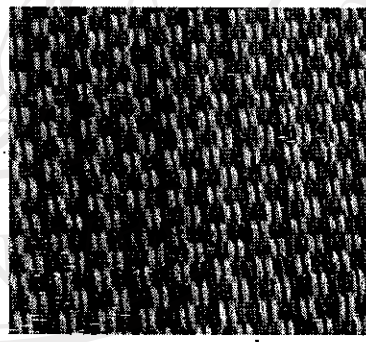
3. ชื่อลวดลายและความหมาย

- “ตะบายฮาย” ลายเป็นเส้น แปลว่าลายดินหนู
- “เกงไก” เป็นลายที่ใส่สีข้างบน ไม่รู้ความหมายของเกงไก
- “จิงไก” (ชายเสือและด้านหลังเสือ)
- “ลายกะชีบ” ลายผ้าชิ้นจะมี 3 สี คือ สีเหลือง, สีเขียว, สีชมพู
- โคงโล่ง” เป็นลายที่ปักบนเสื้อปะหล่อง
- “เจ่งไก” เป็นลายที่ปักบนเสื้อปะหล่องเช่นกัน
- “ซอน” ลายที่เป็นเส้นๆตรงชาย

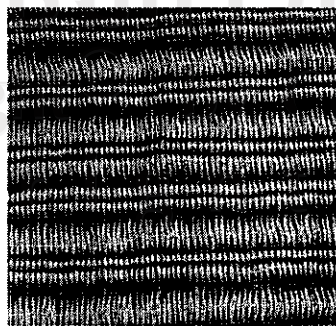
อย่างไรก็ตาม หลังจากที่โครงการหลวงได้เข้าไปส่งเสริมการทอผ้า โดยการอบรมการทอผ้า โดยมีอาจารย์มาสอน นอกจากนั้นยังมีกะเหรี่ยงจากอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน และชาวกะเหรี่ยงจากพระบาทห้วยต้ม อำเภอเถี จังหวัดลำพูน มาสอนการทอลวดลายต่างๆ ให้ แต่หลายคนที่ทอลวดลายที่ได้รับการฝึกอบรมไม่ได้ จึงได้พัฒนาลายขึ้นตามความสามารถของตน สำหรับลายและชื่อลวดลายเท่าที่รวบรวมได้มีดังนี้

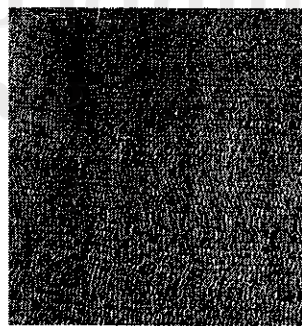
รูปที่ 3-25 ลายกะชีบกะบริ

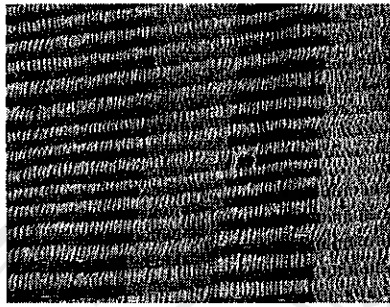
รูปที่ 3-26 กะชีบฮ่าโคบ

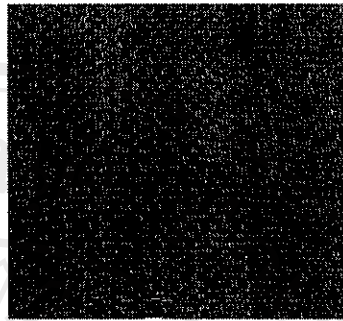
รูปที่ 3-27 กะชีบกะห่าง

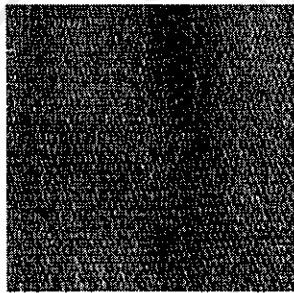
รูปที่ 3-28 กะชีบกะห่างเบรก

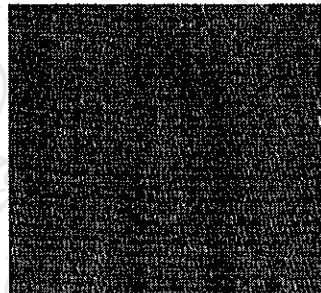
รูปที่ 3-29 กะชิบบราก

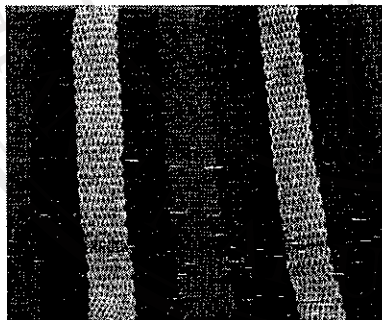
รูปที่ 3-30 กะชิบอาอุง

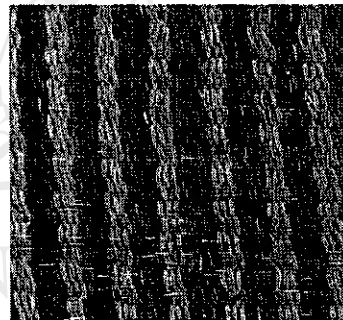
รูปที่ 3-31 เคอะปรุน

รูปที่ 3-32 ไปกะชิบ

รูปที่ 3-33 ไปกะยอ

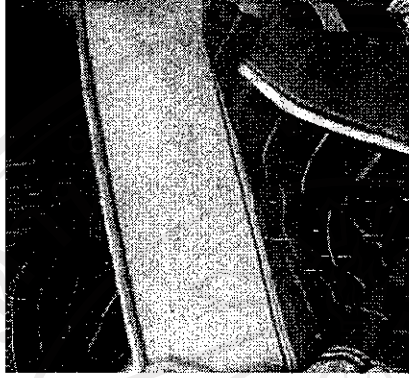
รูปที่ 3-34 ไปหู้

4. สีที่ใช้และความหมาย

เมื่อถามถึงสีด้ายที่ใช้ทอและความหมายของสีที่ทอนั้น นางสร้อยบอกว่ามีแต่ตนเองจำไม่ได้ ตัวอย่างเช่น พระกัฐีใช้สีเหลือง น.ส.พงษ์ บอกว่าสีแดงของผ้าชิ้น เป็นเอกลักษณ์ของปะหล่อง ส่วนนางโมบอกว่าสีที่ใช้ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล เช่น คนแก่จะใส่เสื้อสีดำ แต่หนุ่มสาวจะไม่ใส่สีดำ และนางสร้อยบอกว่าผู้หญิงปะหล่องที่ยังไม่ได้แต่งงาน จะสวมผ้าชิ้นที่มีชายชิ้นเป็นสีเหลือง

ส่วนผู้ผลิตที่เป็นตัวอย่างนอกเหนือนี้บอกว่าสีที่ใช้เป็นเพียงสีธรรมชาติ ไม่มีความหมาย และไม่มีเอกลักษณ์อะไร ใช้เพราะความสวยงาม และแล้วแต่คนชอบ

รูปที่ 3-35 ชายผ้าชั้นสีเหลืองของ
ผู้หญิงที่ยังไม่ได้แต่งงาน

5. ชิ้นงานที่สืบทอดกันมายาวนาน

ชิ้นงานที่สืบทอดกันมานาน ได้แก่ ผ้าชั้น เสื้อ ผ้าคลุมหัวสีขาว หมวก ย่าม และหาวยที่ใส่เอว โดยย่ามนั้นไว้ใช้ใส่ของเมื่อไปไร่หรือไปที่อื่นๆ

6. สายบังคับ

สำหรับบังคับมีเพียงชายผ้าชั้นที่ต้องทำเป็นแถบกว้างประมาณ 2-3 นิ้ว

รูปแบบของผลิตภัณฑ์

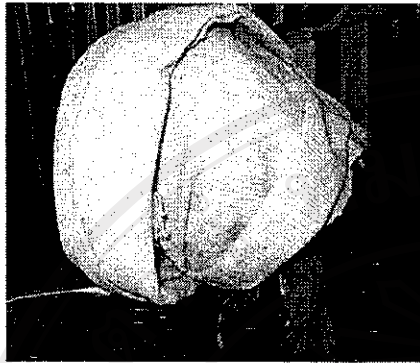
จากการศึกษา พบว่า การทอผ้าของชาวปะหล่องมีการพัฒนารูปแบบใหม่ๆ หลายรูปแบบ ในขณะเดียวกันก็ยังไม่ละทิ้งรูปแบบเดิมที่สืบทอดกันมา

1. แบบดั้งเดิม

น.ส.หมั่นบอกว่าการทอผ้าแบบใช้กี่เอวนี้มีมานานแล้ว แต่สมัยก่อนจะทอผ้าชั้น เสื้อ ผ้าโพกหัว และย่ามใช้เอง และเย็บด้วยมือเป็นรูปทรงต่างๆ สำหรับผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมของกลุ่มตัวอย่างมีดังนี้

นางเหนือยทอผ้าพันคอ ผ้าชั้น ย่าม น.ส. พงษ์ และ น.ส.อุง ทำย่าม และผ้าชั้น นางปิ่นทำผ้าชั้น และผ้าโพกหัว นางพอง ทำผ้าชั้น นางโม ผ้าชั้นและ ทำเสื้อ ในการทำเสื้อนั้นนางนวยบอกว่าเสื้อโดยเฉพาะชุดพิเศษคือชุดแต่งงานต้องติดเม็ด (โลหะกลมๆ) ด้วย

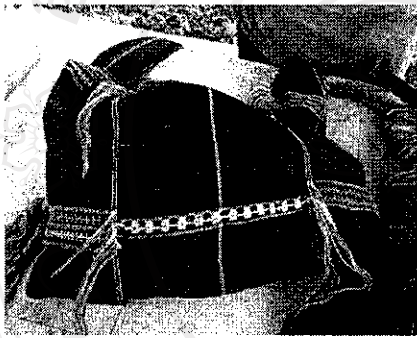
นางแสงทำชุดปะหล่องแบบดั้งเดิม (แต่ไม่ได้ทำขาย) ก่อนที่โครงการจะมาส่งเสริมให้ทอผ้าแบบที่ทำอยู่ในปัจจุบัน

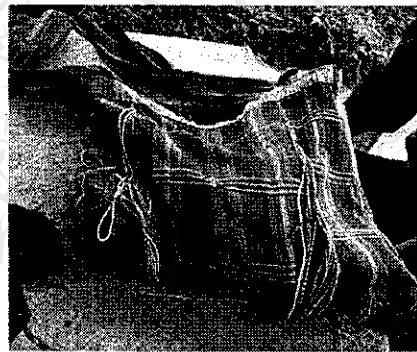
รูปที่ 3-36 ผ้าโพกหัว

รูปที่ 3-37 ย่อม (1)

รูปที่ 3-38 ย่อม (2)

รูปที่ 3-39 ย่อม (3)

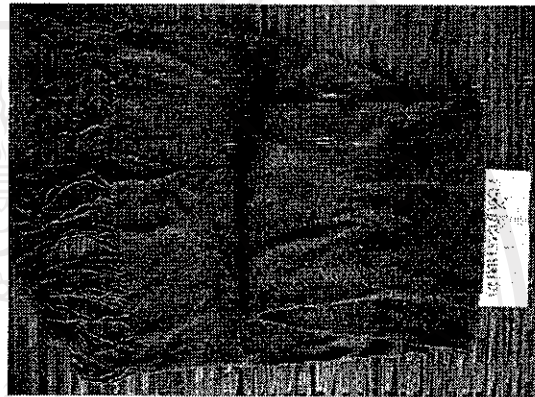
2. รูปแบบการผลิตในปัจจุบัน

รูปแบบที่ผลิตในปัจจุบันนี้ นางคำไม่มีการเปลี่ยนแปลงยังคงทำรูปแบบเดิม ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างหลายคนยังมีการทำในรูปแบบดั้งเดิมอยู่ และพัฒนาเพิ่มเติมบางส่วน น.ส. พงษ์บอกว่าการทำเสื้อปะหล่อง โดยไปซื้อผ้าตามท้องตลาดมาเย็บเป็นเสื้อปะหล่อง และนำมาตกแต่งชายช่วงปีใหม่ เช่น แขนเสื้อของปะหล่อง สมัยก่อนจะติดเฉพาะกระดุมเท่านั้น จะไม่ติดด้ายห้อยลงมาเหมือนปัจจุบัน ส่วนผ้าคลุมไหล่ น.ส.หมั่นบอกว่าของเดิมก็ทอผ้าโพกหัวอยู่แล้วเพียงแต่ปรับขนาดให้กว้างขึ้น และพัฒนาลวดลายขึ้นมาใหม่ให้สวยงาม แล้วแต่ความคิดสร้างสรรค์ว่าแบบไหนจะมีความสวยงามมากขึ้นกว่าเดิม ไม่มีใครสอน คิดสร้างสรรค์สี่และลวดลายขึ้นเอง

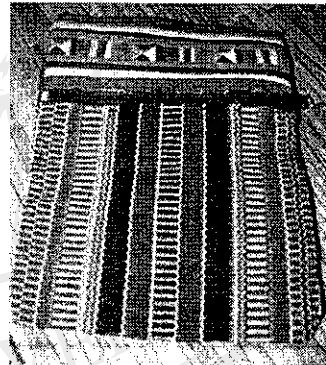
นางสร้อยบอกว่ามีการเปลี่ยนแปลงสี่ด้ายที่ทอจากเดิมใช้ สีนํ้าเงิน สีเขียว สีขาว ซึ่งลูกค้าไม่นิยม มาใช้สีจากธรรมชาติข้อมมากขึ้น

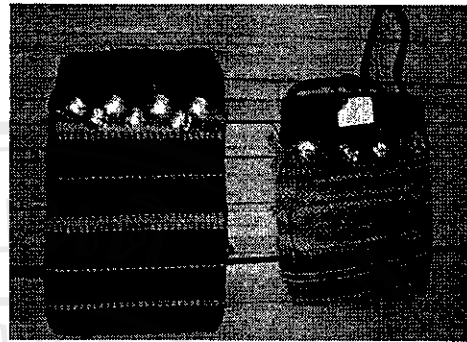
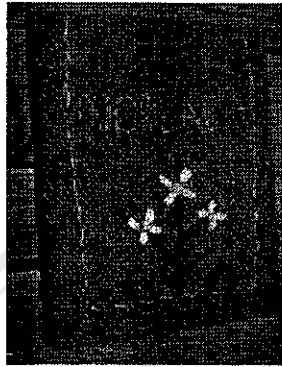

อย่างไรก็ตามหลังจากที่มีการส่งเสริมและมีการรวมกลุ่ม ได้มีการเปลี่ยนจากการเย็บด้วยมือทั้งหมดมาเป็นการเย็บจักร นางนวยบอกว่าตอนแรกฝึกเหยียบ ตอนนี้อย่างคนก็ถนัดแล้ว นอกจากนี้ก็มีการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่ต่างจากของเดิม เช่น การทำตุ๊กตา สมุดโน้ต เทอร์โมมิเตอร์ กระเป๋าใส่เงินเล็ก-ใหญ่ติดชีพ ฯลฯ

รูปที่ 3-40 ตัวอย่างรูปแบบการผลิตในปัจจุบัน

ส่วนสาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผลิตภัณฑ์มาทอผ้าพันคอและผ้าคลุมไหล่ นั้น ครั้งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างบอกว่าเพราะมีคนอยากซื้อ และมีวิทยากรมาสอนให้ทำ ส่วนนางปิ่นบอกว่าเปลี่ยนแปลงรูปแบบมาทำผ้าพันคอ ผ้าปูโต๊ะ และ ผ้าคลุมไหล่ โดยตลาดที่ทอนั้นจะผสมผสาน ทั้งลายดั้งเดิมและลายใหม่ และสาเหตุที่มีการเปลี่ยนแปลงก็เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้าน หากทำลายเก่าๆ นักท่องเที่ยวก็จะไม่สวมใส่ ก็คิดที่จะทำเป็นรูปแบบใหม่ขึ้นมา

การบริหารจัดการและการกำหนดราคา

1. การบริหารจัดการ

การรวมกลุ่ม

การรวมกลุ่มกันทอผ้าของชาวปะหล่องที่บ้านนอแล ตอนแรกก็เป็นกลุ่มเดียวกัน ต่อมา ทหารมาให้แยกการบริหารเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มแม่บ้านและกลุ่มแม่บ้านเยาวชน ก็ทอผ้าเหมือนกัน ใครจะเป็นสมาชิกกลุ่มใดก็ได้แล้วแต่ความสนใจ แต่ก็ยังมีหลายคนในหมู่บ้านที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด

เลย เช่นเดียวกับนางคำ และนางโม ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทั้ง 2 กลุ่ม ซึ่งนางโมบอกว่า แต่ก่อนเป็นสมาชิกกลุ่ม แต่ปัจจุบันไม่ได้เป็นแล้ว

1) กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้าน มีนางสร้อยเป็นหัวหน้า มีสมาชิก 31 คน ได้รับทุนสนับสนุนจากททท ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล โดยทางทททมีงบประมาณมาช่วยกลุ่มแม่บ้าน และเรียกประชุมใครสนใจก็ไปเข้ากลุ่ม ทททเคยส่งครูมาอบรมทำกระเป่า ชาวบ้านหลายคนก็ออกไปเข้ากลุ่มททท ปัจจุบันทททที่เคยสนับสนุนได้ย้ายไปที่อื่นแล้ว และเงินที่เคยสนับสนุนก็ไม่ได้รับ

2) กลุ่มแม่บ้านเขาวชน

กลุ่มนี้มีนางนวย เป็นหัวหน้า มีสมาชิก 29 คน เป็นกลุ่มทอผ้าที่มีการรวมกลุ่มตั้งแต่แรก ต่อมาสมาชิกส่วนหนึ่งลาออกไปเข้ากลุ่มแม่บ้าน นางนวยบอกว่า

“...กลุ่มนี้ทอผ้าขาย ได้ประมาณ 4 -5 ปี บางคนก็ออกไป แล้วถ้าอยากเข้าใหม่ เราก็ให้ลงชื่อใหม่ อ.วาสนาเข้ามาสอนทำตุ๊กตา และให้ชนเผ่ากะเหรี่ยงมาสอนทำลาย มารวมกลุ่มทำที่ศูนย์ฯ ได้เงินเมื่อไหร่ก็เอามาแบ่งกัน ส่วนการทอผ้าจะทอที่บ้าน แบ่งฝ้ายไปทำที่บ้าน ต่างคนก็ต่างทำ เสร็จก็เอามารวมกันถึงเวลาขาย มีนักท่องเที่ยวนิดหน่อย ถ้าขายได้หักให้กลุ่มร้อยละ 10 พอขายได้ก็เอาเงินรวมทุนอีกไปซื้อฝ้ายกลับมาทอใหม่ การแบ่งรายได้ สมมุติว่าแจกฝ้ายไป นางก. พลิตได้ 10 ฝืน นางข. พลิตได้ 5 ฝืน ตอนแบ่งรายได้ก็แบ่งให้ไม่เท่ากัน แต่บางครั้งก็ไม่คิดแบบนี้ คิดให้เท่ากันหมด บางครั้งได้น้อย เยอะ ก็รวมกัน แล้วแบ่งให้เท่าๆ กัน...”

น.ส. หมั่นบอกว่า

“...ทำตั้งแต่ปี 2538 ตอนแรกแม่เข้าก่อน แม่ออกแล้ว แม่ทำไม้ไหวงแล้ว ตาไม่ตี ตอนนี่แม่อายุ 60 ปี ตอนแรกแม่เข้า คือ ก่อนที่พวกหนูจะฝึก เขาบอกว่า คนที่อ่านออกเขียนได้ให้เข้ากลุ่มมาฝึกอบรม แต่ตอนนั้นคนแก่ทั้งนั้น เขาก็บอกทำตุ๊กตาไม่เป็น ก็ลาออกกัน พวกหนูก็เลยสนใจอยากจะทำ ก็เลยเข้ากลุ่ม แล้วหนูก็มาเข้าแทนมาเข้าตอนปี 2545 - 2546 ก็เลยตั้งกลุ่มแม่บ้านเขาวชน ความจริงจะเรียกกลุ่มเขาวชนก็ไม่ไร เพราะสมาชิกอายุ 18 ปีขึ้นไป อายุ 50 ปี ก็เข้ากลุ่มด้วย ตั้งแต่หนูเข้า ยังไม่ได้เงินสด กลุ่มซื้ออุปกรณ์มาให้ แต่ฝ้ายนี่จะลงทุนเอง...”

เงินทุน

นอกเหนือจากการนำเงินที่ได้จากการประกอบอาชีพหลัก และเงินที่ได้จากการขายผ้าทอแล้ว นางแสงยิ้มจากกองทุนหมู่บ้าน และในอดีตนั้นกลุ่มแม่บ้านจะได้รับทุนจากทหารที่ฐานปฏิบัติการบ้านนอแล นางสร้อยบอกว่า

“...ทหารให้มาฟรี ไม่ต้องใช้คืน เขายกให้กลุ่ม เราก็เอามาหมุนเวียน ขายได้ก็เอามาซื้อใหม่อีก แต่มีปัญหาทางกลุ่มยังไม่ได้คืนเงินกลับมา คือ ขายได้ แต่ไม่มีเงินซื้อข้าว จึงเอาเงินนั้นไปใช้ก่อน ทางแกก็คือ ปีต่อไปให้หาทุนเอง แล้วมาจ่ายคืน ทหารที่สนับสนุนก็ไม่ทราบว่าเป็นใคร ตอนนี้ย้ายไปอยู่ที่อื่นแล้ว...”

ส่วนกลุ่มแม่บ้านเขาวชนอกจากเงินจากการประกอบอาชีพหลักแล้ว ก็ได้เงินทุนจากโครงการหลวงเอามาให้ตอนแรก นางนวยบอกว่า

“...ตอนเริ่มอ.วาสนาลงทุนให้ ตอนแรกให้ฝ่าย 1 คน ทอได้ 10 ผืน และกลุ่มบริหารให้ได้กำไร ขายได้ก็เอาเงินไปซื้อด้ายมาทำต่อเรื่อยๆ ตอนนี้ฝ่ายก็ยังเหลือต้องทำฝายนั่น เป็นฝ้ายเก่า เหลือประมาณ 1-2 ลูก (ห่อ) ทำได้ประมาณ 30-40 ผืน เป็นของกลุ่มแล้วถ้าฝ้ายหมดรอให้ขายได้ เข้ากลุ่มก่อน ถ้าได้เยอะแล้วแบ่งกัน...”

2. การกำหนดราคา

ในการกำหนดราคาขายนั้น นางสร้อยบอกว่ามีครู(เจ้าหน้าที่โครงการหลวง)มาสอนคิดต้นทุน คนที่ตั้งราคาคือครูที่มาฝึก เพราะแม่บ้านไม่รู้จะคิดต้นทุนเท่าไร พอมีครูมาสอน ก็คิดได้ว่า ผ้าพันคอใช้ด้ายกี่ใจ ใจละกี่บาท

น.ส.หมั่นบอกว่าคิดราคาขายตามวัตถุดิบที่ใช้ และเวลาที่ใช้ในการผลิต ซื้อด้ายมา 500 บาท มี 12 หัว ทอผ้าพันคอได้ 15 ผืน ขายผืนละ 100-150 บาท ทอผ้าคลุมไหล่ได้ 10 ผืน ขายผืนละ 200 บาท ทอย้อมได้ 8 ใบ ขายใบละ 100 บาท ทอผ้าซิ่นได้ 3 ผืน ขายผืนละ 500 บาท น.ส.หมั่นยังบอกอีกว่าตอนที่โครงการหลวงสั่งทำ ผ้าคลุมไหล่ได้ราคาผืนละ 350 บาท ผ้าพันคอได้ผืนละ 250 บาท ซึ่งตามปกติผ้าพันคอขาย 200 บาท

นางแสง นางพอง คิดจากต้นทุน เวลาในการผลิต และกำไรที่ควรจะได้ โดยนางพองจะบวกกำไรอีก 10-20 บาท นางโม่บวกกำไร 30-40 บาท

นางหมาดคิดราคาตามที่คิดว่าจะขายได้ ส่วนนางเหน้อย นางคำ และนางปิ่นบอกว่า ราคาขายขึ้นอยู่กับขนาดความกว้าง และยาวของผ้า ถ้าผืนใหญ่ก็ขายแพงถ้าผืนเล็กก็ขายถูก

น.ส. พงษ์ หากทำขายเอง คิดจากต้นทุน บวกด้วยค่าแรง วันละ 60 -70 บาท และขึ้นอยู่กับขนาดของผ้าด้วย หากทำให้กลุ่ม ราคาขายก็เป็นของกลุ่ม

น.ส. อุง หากทำขายเอง คิดจากค่าค้าขาย บวกกับค่าแรง (วันละ 70 บาท) หากทำให้กลุ่ม ราคาขายก็เป็นของกลุ่ม

สำหรับราคาขายชิ้นงานที่ผลิตได้โดยทั่วไปมีดังนี้

- 1) ย៉ามใหญ่ ใช้เวลาในการทำ 3 วัน ขาย 200 บาท
- 2) ย៉ามเล็ก ใช้เวลาในการทำ 2 วัน ขาย 150 บาท
- 3) ผ้าพันคอ ใช้เวลาในการทำ 3 วัน ขาย 150 บาท นางนวยบอกว่า
“...ผ้าพันคอขนาดกว้าง 20 เซนติเมตร ใช้ฝ้าย 2 ใจ (ราคาใจละ 20 บาท) ต่อ 1 ผืน ขายราคา 80 บาท ส่วนผ้าพันคอขนาดที่ใช้ฝ้าย 3 ใจ ต่อ 1 ผืน จะขาย 150 บาท ก็ยังกำไรเท่าหนึ่ง ค่าแรงก็เอาเป็นกำไร ช่วงที่ไม่ค่อยมีนักท่องเที่ยว เช่นผ้าผืนละ 150 บาท ก็ลดราคาให้เหลือ 120 บาท ลดให้ไป 30 บาท เขาก็ซื้อไป แต่หน้าปกติจะขายเต็ม...”
- 4) ผ้าคลุมไหล่ ใช้เวลาในการทำ 3 วัน ขาย 200 บาท
- 5) ผ้าถุง(ผ้าซิ่น) ใช้เวลาในการทำ 6 วัน ขาย 500 บาท
- 6) เสื้อปะหล่องขายตัวละ 1,000 บาท นักท่องเที่ยวต่างชาติ คนไทย นักแสดงก็ซื้อ

การตลาดด้านแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ของชาวปะหล่องบ้านนอแลที่ผลิตได้ ส่วนใหญ่ไม่มีคนมารับซื้อ และไม่ได้ทำส่งให้พ่อค้าในเมือง

นางสร้อยบอกว่า การขายผ้าจะขายได้บางช่วงเท่านั้น ส่วนมากจะขายได้ช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคมซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาก ส่วนนางนวยบอกว่าเดือนมกราคม - มีนาคม เอาไปขายนักท่องเที่ยว ส่วนมากเป็นนักท่องเที่ยว ถ้าไค้แล้ว- อธิบาย (ไค้บางคนก็ไม่รู้) นักท่องเที่ยวเขาก็ซื้อเยอะ ไม่ได้ให้อะไรตอบแทนไค้ ส่วนมัคคุเทศก์น้อยเป็นลูกหลานปะหล่องบางครั้งก็พานักท่องเที่ยวมา

สำหรับแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชาวปะหล่องบ้านนอแลมีดังนี้

1. การจำหน่ายที่หมู่บ้านอแลและบริเวณใกล้เคียง

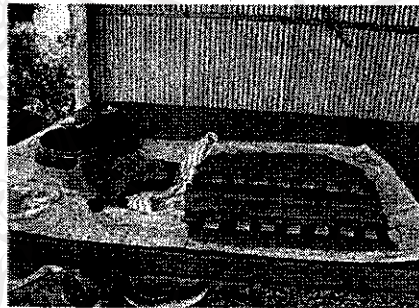
1) การวางขายที่หน้าบ้านของตนเอง ในกรณีที่บ้านที่อยู่อาศัยอยู่ริมถนนที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางผ่าน

2) การวางจำหน่ายที่ศูนย์วัฒนธรรมในหมู่บ้าน นางนวยบอกว่าวางครั้ง อ.พีนี้ ก็พาลูกค้าไปซื้อของที่ศูนย์หัตถกรรม ก็จะเอาของไปวาง คนที่เฝ้าของขายก็มี 1-2 คน คือ จัตเวร เฝ้าศูนย์วันนี้ 2 คน อีกวันหนึ่งก็อีก 2 คน

3) การจำหน่ายที่ร้านค้าชุมชนที่ฐานปฏิบัติการบ้านอแล

รูปที่ 3-41 วางขายหน้าบ้านตนเอง

รูปที่ 3-42 วางขายที่ร้านค้าชุมชน ฐานปฏิบัติการบ้านอแล

รูปที่ 3-43 ลักษณะของร้านค้าชุมชนที่ฐานปฏิบัติการบ้านอแล

2. ส่งให้โครงการหลวง

น.ส.หมั่นบอกว่า ถ้าโครงการหลวงตั้งโครงการหลวงจะเข้มงวดจะมาวัดความกว้าง ยาว ซึ่งจะต้องยาวเท่ากันทั้ง 2 ข้าง ดูรายละเอียดของชิ้นงานต้องสวย ถ้าสวยโครงการหลวงเอาหมด ก่อนสั่งจะบอกก่อนว่าจะต้องกว้างเท่าไร ยาวเท่าไร ถ้าทำไม่ได้ก็ไม่ผ่าน นอกจากนั้นโครงการหลวงยังนำผลิตภัณฑ์ของชาวปะหล่องไปวางขายที่จุดจำหน่ายผลผลิตที่สถานีเกษตรหลวงอ่างขางอีกด้วย

รูปที่ 3-44 การวางจำหน่ายที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง

ปัญหาและอุปสรรค

สำหรับปัญหาและอุปสรรคนั้น มีปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการบริหารจัดการ และปัญหาด้านการจำหน่าย ดังนี้

1. ปัญหาการผลิต

1) ปัญหาการข้อมสื

นางนวยบอกว่า

“...เวลาข้อมสื จะข้อมรวมกันหลายๆ คน ถ้าข้อมด้วยเปลือกไม้ ใบไม้ ต้องเดินข้ามเขตไปเอามาจากฝั่งพม่า แล้วไปเก็บตามป่า ไปเก็บแต่ละครั้งเอามาข้อมก็ได้สืแต่ละครั้งไม่เหมือนกัน นอกจากนั้นถ้าซื้อผ้ามาข้อมเอง สืไม่ทน ไม่สวยงามมันจะขีด จะนั้นจะซื้อจากเขามา...”

2) ปัญหาจากสภาพภูมิอากาศ

น.ส.หมั่นบอกว่า การทอนั้นในฤดูฝนและฤดูหนาวด้วยจะเหนียว ทอยาก เวลาทอจะฝืด ซึ่งนางเหนี่ยอก็บอกว่าถ้าฝนตกก็ทอผ้าไม่ได้ ส่วนนางแสงบอกว่า

“...บางครั้งขาดค้ายี่ที่จะใช้ทอ อีกทั้งบริเวณดังกล่าวไม่ค่อยมีแดด เวลาที่ย้อมสีแล้วตาก ทำให้ตากแล้วไม่แห้งจึงทำให้ค้ายเสีย ในฤดูฝน ย้อมไม่ได้เลย ฤดูหนาวก็เช่นกันเพราะทั้งฝนตกและหมอกลง อากาศ ชื้น ฤดูที่จะย้อมผ้าและทอผ้าได้ดีที่สุดคือฤดูร้อน...”

3) ปัญหาเรื่องการทอ

นางสร้อยบอกว่า ถ้าทอไม่สวยไม่ประณีตก็จะขายไม่ได้ ส่วนนางหมาดการทำลวดลาย ยากใช้เวลาในการทำงาน

2. การบริหารจัดการ

นางสร้อยบอกว่ามีปัญหาทางการเงิน เมื่อก่อนจะได้ทุนจากทหารมาซื้อของ แต่ตอนนี้ ไม่ได้แล้ว แล้วบางคนที่ยายของไปแล้วแต่ไม่มีเงินใช้ จึงเอาเงินที่ยายของได้ไปใช้ก่อนแล้วไม่มีเงิน มาคืนกลุ่ม

นางแสง มีปัญหาและอุปสรรคคือบางคนไม่มีร่วมกิจกรรมเพราะไม่มีเวลา เช่น นางโม ได้ บอกสาเหตุที่ออกจากกลุ่ม เพราะว่าต้องทำงานและเลี้ยงลูกที่บ้าน ทำให้ไม่มีเวลาจะทำตามกลุ่ม ส่งผลกระทบให้ทำไม่ทันในเวลาที่มีออเดอร์จากโครงการหลวง

นางนวยบอกว่าทุกวันนี้ ไม่มีเงินซื้อฝ้าย ต้นทุนวัตถุดิบมาจากเงินก้อนที่วาสนาเอามาให้ตอน แรก หลังจากนั้นก็เอามาหมุนเรื่อย ๆ

นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านเงินทุน และบางคนไม่มีเวลาทำ กลุ่มจึงทำไม่ทันเมื่อมีออเดอร์ จากโครงการหลวง

3. ด้านการจำหน่าย

1) ผลผลิตบางครั้งก็ขายดีบางครั้งก็ขายไม่ดี จะขายได้ดีในช่วงเดือนตุลาคม – มกราคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก นางปิ่นบอกว่านักท่องเที่ยวมาเที่ยว นักท่องเที่ยวไม่มาก็ไม่ขาย นอกจากนั้นไกด์บางคนไม่ยอมให้นักท่องเที่ยวซื้อก็บอกไปเลยๆ แต่บางครั้ง นักท่องเที่ยวก็อยากซื้อ ก็แล้วแต่ไกด์ ถ้าไกด์บอกให้ซื้อ เขาก็ซื้อเลย ถ้าไกด์บอกไม่ซื้อ เขาก็ไม่ซื้อ เขาก็จะเชื่อไกด์ ถ้าไกด์บอกไม่ต้องดูราคา เขาก็ไม่ดูหรอก

2) การสื่อสารกับนักท่องเที่ยวที่เป็นชาวต่างชาติ นางสร้อยบอกว่าพูดคุยกับ นักท่องเที่ยวก็มีปัญหา ฟังออก แต่พูดไม่เป็น ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ ฟังได้ แต่โต้ตอบไม่เป็น

3) นักท่องเที่ยวบางคนบอกว่าผลิตภัณฑ์มีราคาแพง

4) บางครั้งที่โครงการหลวงเอาสินค้าไปขายก่อน แล้วก็ไม่ได้เงินเพราะเอาสินค้าไปขายนานแล้ว ในกลุ่มก็จะไม่พอใจ

ตลาดทำมาค้าขายได้ บางปีก็เหลือเยอะ ก็ไว้ขายปีต่อไปอีก ถ้าเหลือเยอะก็ซื้อฝ้ายค่อนิดหน่อยไม่ซื้อเยอะ แล้วแต่ใครได้เยอะได้น้อย ก็ขายได้ แต่ก็ขาย 2 ที่เท่านั้น

ทัศนคติต่อการผลิตงานหัตถกรรม

ผู้ผลิตส่วนใหญ่เห็นว่าการทอผ้าเป็นสิ่งที่ดี เพราะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์เป็นอาชีพเสริม ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยน.ส.อุ๋ง ยังบอกว่าจะได้มีความรู้ด้วย นางนวนวยอยากทอผ้าเป็นอาชีพหลัก จะได้ไม่ต้องปลูกผักปลูกชาแล้ว ซึ่งเห็นว่างานทอผ้าไม่ได้สบายกว่าปลูกผัก แต่ก็ไม่ต้องไปไกลจากบ้าน

ส่วนนางแสงแม้จะเห็นว่าการทอผ้าเป็นสิ่งที่ดี เพราะทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มจากการทำสวน ถ้าหากทำมาค้า ก็ทำให้ชาวบ้านไม่มีเวลาพักผ่อน

เมื่อถามผู้ผลิตว่าหากมีการเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้นและแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือใช้เวลาในการทำงานแต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไปอยากจะทำหรือไม่ ผู้ผลิตเกือบทุกคนอยากทำ และรายได้อาจจะดีขึ้นส่วนการไปสอนเรื่องการทอผ้าให้ชาวปะหล่องที่หมู่บ้านอื่นนั้นส่วนใหญ่ยินยอมไปสอน โดยนางแสง น.ส.หมั่น น.ส.พงษ์ น.ส.อุ๋ง บอกว่าดีและเป็นการเรียนรู้ไปในตัว ได้แลกเปลี่ยนความรู้กันอยากได้ลวดลายใหม่ นางสร้อยไปเพราะอยากที่จะเผยแพร่ความรู้ และนางปิ่นจะไปสอนชนเผ่าเดียวกันในหมู่บ้านทำ เพื่อให้เขามีอาชีพเสริมอย่างเราบ้าง

ในขณะที่นางเหน้อยบอกว่าไม่ไป ไม่อยากไปและไปไม่ได้ และนางนวนวยบอกว่าอันนี้ไม่รู้จะคิดแทนคนอื่นไม่ได้ ไม่รู้ว่าสมาชิกอยากทำหรือไม่อยากทำ

ความคาดหวังและความต้องการ

นางสร้อย น.ส.หมั่น นางเหน้อยอยากทอผ้าเป็นอาชีพหลัก เพราะบางคนก็ไม่มีพื้นที่ในการทำเกษตร ไม่มีที่ดินทำกิน นางแสงอยากให้ไปเป็นอาชีพหลัก เพราะคิดว่าทำสวนเพราะไม่เหน้อยมาก ทำสวนเหนื่อย และไม่แน่นอนเพราะบางครั้งปลูกผักแล้วนำตายขายไม่ได้ อยากให้มีตลาดรองรับสินค้า นอกจากนั้นนางสร้อยและนางโม ยังอยากได้ทุกอย่างที่สนับสนุนการทอผ้า เงินทุน

อยากให้มีคนมาสอน และอยากให้คนอื่นๆ รู้จักวัฒนธรรมปะหล่อง น.ส. พงษ์ มีความต้องการ โดยต้องการให้คน ๆ หนึ่ง ผลิตทีละอย่าง เช่น ผลิตผ้าพันคออย่างเดียวหรือหากผ้าพันคอทำเสร็จก็ทำอย่างอื่นต่ออีกได้

นางนวยเรื่องสี่ก็อยากได้สี่ร้อย สอนซ่อมสี่อย่าให้สึก ส่วนเรื่องลายถ้ามาสอนก็ดี ให้ไปเรียนที่อื่นนอกหมู่บ้านก็ได้ แต่อยากได้เรื่องสีมากกว่า และอยากให้เหมือนการขายผ้าเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมของกลุ่ม

อย่างไรก็ตามผู้ผลิตเกือบทุกคนอยากได้ตลาดรองรับสินค้า และทำส่งได้ตลอดปี รวมถึงอยากให้มีคนมาช่วยขาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 4

สรุป วิเคราะห์ และข้อเสนอแนะ

“การศึกษาคือความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่ศึกษาโครงการหลวง : กรณีศึกษาผ้าทอชาติพันธุ์ปะหล่อง” นี้ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาดในพื้นที่โครงการหลวง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงทัศนคติ ความต้องการ ศักยภาพในการผลิต ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการผลิตและการตลาด ตลอดจนวิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดบน พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบัน และตลาดระดับบน โดยทำการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง บ้านนอแล ตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ในเขตของพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการศึกษา ในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ทัศนคติของปะหล่อง ต่อการผลิตงานฝีมือเชิงวัฒนธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนมากเห็นว่า งานหัตถกรรมผ้าทอมีความจำเป็นเพราะเป็นเครื่องแต่งกายและของใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแต่งกายชุดประจำเผ่าในงานพิธีต่างๆ ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นอาชีพเสริมที่ก่อให้เกิดรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน นอกจากนั้นในอนาคตหากมีคนมาสั่งทำในลักษณะงานฝีมือ โดยมีแบบมาให้ดูก็อยากจะทำ และคิดว่าการสอนการทอผ้าชนเผ่าเดียวกันในแต่หมู่บ้านอื่นก็ไปสอนให้ได้ เพราะเป็นการไปเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้กับคนอื่น

2. ความคาดหวังและความต้องการ

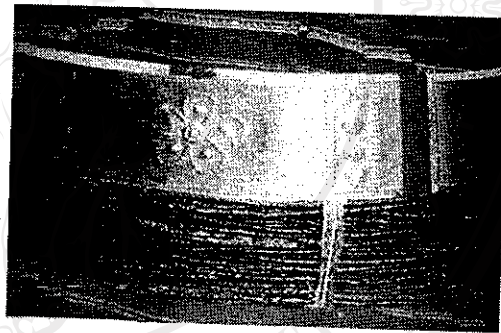
ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคน คาดหวังว่าอยากทำผ้าทอเป็นอาชีพหลัก เนื่องจากปัจจุบันไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง นอกจากนั้นการทำไร่ทำสวนยังเสี่ยงต่อผลผลิตเสียหาย ไม่มีตลาดรองรับ และเป็นงานที่เหนื่อย ซึ่งหากเทียบการทำผ้าทอกับการทำไร่ทำสวนแล้ว แม้ว่าการทอผ้าจะเหนื่อยเช่นกัน แต่ก็ยังน้อยกว่าการทำสวน

ในด้านความต้องการ ต้องการขยายตลาดให้กว้างขึ้น และตลาดที่สามารถส่งขายได้ตลอดทั้งปี เพราะที่ผ่านมาจะขายได้มากในช่วงเดือนตุลาคม - มกราคม ซึ่งเป็นฤดูท่องเที่ยว และอยากให้นักท่องเที่ยวช่วยขายของให้

3. ศักยภาพในการผลิต

จากการสังเกตและการสัมภาษณ์พบว่า ปะหล่องทอผ้าโดยใช้ “กึ่งเอว” เพื่อใช้เป็นเครื่องแต่งกายและเครื่องใช้มานานแล้ว ส่วนเรื่องราวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวปะหล่องนั้น การสวมผ้าถุงของปะหล่องจะแตกต่างจากชาวพื้นราบและชนเผ่าอื่นๆ คือส่วนบนสุดจะสวมเหนืออก (คล้ายการนุ่งผ้าถุงกระโจมอกของชาวพื้นราบ) ปล่อยชายยาวลงมาประมาณข้อเท้าของผู้สวมใส่ บริเวณเอวสวมหน่องว่อง (วงหอยลงรักหรือแผ่นโลหะเหมือนแผ่นสังกะสีขีดเป็นวง) ตามความเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ของลูกหลานนางฟ้าหรือยงเงิน

ส่วนในด้านศักยภาพในการผลิตงานหัตถกรรมผ้าทอนั้น ผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านจะทอผ้าเป็น แต่ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทอผ้าซึ่งมี 2 กลุ่มนั้นมีจำนวนทั้งสิ้น 60 คน ในการทอผ้า นั้น บางคนใช้ฝ้ายที่ข้อมจากสีเคมีและบางคนใช้ฝ้ายที่ข้อมจากสิธรรมชาติ

สำหรับผลิตภัณฑ์นั้นส่วนใหญ่ทำเมื่อมีเวลาว่างและในเวลากลางคืน ยกเว้นในช่วงเดือนตุลาคม- มกราคม จะทำทั้งวัน ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก อย่างไรก็ตามการทอผ้าไม่

สามารถระบุจำนวนผลิตภัณฑ์ที่ทำได้แน่นอน เนื่องจากส่วนใหญ่ทำในเวลาว่างและทำไปขายไป แต่ก็บอกได้ว่า ผ้าคลุมไหล่ใช้เวลา 2-3 วัน / ผืน ผ้าพันคอ 1 วัน กระเป๋า 3 วัน ผ้าถุง 5 วัน

4. ปัญหาด้านการผลิตและการตลาด

ปัญหาด้านการผลิต การย้อมสีทำได้เฉพาะช่วงฤดูร้อน ฤดูฝนมีทั้งฝนตกและหมอก ฤดูหนาวมีหมอก ทั้ง 2 ฤดูนี้อากาศชื้นไม่ค่อยมีแสงแดด ถ้าย้อมสีแล้วตากแดดไม่แห้งด้ายจะเสีย ส่วนการทอนั้นในฤดูฝนและฤดูหนาวด้ายจะเหนียว ทอยากเวลาทอจะผิด นอกจากนั้นยังมีปัญหาด้านเงินทุน และบางคนไม่มีเวลาทำ กลุ่มจึงทำไม่ทันเมื่อมีออเดอร์จากโครงการหลวง

ปัญหาด้านการตลาด ขายได้ดีเฉพาะช่วงเดือนตุลาคม- มกราคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก และนักท่องเที่ยวบางคนบอกว่าผลิตภัณฑ์มีราคาแพง

5. การตลาดของกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง

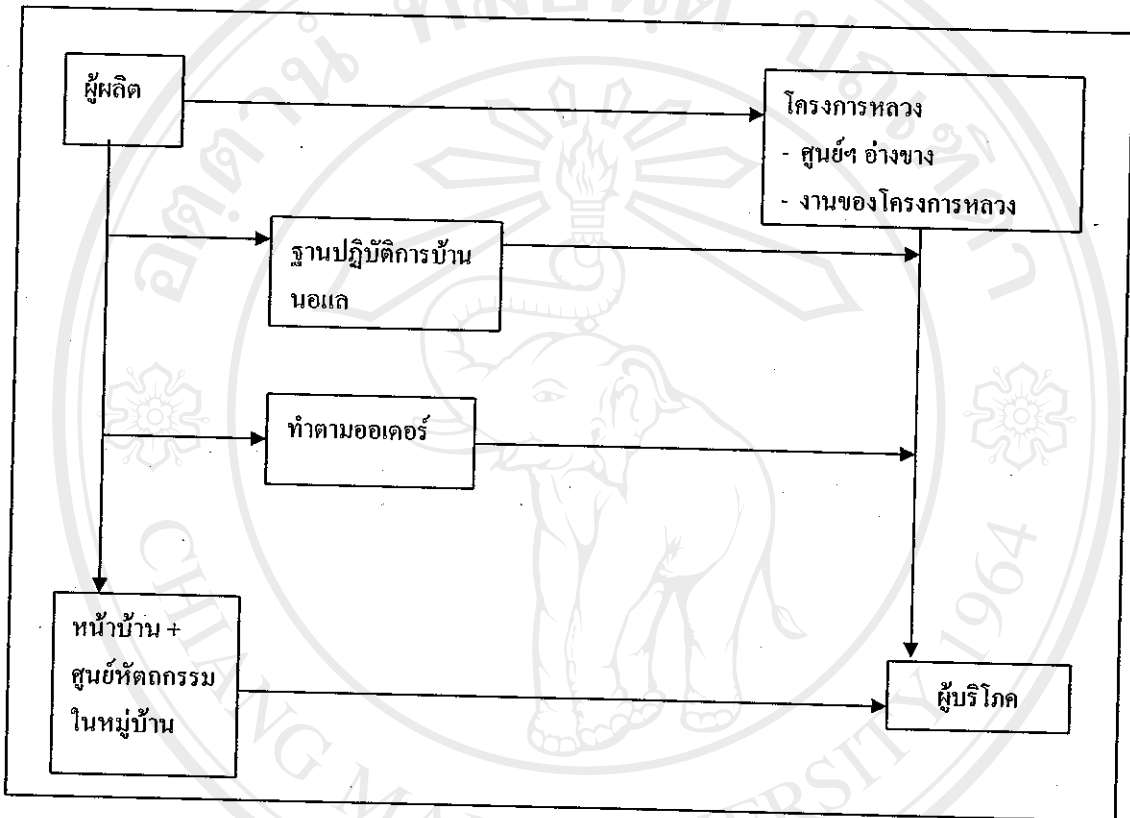
ด้านผลิตภัณฑ์ การทอผ้าของชนเผ่าปะหล่องเป็นการทอโดยใช้ “ กี่เอว ” การผลิตรูปแบบเดิมๆ ที่ทำได้แก่ เสื้อผ้าถุง ย่าม และผ้าโพกหัว ปัจจุบันเสื้อจะไม่ทอเองแล้ว โดยจะซื้อผ้ากำมะหยี่หรือผ้าอื่นๆ ตามใจชอบของแต่ละคน มาตัดเป็นเสื้อ และบางคนใช้โลหะกลมๆ เล็กๆ คล้ายกระดุมประดับที่แขน และด้านหลังของตัวเสื้อ ซึ่งเป็นการทำเพื่อความสวยงามไม่มีความหมายใดๆ ส่วนผ้าทอนั้นยังคงทอผ้าถุง และย่าม โดยเฉพาะผ้าถุงซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะของการทอ สลับสี โดยผ้าดั้งเดิมของปะหล่องจะใช้สีแดงเป็นหลัก สลับด้วยสีขาว สีเหลือง เป็นต้น ผลิตภัณฑ์มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น จากผ้าถุงเป็นผืน เพิ่มรูปแบบผลิตภัณฑ์และมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายขึ้น เช่น กระเป๋า ตุ๊กตา และผ้าคลุมไหล่ โดยกลุ่มที่เข้ามาสอนในการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้แก่ โครงการหลวง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเปลี่ยนแปลงลวดลาย และสีที่ใช้ย้อมด้ายมีทั้งสีเคมีและสีธรรมชาติ เช่น การย้อมสีจากดอกและเปลือกสารภีคอย (ต้องเดินข้ามไปเอาในป่าในเขตประเทศเมียนมาร์) ไม้มะกอก ไม้มะม่วง ฯลฯ

วัตถุดิบซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้าน บ้านห้วยบักเลียม ร้านค้าที่อำเภอฝางและร้านค้าจากตลาดวโรรส (ภาคหลวง) ในจังหวัดเชียงใหม่ และยังฝากทหารและเจ้าหน้าที่ของโครงการหลวงซื้อให้อีกด้วย

การกำหนดราคา โครงการหลวงจะช่วยคิดราคาจำหน่ายให้ ด้านการตลาดนอกจากการวางขายบริเวณหน้าบ้านของตนเอง(กรณีที่มีบ้านอยู่ริมถนนที่นักท่องเที่ยวผ่าน) การนำไปจำหน่ายที่ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล และการทำตามที่มีคนสั่งทำแล้ว ยังได้รับความช่วยเหลือจากทางโครงการ

หลวงนำไปวางจำหน่ายที่ศูนย์ต่างๆและเมื่อมีงานต่างๆ ของโครงการหลวง และฐานทหารที่อยู่ใกล้กับหมู่บ้านให้นำผ้าทอไปขายได้

ช่องทางการจัดจำหน่ายของผ้าทอปะหล่อง มีช่องทางการจำหน่ายดังนี้

การวิเคราะห์โอกาสทางการตลาด

1. วิเคราะห์โอกาสทางการตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอปะหล่อง

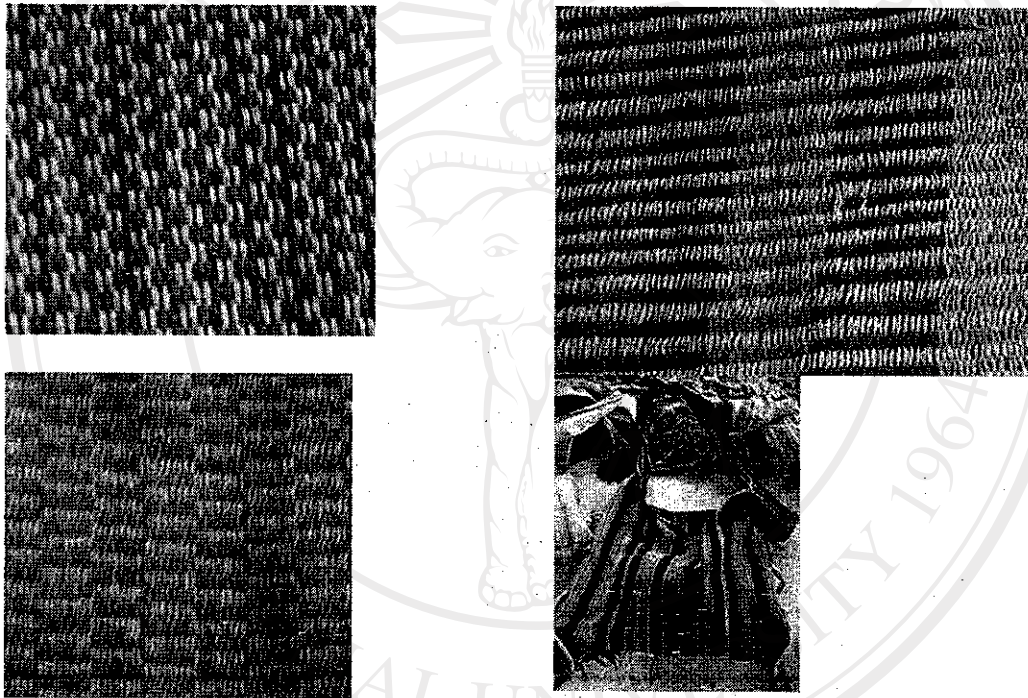
จากการศึกษา สรุปว่า สำหรับกลุ่มผ้าทอปะหล่องนั้น เนื่องจากไม่สามารถระบุเรื่องราวหรือประวัติความเป็นมาในการทอผ้าได้ (เว้นแต่เรื่องการสวมหม่องว่องที่เกี่ยวข้องกับนางฟ้าหรือเงิน) ผลิตภัณฑ์ผ้าทอในเชิงวัฒนธรรมที่น่าจะได้รับการส่งเสริม และนำเข้าสู่ตลาดระดับบนได้เนื่องจากมีคุณค่าและความหมายในเชิงวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปะหล่อง ในเบื้องต้นนี้จึงยังไม่มี การทอผ้าดั้งเดิมเป็นเพียงการทอโดยใช้วิธีสลับสี แต่สิ่งที่น่าสนใจได้แก่ กรรมวิธีการทอแบบเกี้ยว ซึ่งเป็น การทอตามวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา แต่การจะนำสู่ตลาดบนอาจต้องมีการบอกเล่าเกี่ยวกับสิ่ง

เครื่องเงินชาติพันธุ์ปะหล่อง

เหล่านี้ ยังต้องการคำแนะนำจากนักออกแบบลวดลายที่มีความเชี่ยวชาญตลาดระดับบน ที่จะต้องนำ
ชิ้นงานจากลวดลายต่างๆ มาทำการแปรรูปให้เหมาะกับการใช้งาน ซึ่งก็น่าจะมีศักยภาพในระดับปาน
กลางสำหรับตลาดระดับบน ซึ่งอาจจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ชาวปะหล่องก็มีความคิดสร้างสรรค์ในการคิดค้นลายใหม่ๆ ขึ้นมา และมีชื่อ
เรียกขานนั้นเป็นภาษาของตนเอง หลังจากที่พบว่าตนเองไม่สามารถทอลวดลายได้ตามที่มีวิทยากรมา
อบรมเทคนิควิธีการทอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรม สำหรับ
ตลาดระดับบนสำหรับกลุ่มผ้าทอปะหล่อง

ทางคณะผู้วิจัยเห็นว่า ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจมากในแง่ของการสืบทอดวัฒนธรรมใน
กรรมวิธีการผลิต แต่การจะนำสู่ตลาดบนจะต้องอาศัยการสืบค้นเรื่องราว การบอกเล่าเกี่ยวกับความ
เป็นมาของวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องลวดลายต่างๆ ซึ่งอาจเป็นไปได้ยาก

ดังนั้นการจะนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอของชาวปะหล่องเข้าสู่ตลาดระดับบน โดยอาศัยเรื่องราวเชิง
วัฒนธรรม อาจทำได้ค่อนข้างยาก แต่อย่างไรก็ตามผ้าทอปะหล่องยังมีลวดลายและสีสันที่สร้างสรรค์
ขึ้นมาใหม่ตามจินตนาการของผู้ผลิตเอง ที่สวยงามไม่น้อยแต่ในด้านความประณีตในการทอยังต้อง

เครื่องเงินชาติพันธุ์ปะหล่อง

ได้รับการฝึกฝนเพิ่มเติมอีก ซึ่งหากได้รับคำแนะนำจากนักออกแบบลวดลาย และนักออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความเชี่ยวชาญตลาดระดับบน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอของปะหล่องก็น่าจะมีศักยภาพ แต่อย่างไรก็ตามทางผู้วิจัยเห็นว่ายังคงต้องอาศัยระยะเวลาในการสืบค้นเรื่องราว การพัฒนาฝีมือการตัดเย็บแปรรูป อีกระยะหนึ่งก่อน อีกทั้งยังต้องมีการจ้างนักออกแบบมืออาชีพสำหรับตลาดระดับบนมาช่วยอีกด้วย

2. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเชิงวัฒนธรรมสำหรับตลาดปัจจุบันสำหรับกลุ่มผ้าทอปะหล่อง

สำหรับผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน ของทางกลุ่มผ้าทอปะหล่อง จากการเข้าสำรวจในพื้นที่ และศึกษาชิ้นงาน พบว่ารูปแบบของงานที่ทางกลุ่มพยายามพัฒนารูปแบบเพื่อจำหน่ายในตลาดนักท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์และน่าสนใจ แม้ว่าจะจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในการทอยังไม่ค่อยประณีตนัก แต่ก็มีความสวยงาม และจำหน่ายในราคาไม่แพง แต่ยังคงขาดในแง่ของความเข้าใจหรือเรื่องราวเกี่ยวกับลวดลาย ความเป็นมา มีลักษณะการผลิตตามลวดลายที่เห็น ไม่มีการศึกษาหรือบอกเล่าเกี่ยวกับความหมายหรือสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ดังนั้นแนวทางที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ในปัจจุบัน ได้แก่

1. การซ่อมผ้าและการทอยังมีปัญหาหากทำในฤดูฝนและฤดูหนาว โครงการหลวงควรหาวิธีในการแก้ปัญหานี้ เช่น การลดความชื้นของผ้าเพื่อให้ทอได้ง่าย

2. ทางโครงการหลวง ควรให้การสนับสนุน ในด้านการอบรม เทคนิค และวิธีการแบบแปรรูปผ้าทอ แก่กลุ่มผ้าทอทุกกลุ่มในหมู่บ้าน โดยควรเน้นวิทยากรที่ทำด้านแฟชั่นอยู่ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และเกิดแรงจูงใจในการพัฒนาฝีมือและความประณีตของชิ้นงานในหมู่สมาชิก เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบและฝีมือให้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากจากการสังเกตพบว่าฝีมือการตัดเย็บ และรูปแบบของผลิตภัณฑ์แปรรูปยังขาดความประณีตอยู่ ซึ่งหากมีฝีมือการตัดเย็บและการทอที่ประณีตขึ้น ประกอบกับการมีรูปแบบหลากหลายชิ้นอาจช่วยเพิ่มยอดขายได้อีก ตลอดจนนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในหมู่บ้านให้ซื้อต่อหัวมากขึ้นได้

3. ทางโครงการหลวง ควรจะช่วยในการขายของทางกลุ่มในผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ต่อไป โดยการช่วยนำไปจำหน่ายยังช่องทางต่างๆของโครงการหลวง เช่นที่เคยทำมา เพราะจากการที่ช่วยมาทุกปี ก็เป็นการสร้างรายได้จำนวนมากให้กับทางกลุ่ม นอกจากนั้นหากสามารถขยายตลาดให้มีได้ตลอดทั้งปี ก็จะเป็นการช่วยให้ผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกิน สามารถใช้ประกอบเป็นอาชีพหลักได้ ทั้งนี้อาจต้องพิจารณาด้านระเบียบการเงิน ให้ชาวบ้านได้รับผลตอบแทนจากการขายเร็วยิ่งขึ้น และอาจพิจารณาช่วยเหลือเรื่องเครื่องจักร ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ อาจอยู่ในรูปเงินยืมปลอดดอกเบี้ย

บรรณานุกรม

- “ข้อมูลพื้นฐานระบบนิเวศน์-สังคมลุ่มน้ำสาละวิน”. 2549 [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.searin.org/Th/SWD/SWDinfo3.htm> (10 กันยายน 2549)
- คนดอย. 2549. “เผ่าปะหล่อง” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://my.kid-d.com> 17 พค. 2549
- ไทยฟาร์มโซน. 2549. “สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง - สวิตเซอร์แลนด์-แห่งแดนสยาม แหล่งไม้ผลและพืชผักเมืองหนาว” [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา www.thaifarmzone.com (11 ตุลาคม 2549)
- ประเสริฐ ชัยพิภุสิต รวบรวมและเรียบเรียง. 2542. ลิขสงชนเผ่าในประเทศไทย. เชียงใหม่ : โรงพิมพ์ปู่เปี.
- วาสนา ละอองปลิว. 2546. ความเป็นชายขอบและการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนพลัดถิ่น : กรณีศึกษาชาวตาระอั้งในอำเภอเชียงดาว. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาสังคม. เชียงใหม่ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. 2541. หลักการตลาด. กรุงเทพฯ : บริษัทธีระฟิล์ม และไซเท็กซ์ จำกัด.
- ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงอ่างขาง จังหวัดเชียงใหม่. 2549. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.oceansmile.com> (26 มิย. 2549)
- ศูนย์วัฒนธรรมบ้านนอแล. 2549. (โปสเตอร์).
- สุจริตลักษณ์ ศิผดุง และปิยนันท์ ทองคำชุม. 2548. สารานุกรมชาติพันธุ์ในประเทศไทยดาระออง (ปะหล่อง). กรุงเทพฯ : บริษัทเอกพิมพ์ไทยจำกัด.
- ศุภางค์ จันทวานิช. 2547. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- “อาหารล้านนา” 2549. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.lannafood.com/travel_city13.php (17 พฤษภาคม 2549)

Allport Gordon W., “Attitudes.” in C.A. Murchinson, ed., *A Handbook of Social Psychology* (Worcester, Mass: Clark University Press, 1935) pp. 798

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก ก

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์หัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง.....

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลในภาพรวมเกี่ยวกับหัตถกรรมของศูนย์ฯ

1. ข้อมูลพื้นฐานของหัตถกรรมในศูนย์ฯ

1.1 ชนเผ่า (ตามที่คุณสัมภาษณ์ระบุ).....

- กลุ่มที่นำเข้าไปศึกษาเกี่ยวกับหัตถกรรม (ผ้าทอ/เครื่องเงิน) อยู่ที่หมู่บ้านไหน

ผ้าทอ				เครื่องเงิน			
หมู่บ้าน	จน. ประชากร	จน.ครัวเรือน	อาชีพหลัก	หมู่บ้าน	จน. ประชากร	จน.ครัวเรือน	อาชีพหลัก

2. ประเภทหัตถกรรมผ้าทอ

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม.....
- ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรติดต่อ

ไหม.....

มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรติดต่อไหม

.....

ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

.....

.....

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ไหนอย่างไร)

.....

.....

.....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรม ผ้าทอที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

.....

ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรม/ผ้าทอ มีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์นัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)

3. ประเภทหัตถกรรมเครื่องเงิน

- ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันไหม.....
- ผู้ใหญ่หมู่บ้านและหัวหน้ากลุ่มคือใคร มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อ

ไหม.....

.....

- มีหน่วยงานที่เข้าไปสนับสนุนหรือไม่ หน่วยงานอยู่ที่ไหน ผู้ประสานงานเป็นใคร มีเบอร์โทรศัพท์ติดต่อไหม

.....

.....

.....

- ประเภทผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้าน/กลุ่มทำ (ทำอะไรบ้าง สินค้าเด่นคืออะไร และเคยได้รางวัลไหม)

.....

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

- ช่องทางการตลาด (ชาวบ้านขายผลิตภัณฑ์ที่ไหนอย่างไร)
- .....
- .....
- .....

- คนกลางที่เกี่ยวข้องมีใครบ้าง

.....

.....

.....

- ชาวบ้าน/กลุ่มมีการตั้งราคาอย่างไร (ชาวบ้านตั้งราคาเองหรือพ่อค้าเป็นคนตั้งราคา)

.....

.....

.....

- ทักษะคติของชาวบ้านต่อการทำสินค้าที่มีคุณภาพ (งานที่ทำยากเพื่อจำหน่ายในจำนวนมาก) คิดว่าชาวบ้านจะทำหรือไม่

.....

.....

.....

- ปัญหาเกี่ยวกับหัตถกรรมเครื่องเงินที่พบในปัจจุบันของชาวบ้าน คืออะไร

.....

.....

.....

- ผู้รู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือผู้เชี่ยวชาญในหัตถกรรมเครื่องเงินมีไหม ชื่ออะไร อยู่หมู่บ้านไหน

.....

.....

.....

(ขอหัวหน้าศูนย์นัดหมาย สถานที่นัดหมาย ผู้ที่จะสัมภาษณ์ด้วย ตามแผนปฏิบัติการ)

ภาคผนวก ข

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ หัวหน้าหมู่บ้าน/ หัวหน้ากลุ่ม/ ผู้รู้/ หน่วยงานสนับสนุน
“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วัตถุประสงค์: เพื่อทราบข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในด้านต่าง ๆ

1. การดำเนินด้านการผลิต

- วัตถุประสงค์ในการผลิต (ใช้เอง/เพื่อจำหน่าย) และเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม

.....
.....

- จำนวนผลผลิต ต่อเดือน ต่อปี

.....
.....

- จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้น ๆ

.....
.....

- จำนวนผู้ที่ผลิตประจำ

.....
.....

- แหล่งวัตถุดิบมาจากไหน

.....
.....

- การซื้อวัตถุดิบ

.....
.....

.....
.....

- ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน

.....

.....

.....

- รูปแบบของผลิตภัณฑ์เป็นการสืบทอดมาแต่เดิมหรือไม่

.....

.....

.....

- มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบหรือไม่ อย่างไร และทำไม

.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการผลิต

.....

.....

.....

ในกรณีที่จุดประสงค์เป็นการผลิตเพื่อใช้เอง ให้ข้ามไปสัมภาษณ์ต่อตั้งแต่ ข้อ 4 เป็นต้นไป

2. การบริหารจัดการ

- เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน

.....

.....

.....

- มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่

.....

.....

.....

- ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม

.....

.....

- เวลาขาย คิตราขายอย่างไร

.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการ

.....

.....

.....

3. แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

- เอาสินค้าไปส่ง/ขายที่ไหนบ้าง

.....

.....

.....

.....

- ขายเงินสดหรือไม่ และมีการตั้งราคาเองหรือไม่

.....

.....

.....

- พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่ และ พอใจราคาหรือไม่ ทำไม.....

.....

.....

- ปัญหาและอุปสรรคในการจำหน่าย

.....

.....

.....

ลิขสิทธิ์ทางวิทยาศาสตร์เชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

4. เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

5. ทักษะดีของชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม (ดี/ ไม่ดี/ เพิ่มรายได้/ เสียเวลาแต่ได้เงินน้อย/ วางถึงท่า/ อยากได้เงินค้อยทำ)

.....

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

6. ความต้องการ (อยากได้เงินทุน/ อยากให้มีคนมาสอน/ อยากให้คนช่วยขาย/ อยากให้คนรู้จักวัฒนธรรม)

.....

.....

.....

7. ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม

.....

.....

ปัญหาและอุปสรรค

.....

.....

.....

8. ถ้ามีคนเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้น และแบบที่ต้องผลิต โดยลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป อยากจะทำหรือไม่ ทำไม

.....

.....

.....

และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่.....ทำไม

.....

.....

.....

* สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์ *

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ก

ผู้สัมภาษณ์.....

วันที่สัมภาษณ์.....

แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิตชิ้นงานหัตถกรรม

“โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนาหัตถกรรมท้องถิ่นและการตลาด ในพื้นที่โครงการหลวง”

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล.....

ที่อยู่.....

2. ชาติพันธุ์.....

3. อายุ.....ปี เพศ ชาย/หญิง

4. ทอผ้า/ทำเครื่องเงิน มาแล้วกี่ปี.....

5. เริ่มเรียนรู้การทำหัตถกรรม ทอผ้า/เครื่องเงิน จากใคร.....

ตอนอายุเท่าใด.....

ตอนที่ 2 การผลิตและการตลาดชิ้นงานหัตถกรรม(ทอผ้า/เครื่องเงิน)

1. กระบวนการผลิต แบบย่อ.....

ถามเพื่อให้เข้าใจกระบวนการผลิต และดูว่าทำการผลิตเองทั้งหมดหรือซื้อบางส่วน
มาแล้วนำมาประกอบเข้าด้วยกัน

2. ผลิตชิ้นงานหัตถกรรมที่รูปแบบอะไรบ้าง.....

3. จำนวนผลผลิต ต่อเดือน.....

-จำนวนผลผลิตต่อปี.....

4. ชื่อวัตถุดิบ/อุปกรณ์ที่ไหน.....

เครื่องเงินชาติพันธุ์ปะหล่อง

ซื้อเงินสดหรือ/เงินเชื่อ .....

5. ต้นทุนวัตถุดิบเป็นเท่าไร .....

6. จำนวนผู้ทำการผลิตได้ในหมู่บ้านนั้นๆ (มีกี่หลังคาเรือน /หรือมีกี่คน) .....

7. จำนวนผู้ที่ผลิตประจำ .....

8. ช่วงเวลาในการผลิต ช่วงไหนของวัน/ฤดูไหน .....

9. ทำเป็นอาชีพหลัก หรือเสริม .....

10. ตอนผลิตเดิมๆ ทำอะไร รูปแบบไหน .....

11. มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ (อย่างไร ทำไป และใครมาสอน) .....

-อย่างไร .....

-ทำไม .....

และใครมาสอน .....

12. ปัญหาและอุปสรรค .....

การบริหารจัดการ

13. เงินทุนในการซื้อวัตถุดิบ มาจากไหน.....
.....
.....
.....

14. มีการรวมกลุ่มการผลิตหรือไม่ .....

15. ใครเป็นหัวหน้ากลุ่ม .....

16. เวลาขาย คิดราคาขายอย่างไร.....
.....
.....

17. ปัญหาและอุปสรรค .....

แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์

18. เอาสินค้าไปส่งที่ไหนบ้าง .....

มีคนมารับซื้อเป็นใคร .....

นำไปส่งให้พ่อค้าในเมืองเป็นใครที่ไหน .....

19. ขายเงินสดหรือไม่..... ตั้งราคาเองหรือไม่/อย่างไร.....
.....
.....

พ่อค้าตั้งราคาให้หรือไม่..... พ่อใจราคาหรือไม่.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

มีปัญหาอะไร หรือไม่ .....
.....
.....

ตอนที่ 3 ทักษะ

20. ทักษะ ของชาติพันธุ์ ต่อการผลิตงานหัตถกรรม .....ดี ไม่ดี เพิ่มรายได้ เสียเวลาแต่ได้
เงินน้อยว่างถึงทำ อยากได้เงินค้อยทำ .....

-ปัญหาและอุปสรรค .....

21. ความต้องการ .....อยากได้เงินทุน/อยากให้คนมาสอน/อยากให้คนช่วยขาย/อยากให้คน
รู้จักวัฒนธรรม.....

22. ความคาดหวังของกลุ่มชาติพันธุ์ ในการผลิตสินค้าหัตถกรรม .....

-ปัญหาและอุปสรรค .....

23. ถ้าเข้ามาส่งเสริมให้ผลิต โดยมีการกำหนดจำนวนชิ้น และแบบที่ต้องผลิต โดย
ลักษณะงานจะเป็นงานฝีมือ ใช้เวลาในการทำงาน แต่ให้ราคาสูงกว่างานทั่วไป
อยากจะทำหรือไม่ .....

และถ้าจะขอให้ไปสอนชนเผ่าเดียวกันในคนละหมู่บ้านเพื่อผลิตจะยินยอมหรือไม่
ทำไม.....

ตอนที่ 4 เรื่องราวเชิงวัฒนธรรมของชิ้นงานหัตถกรรม

 24. เรื่องราวความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ที่ผลิต (ถ้ามี) .....

.....

.....

.....

 25. ชิ้นงานที่ผลิตชิ้นงานใดที่ทำยากที่สุด.....

.....

.....

 26. ชิ้นงานใดที่ผลิต เป็นชิ้นงานที่มีการสืบทอดกันมานาน.....

.....

.....

.....

 27. ลวดลายที่ใช้ มีชื่อเรียก/ความหมายหรือไม่.....

.....

.....

.....

 28. ลวดลายดั้งเดิมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ คือลายใด.....

.....

.....

 29. ลวดลายที่ถูกค่านิยม คือลายใด.....

มีความหมายหรือไม่ .....

.....

.....

 30. สีที่ใช้ มีความหมาย มีเอกลักษณ์ หรือ ไม่ อย่างไร .....

.....

.....

สังเกต และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับชนิดผลิตภัณฑ์ที่ผลิต ถ่ายภาพผลิตภัณฑ์ และรวบรวมตัวอย่างผลิตภัณฑ์

ภาคผนวก ง

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นางจิรพร ศรีวัฒนานุกุลกิจ (Mrs. Cheeraporn Srivatananukulkit)
2. ตำแหน่งปัจจุบัน นักวิจัย ระดับ 8 (ผู้อำนวยการ)
3. หน่วยงานที่อยู่ติดต่อได้
สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทร. (053) 942582 โทรสาร. (053) 942572, 892649
e-mail address : cheera@chiangmai.ac.th
4. ประวัติการศึกษา
  - 2519 วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาสังคมวิทยา- มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
  - 2541ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ประสบการณ์ในการทำงาน
  - 5.1 หัวหน้าโครงการวิจัย
    2530. - แนวโน้มความต้องการตลาดแรงงานของผู้ประกอบการธุรกิจการค้าและบริการ
กับการผลิตแรงงานด้านธุรกิจการค้าและบริการระดับอุดมศึกษา ในเขต
อำเภอเมือง เชียงใหม่
    2531. - บทบาทของสถาบันการเงินต่อการลงทุน และการจ้างงานภาคธุรกิจการค้า
และอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่
    2534. - สภาพปัญหาและแนวโน้มของการส่งออกในธุรกิจของจังหวัดเชียงใหม่
    - 2540 - การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนชาวเขาจังหวัดเชียงราย
    - 2541 - สถานรับเลี้ยงเด็ก: สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการ
    - 2543 - เอนทรานซ์ระบบใหม่: การเตรียมพร้อม และการปรับตัว
    - 2547-2548 ศักยภาพและผลกระทบของการฟ้านักกระยะยาวของชาวต่างชาติใน

จังหวัดเชียงใหม่

5.2 งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว

2518. - โครงการวิจัย ภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการสำรวจภาวะเจริญพันธุ์โลก ประสานงานโดยสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬา
- โครงการสำรวจข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน หมู่บ้านที่ทำการปลูกพืชตลอดปีในเขต อำเภอหางดงและสันป่าตอง
2519. - โครงการอุปสรรคทางสังคมและจิตวิทยาที่มีผลต่อการยอมรับการวางแผนครอบครัวในภาคเหนือของไทยปี 2519-2520 ในเขตจังหวัดเชียงใหม่, เชียงราย
2520. - โครงการการนำระบบการปลูกพืชตลอดปีไปสู่เกษตรกร ในภาคเหนือของ (ไทย : อุปสรรค และกลยุทธ์)
- 2520 - Introduction of Multiple Cropping System to the Farmers in Northern Thailand : Constraints and Strategies.
- 2523 -การศึกษาสภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานสำหรับ โครงการเขื่อนกั้น การสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานจังหวัด จ.พะเยา การศึกษาลักษณะทางเศรษฐกิจและประชากรระดับอำเภอ อ.เสริมงาม อ.จุน และอ.ขุนยวม
- 2524 - การสำรวจข้อมูลเพื่อการวางแผน จ.เชียงราย และจ.ร้อยเอ็ด
- 2526 - การสำรวจเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จ.แพร่ จ.ตาก และจ.ลำพูน
- การศึกษาเศรษฐกิจ สังคมประชากร อ.วังชิ้น อ.ป่าเย็บ อ.วังเหนือ อ.แม่สะเรียง กิ่งอ.ทุ่งหัวช้าง อ.ป่าอ้อ อ.อุ้มผาง และอ.แม่สาย
- 2528 - การศึกษาเศรษฐกิจ สังคมประชากรบริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนภูมิพล
- การวิจัยและประเมินผลสิ่งแวดล้อมภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลและเขื่อนสิริกิติ์
- 2529 - การผันน้ำอิง ยม น่าน
- ศึกษาความสามารถในการวางแผนพัฒนาของผู้ในระดับตำบล

- ผลกระทบต่อการสร้างถนนบนพื้นที่สูงในภาคเหนือของไทย
- การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน อ.แม่ใจ จ.พะเยา
- 2530 - แนวทางการพัฒนาพื้นที่เมืองบริวารของเมืองเชียงใหม่
- การป้องกันตนเองจากไข้มาลาเรียในชนบทภาคเหนือของประเทศไทย
- 2531 - แนวโน้มความต้องการตลาดแรงงานของผู้ประกอบการธุรกิจการค้าและบริการกับการผลิตแรงงานด้านธุรกิจการค้าและบริการระดับอุดมศึกษา ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่.
- 2534 - บทบาทของสถาบันการเงินต่อการลงทุนและการจ้างงานภาคธุรกิจการค้า และอุตสาหกรรมขนาดย่อมในเขตอำเภอเมือง เชียงใหม่.
- 2536 - บทบาทของเงินนอกระบบต่อการลงทุนและดำเนินการภาคอุตสาหกรรมขนาดย่อม.
- 2536 - สภาพปัญหาและแนวโน้มของการส่งออกในธุรกิจของจังหวัดเชียงใหม่.
- 2542 - สถานรับเลี้ยงเด็ก : สภาพ ปัญหา และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการใช้บริการ.
- 2544 - เอนทรานซ์ระบบใหม่ : การเตรียมพร้อม และการปรับตัว.
- การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงชุมชนชาวเขาจังหวัดเชียงราย.
- 2545 - การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว.
- 2546 - ข้าวไร่ในวิถีปกาสณ.
- 2547 - ความต้องการและความพึงพอใจของชาวต่างชาติในการพำนักระยะยาวในจังหวัดเชียงใหม่.
- 2547 - ผลกระทบทางสังคมจากการ จัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาและกระจายสินค้าวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ภาคเหนือ เชียงใหม่.
- 2548 - ศักยภาพและผลกระทบของการพำนักระยะยาวของชาวต่างชาติในจังหวัดเชียงใหม่
- การพัฒนาองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอแม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน: กรณีศึกษาดำบลแม่ทะ

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ นางสาว พัชรา สกุด ตันติประภา

ตำแหน่งวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ระดับ 8

สังกัด ภาควิชาการตลาด คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่ 50200

โทร 053-942134-5 ต่อ 105 Fax 053-892692 e-mail : patchara@ba.cmu.ac.th

ที่อยู่ 143 ถนนเจริญเมือง อ.เมือง เชียงใหม่ 50000 โทร 01-9928145

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก

บริหารธุรกิจ-การตลาด

New Mexico State University

ปริญญาโท

บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต-การเงิน

มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปริญญาตรี

บัญชีบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ 1 เหรียญทอง)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติการทำงาน

2529-2530

เจ้าหน้าที่สินเชื่อธนาคารกรุงศรีอยุธยา สำนักงานใหญ่

2531-2532

สมุหบัญชี โรงแรมพรพิงค์ทาวเวอร์ เชียงใหม่

2533-ปัจจุบัน

อาจารย์ – ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำภาควิชาการตลาด
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

งานวิจัย หรือผลงานทางวิชาการ

งานวิจัย

พัชรา ตันติประภา. (2545). ภาวะที่นำสู่ปัญหาด้านจริยธรรมในการขายและความแตกต่างในการรับรู้ของนักศึกษา นักวิชาการ พนักงานขาย และผู้บริหารหน่วยงานขาย : รายงานวิจัย ฉบับสมบูรณ์ กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

พัชรา ตันติประภาและคณะ. (2546). พฤติกรรมการซื้อผลิตภัณฑ์ลำไยและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ลำไยของผู้บริโภค. โครงการการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ลำไยส่งออก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ทิพย์วรรณ งามศักดิ์ สายฉรงค์ รसानนท์ วรนุช ศรีเจษฎารักษ์ เพ็ญศรี เจริญวานิช พัชรา

ตันติประภา. (2546). การศึกษาภาวะเบียบ ปัญหาและอุปสรรคของการนำเข้า

ผลิตภัณฑ์ลำไยของสาธารณรัฐประชาชนจีน เขตการปกครองพิเศษฮ่องกง

ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ สหรัฐอเมริกา และแคนาดา. โครงการการพัฒนาตลาด

ผลิตภัณฑ์ลำไยส่งออก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วรรณุช ศรีเจษฎารักษ์ เพ็ญศรี เจริญวานิช พัทธา ต้นติประภา สายณรงค์ รสานนท์ ทิพย์
วรรณ

งามศักดิ์ เกษม นันทชัย. ระบบตลาดที่เชื่อมโยงกับระบบผลิตผลิตภัณฑ์ลำไยภายใน
ประเทศ. โครงการการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ลำไยส่งออก สำนักงานกองทุนสนับสนุน
การวิจัย (สกว.)

วรรณุช ศรีเจษฎารักษ์ เพ็ญศรี เจริญวานิช พัทธา ต้นติประภา สายณรงค์ รสานนท์ ทิพย์วรรณ
งามศักดิ์ เกษม นันทชัย. ทักษะของผู้บริโภคที่มีต่อผลิตภัณฑ์ลำไยของไทย. โครงการ
การพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ลำไยส่งออก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

วรรณุช ศรีเจษฎารักษ์ เพ็ญศรี เจริญวานิช พัทธา ต้นติประภา สายณรงค์ รสานนท์ ทิพย์วรรณ
งามศักดิ์ เกษม นันทชัย. การศึกษารูปแบบและลักษณะของผลิตภัณฑ์ลำไยที่สอดคล้อง
กับความต้องการของผู้บริโภค. โครงการการพัฒนาตลาดผลิตภัณฑ์ลำไยส่งออก สำนัก
งานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

จิรวรรณ ฉายสุวรรณ, นิตยา เจริญประเสริฐ, พัทธา ต้นติประภา, อรุณ มณีสงฆ์. (2547).
ยุทธศาสตร์อุตสาหกรรมของที่ระลึกหัตถกรรมผ้าฝ้าย. สำนักยุทธศาสตร์การค้าหอ
การค้าไทย.

วิชา สอาดสุด ศรีญา ฅ ถ่าปาง สุชาติ จิรพรเจริญ กานดา หวังชัย อุษาวดี ชนสุด ลักขมี
วรชัย อรอนงค์ อาร์คีโร พัทธา ต้นติประภา เรนัส เสริมบุญสร้าง และ ชัยวัฒน์
ชาติเสถียร. (2547). โครงการมข. โครงการพัฒนาขีดความสามารถในธุรกิจลำไยไทย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. งบประมาณตามแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่.

ผลงานวิชาการ

เอกสารประกอบการสอน

1. การจัดการการค้าปลีก
2. การตลาดธุรกิจ/อุตสาหกรรม

ตำรา พฤติกรรมผู้บริโภค

การเขียนกรณีศึกษา

งานเขียนกรณีศึกษาบริษัทรวงผึ้งจำกัด กรณีศึกษาของธุรกิจที่เข้าร่วมโครงการ 13 ระยะที่
2 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

งานเขียนกรณีศึกษาบริษัทกิมจิ จำกัดและกรณีศึกษาเหมมกรีนโปรเซส จำกัด โครงการ
ชุมชนวิสาหกิจ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ได้รับทุนสนับสนุนจากกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

เอกสารวิชาการ

ผู้ร่วมเขียน เอกสารเรื่อง “ส่งเสริมและสื่อการตลาดแบบครบวงจร” ในหนังสือ SmartOtop 2547

บรรณาธิการร่วม เอกสาร แบบอย่างการลงทุน ธุรกิจอาหารแปรรูป ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2548.

บรรณาธิการร่วม เอกสาร แบบอย่างการลงทุน ธุรกิจที่ปรึกษา ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2548

บรรณาธิการร่วม เอกสาร แบบอย่างการลงทุน ธุรกิจแฟรนไชส์ ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2548

บรรณาธิการร่วม เอกสาร แบบอย่างการลงทุน ธุรกิจตัวกลางทางการค้า ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2548

บรรณาธิการร่วม เอกสาร แบบอย่างการลงทุน ธุรกิจท่องเที่ยว ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม 2548

งานบริการวิชาการ (ในสาขาวิชาที่ปฏิบัติงาน)

1. วิทยากรอบรม แผนการตลาด หลักสูตรเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ บริษัทอิกกะ จำนวน 2 รุ่น
2. วิทยากรอบรมหัวข้อแผนการตลาด และแผนการจัดการ ของโครงการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม หลักสูตร “เสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่” คณะบริหารธุรกิจ จำนวน 6 รุ่น
3. วิทยากรอบรมหัวข้อเทคนิคการออกแบบสอบถามและการประมวลผล ให้แก่พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย
4. วิทยากรอบรมหัวข้อเทคนิคการเลือกกลุ่มตัวอย่างและการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้แก่พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย
5. วิทยากรหลักสูตรการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ให้แก่พนักงานในสังกัด สำนักงานประปาเขต 9
6. วิทยากรโครงการพัฒนาทักษะด้านการตลาด สำหรับผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดเชียงใหม่
7. วิทยากรโครงการพัฒนาทักษะด้านการตลาด สำหรับผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดเชียงราย

- 8 วิทยากรหัวข้อการวางแผนการตลาด และการบริหารการตลาด โครงการฝึกอบรมพื้นฐานความรู้และทักษะของบัณฑิตเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพทรัพยากรบุคคลของชาติ จำนวน 6 รุ่น
  - 9 วิทยากรหัวข้อแผนการเงิน โครงการจัดงาน SMEs DAY
  - 10 วิทยากรอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การตลาดกับการพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิ” ให้แก่ทีมวิทยากรพัฒนาหน่วยบริการปฐมภูมิระดับเขต และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยบริการปฐมภูมิ (ศูนย์สุขภาพชุมชน)
  - 11 วิทยากรฝึกอบรม คพอ. CEFE หลักสูตร การบริหารการตลาด ณ โรงแรมเพชรงาม อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 9-12 ธันวาคม 2546
  - 12 วิทยากรหลักสูตร การพัฒนากลุ่มและหลักสูตรการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสำหรับพนักงานธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 13-19 กรกฎาคม 2546
  - 13 วิทยากร โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ (NEC) หลักสูตร “ทายาทธุรกิจ” 22-23 สิงหาคม 2546
  - 14 วิทยากรการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนธุรกิจสำหรับผู้ประกอบการอุตสาหกรรมในครัวเรือนรุ่นที่ 1 วันที่ 5 สิงหาคม 2546
  - 15 วิทยากรฝึกอบรม คพอ. CEFE หลักสูตร การจัดการการเงิน 9-12 มีนาคม 2547
  - 16 วิทยากรหลักโครงการฝึกอบรมผู้นำ OTOP โครงการ Smart Otop จำนวน 5 รุ่น สิงหาคม 2547
  - 17 ที่ปรึกษาการจัดทำแผนธุรกิจแก่ผู้ประกอบการ SME โครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2544-2547 จำนวน 7 รุ่น
  - 18 ที่ปรึกษา โครงการ 13 ระยะที่ 2 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการตลาด จำนวน 2 กิจการ
  - 19 ที่ปรึกษาโครงการชุบชีวิตธุรกิจไทย ITB กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ด้านการตลาด และบัญชี จำนวน 5 กิจการ
  - 20 ที่ปรึกษาโครงการชุบชีวิตธุรกิจไทย ITB ระยะที่ 2 ITB สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ด้านการตลาด จำนวน 2 กิจการ
- วิทยากรโครงการ “การยกระดับผลิตภัณฑ์อาหารตามโครงการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และอุตสาหกรรม SMEs สู่อุตสาหกรรม”